

1991. G.
NOVEMBRIS —
DECEMBRIS

AVOTS

ISSN 0235—1420

PROZA DZEJA DRAMATURGIJA PUBLICISTIKA KRITIKA

AVOTS

Latvijas Rakstnieku savienības literāri
māksliniecisks un publicistisks
žurnāls jaunatnei. Iznāk kopš 1987. g.
reizi mēnesī.

REDAKCIJA:

AIVARS KĻAVIS,
VILNIS BĪRIŅŠ,
ANDRIS NĀTRIŅŠ,
GUNTARS GODIŅŠ,
NORMUNDS NAUMANIS,
EVA RUBENE.

KOREKTORE

DINA KANDROVIČA.

MĀKSLINIECISKĀ REDAKTORE

SARMĪTE MĀLIŅA.

TEHNISKĀ REDAKTORE

INĀRA JURJĀNE.

SATURS

Paskāls Lenč. „Mežģīņu darinātāja”	(1. lpp.)
Valdis Pūķis. Dzeja	(14. lpp.)
Eva Rubene. „Vai viņa nav sajukusi prātā”	(16. lpp.)
Vācu dzeja	(20. lpp.)
Ričards Brotigens. Stāsti	(27. lpp.)
Toms Venclova. „Rudens Kopenhāgenā”	(30. lpp.)
Leons Briedis. „Ceļojums uz mūžam ziedošo ceriņu zemi”	(32. lpp.)
Volfgangs Tilgners. „Elviss Preslijs”	(34. lpp.)
Iraklijs Kvirikadze. „Amerikāņu palaistuve jeb Ceļojums pa Krieviju ar tēti – alkoholiķi”	(40. lpp.)
Andris Akmentiņš. Dzeja	(52. lpp.)
Konstantīna Pētsa vēstules	(54. lpp.)
Manuels Dž. Smits. „Saku „ne”, vainīgs juzdamies”	(56. lpp.)

SARMĪTES MĀLIŅAS VĀKU NOFORMĒJUMS

Manuskriptus pieņem divos eksemplāros ma-
šīnrakstā, nerecenzē un atpakaļ neizsniedz.

Redakcijas adrese: Rīgā, Palasta ielā 8, vēstulēni 226081, Balasta d. 3, a. k. 35. Telefoni: galv. red. 224166, atbildīgais sekretārs 225654.
Iespiests a/s „Preses nams” tipogrāfijā Balasta d. 3. Tirāža 20 200 eks. Cena 3 rubļ. Formāts 60×90/8. Ofseta tehnika. Pas.N 543

Paskāls Lenē dzimis 1942. gadā. Pēc izglītības filozofs, strādā par pasniedzēju. 25 gadu vecumā iznāk viņa pirmais romāns, kurš gan negūst ievērību. 4 gadus vēlāk viņš publicē romānu „Revolūcija“, par kuru saņem Mediči prēmiju. „Mežģīņu darinātāja“ ir P. Lenē trešais romāns, pēc kura iznākšanas viņš kļūst par Gonkūru prēmijas laureātu.

PASKĀLS LENĒ

MEŽĢĪŅU DARINĀTĀJA

Romāns

*„Būtne, kas nespēj nedz koteikt, nedz tikt izteikta, kas bez balss pazūd laužu pūlī, sīks uzmetums vēstures lap-
pusē, būtne, līdzīga sniegpārslai, kas apmaldījusies
pašā vasaras vidū, — vai tā ir īstenība vai sapnis, vai tā ir
laiba vai ļauna, dārga vai bez vērtības?“*

Roberts Mūzils
„Tonka“

Šis stāsts sākas tajā Ziemeļfrancijas departamentā, kuram kartē ir bites apveids.

Tie, kas ziemā tur ieradās ar automašīnu, redzēja tikai kupenas. Sārtumu pie apvāršņa. Nepārtrauktu novakari, kad koki lauku malās stāv mezglaini kaili.

Ciemata vienkāršā māja bija celtas no ķieģeļiem. Starp abām māju rindām lielceļš sašaurinājās, tomēr iela tā nebija, lai arī ietves klāja asfalts, ko parasti rūpīgi lakoja lietūs. Automašīnas sašķaidīto biešu dubļos atstāja divas sliedes. Kravas mašīnas arī.

Pa skolas durvīm straumēm plūda ārā mazi, kapucēs ievīstīti bērnci, kuru paklusā čalošana ātri vien izgausa gan lielceļa vienā, gan otrā pusē, gan sašķaidīto sakņu šlakstos. Citādi ciemats ziemā bija kluss. Vakaros suņi klida no tumšas tumsā. Vai arī bija dzirdams kāds divriteņa švīksts, vienkārši klusuma apzīmējums, klusuma, kura ilgums starp pazīstamajiem traktoru trokšņiem katru reizi mazpamazītēm pieaug aizvien lielāks.

Tas bija strādnieku ciemats, bet rūpnīca vairs nedarbojās. No tās bija atlikusi tikai dzelzs un ķieģeļu čaula.

Tomēr vasarā te bija gluži jauki. Daudz biežāk spīdēja saule, un ceļš bija tīrs. Mazajos dārziņos auga kartupeļi. Veļa tika žāvēta ārā. Taciņas spraugās starp mājām bija piemētātas ar tukšām pudelēm. Vakaros cilvēki, atgriežoties no darba, izkāpuši no autobusa, nesteidzās mājup. Viņi lāvās vakara saulītei, bet tā jau zuda lielceļa sarkanumā. Tuvojās nakts. Debesis ieguva svaiga cementa nokrāsu un izskatījās kā nevainojami gluda siena, pie kuras piekārtis lielais mēness lukturis. Ap deviņpadsmitiem trīsdesmit visi iegāja mājās, lai skatītos televizoru.

Bērniem tas bija lielo brīvdienų laiks, ko viņi pavadīja uz ielas un pagalmu stūros, darīdami lielākas vai mazākas palaidnības.

Bija vieta, kur lielceļš krustojās ar kādu mazāku ceļu. Lielceļš bija galvenais. Pie tā atradās baznīca. Un arī pieminekļi kritušajiem, un soliņi sēdēšanai. Jaukā laikā sirmgalvjī un sirmgalves nāca uz šejieni. Viņi, rāmi salikuši, iekārtojās uz soliņa, lai adītu vai palasītu avīzi. Arī kādas divas vai trīs meitenes, parasti vienas un tās pašas, bija pagriezušās pret galveno ceļu. Viņas skatījās uz garārbraucošajām mašīnām. Viena no meitenēm bija Ābolītis.

Lūk, tagad Ābolīša un viņas mātes māja. Vispirms liela telpa ar pagaru, balti krāsotu galdu. Uz galda vaskadrāna ar hlorūdens nodzeltnātām rozēm (ir arī dzeltenīgi traipi, kas

attēlo puķu pušķu lapas; ir cigarešu izdedzināti caurumi, kas neattēlo neko).

Ir vienādi krāsoti krēsli ap galdu, un citi, kas nav vienādi. Un trauku skapis.

Šajā mājā varēja omulīgi iekārtoties un iekurt krāsni, varēja uzvilkt čības, mājas kleitu; par spīti visam, bija jūtama kravas mašīnu milzīgo riteņu gandrīz vai taustāmā vibrējošā klātbūtne. Tās drāzās garām mājai dažu metru attālumā. To dēļ bija tāda kā atvērtības sajūta, kā jau ceļmalā.

Katrā pusē šai telpai, kas bija galvenā, atradās pa mazai istabiņai. Pirmajā bija spoguļskapis un gulta, mazgājamā bļoda, no kuras, kā mēdz teikt, sapņiem vajadzēja aizplūst tieši līdz notekai. Lielās gultas kājgali — bērna gultiņa ar stienišiem. Stieniši bija no hromētas dzelzs, vietām norūsējuši.

Ābolītis, kopš bija pārāk liela gultiņai ar stienišiem, gulēja otrā istabiņā, tajā, kas nav aprakstīta.

Apaļo vaigu dēļ viņu iesauca par Āboliti. Vaigi bija arī ļoti gludi; kad, viņai klātesot, par tiem runāja, tie apaļuma un gluduma dēļ pat mazliet spīdēja.

Tagad viņai bija vēl arī citi apaļumi, un, lai gan šai stāstā nelaimīgā kārtā nav neviena dzejnieka, ciema puisi tajos sāka saskatīt ienākušos auglus. Bet viņai, Ābolītim, apdzēlotājs nemaz nebija vajadzīgs, tāpat viņa bija savdabīgi harmoniska. Varbūt ne īsti skaista. Viņai trūka tievīgo jauno meiteņu valdzinošā trausluma, ādas svaiguma un caurspidīguma. Gluži pretēji, viņas plauksta ne jau nu smagnēji, bet pamatīgi turējās pie delma, tas — pie rokas, un tālāk viss bija veidots tieši tāpat. „Pilnība“ gan nav tas vārds, kas attiecināms uz tik jaunu meiteni (nu, teiksim, četrpadsmit gadus vecu), tomēr šī pusaudze uzreiz radija iespaidu par pilnību; vienalga, vai viņa darīja kādu darbu vai tāpat vien sēdēja, vai atgūlusies nekustīga sapņoja, vai viņas acis bija ciet un lūpas puspievērtas, un prāts uz mirkli iesnaudies, viņas auguma kairums valdīja visā telpā. Viņa tik tikko bija pabeigta, bet jau pilnīgi viendabīga, neparasti tvirta. Arī viņas dvēselei vajadzēja būt tikpat tvirtai un kairai. Viņa nebija no tām būtnēm, kuru klātesamība izpaužas skatienos vai vārdos; visas kustības, pat visnenozīmīgākās, viņa darīja tā, it kā katrs mirklis būtu mūžība. Te viņa klāj galdu, te mazgā veļu vai raksta skolas uzdevumus (ar aizkustinošu centību), un šie darbi, šie esamības veidi, sekojot gluži dabiskai nepieciešamībai, no viņas izstaroja pasaulē, kura bija kļuvusi rāma.

Strupās rokas tapa drudzainas, tiklīdz viņa mēģināja adīt: šis darbs no viņas bēga, bet smalkuma un smagnējības vienotība, kas viņā bija, tomēr saglabājās. Darbs, vienalga kāds, tūdaļ pat iekļāvās šajā saskaņā, šajā vienotībā. Tad viņa tapa par tēlu gleznā, kurā modelis ir kā iekalts kustībā. Piemēram, kad, kārtojot matus, viņa turēja mutē matadatas.

Viņa bija Veļas Mazgātāja, Ūdens Nesēja vai Mežģiņu Dariņātāja.

Šis īpašības Ābolītis droši vien bija mantojusi no mātes —

apkalpotājas kādā pilsētas krodziņā. Viņas māte domās atbildēja „Gatava pakalpot“ ikreiz, kad kāds kungs vēlējās, lai viņa uzkāpj augšstāva istabā. Jo viņa bija apkalpotāja arī tajā, īpašajā šā vārda nozīmē, tāda pati gan augšstāvā, gan apakšstāvā, kājās stāvot vai gultā, vienmēr vienkārša un dabiska, tāpat kā viņas meita. Abām bija raksturīga vienāda pilnīga nodošanās mirklīm: ja tā bija „pakalpošana“ istabā virs krodziņa, tad tas notika, sekojot dabiskam, saskanīgam, un, par spīti visam, īsti tīram aicinājumam. Bet viņa, apkalpotāja, nekad nenovilka kurpes, jo grīda bija skabargaina. Tā viņas dzīvē bija vienīgā nepieķāpība.

Ābolītim un viņas mātei līdzīgs bija arī nekad nemainīgais garastāvoklis. Viņas pavisam vienkārši uzņēma gan priekus, gan sarūgtinājumus, ko liktenis abām, lai arī ne pārāk bagātīgi, piešķīra. Viņas pašas un viņu mazā mājele ceļa malā atradās nomaļus no dzīves; rāmā gaisma logā dega tieši blakus slūžām, pār kurām gāzās citas dzīves.

Pirmās sievišķības izpausmes, par kurām neviens nebija bridinājis, Āboliti nedz pārsteidza, nedz satrauca. Viņa pati apmainīja un izmazgāja palagus, neslēpjot neko, bet arī neko nesakot, kā kaķis, kurš aizkašā savus netīrumus. Māte redzēja viņu aizņemtu ar šo rūpīgo, bet ne satraukto mazgāšanu, un meitene noklausījās viņas paskaidrojumus ar tieši tik lielu interesi, lai varētu domāt, ka viņa pati tos prasījusi. Arī Ābolīša būtība bija tikpat apaļa un gluda kā viņas āriene: neviens šķērslis netraucēja notikumu ritējumu ap viņu.

(Te nu autors varētu gari un plaši runāt par to, kā zem viena jumta dzīvo meitenīte un māte, kas nododas prostitūcijai. Viņš varētu atsaukt atmiņā bezmiega nakts un bērna neskaidro kaudziņu, gaidot māti pārnākam pašā nakts vidū — nogurušiem un kļaudzošiem soļiem, aiz pārguruma un riebuma stingtu skatienu, ko puspievērtajās durvīs sastapa meitenītes gaišais un sāpīgi taujājamo skatiens. Varētu runāt arī par jociņiem un mājieniem, par klusēšanu, kura grieza kā duncis un kuras nejaukos slēpnus Ābolītim neizdevās apiet, un kura ievainoja viņas dvēseli ar katru reizi trāpīgāk un dziļāk. Varēja iedomāties šā bērna rūgtu likteni, un romāns tad vēstītu par pagrimšanu, kas sekotu sākotnējai sirdsskaidrībai.)

Bet viss bija pavisam savādāk. Vispirms jau viņām abām, Ābolītim un mātei, kā privilēģija bija dota tā nevainība, kura patiesību nevis slēpj, bet, gluži pretēji, dara tik caurspīdīgu, ka skatiens pie tās nepakavējas. Nav nekādas nozīmes zināt, vai Ābolītis nojauta mātes nodarbošanos. Ābolītis nebija spējīga nojaust. Tomēr tas, ka māte ir pērkama sievietē kādā pilsētas krodziņā, viņai nebija vienaldzīgi, vēl jo vairāk tādēļ, ka šai vaļsirdīgajai sievietei gadījās meitas klātbūtnē runāt par viriešiem, ar kuriem viņa bijusi kopā augšstāva istabā. Šī situācija un vārdi, ko sacīja māte, tik divaini un tik ļoti parasti (viņa runāja tikai par nenozīmīgām lietām, un kārtīga sievietē savam bērnam tās būtu pateikusi tieši tādiem pašiem vārdiem), lika Ābolītim noprast „kunga“ vīrišķības vērtējuma galveno mērauklu. Lauku puīšos (kurus Ābolītis redzēja, piemēram, iedama uz skolu vai nākdama mājās) viņa tādas īpašības nemanīja. Likās, ka viņos vienmēr mit kāds protesta gars, kas parasti izraisa visādas nekārtības; viņi ož pēc vīna, dumpīguma un streikiem, un nekārtībām,

kuras mēdz rādīt televīzijas pēdējo ziņu raidījumos. Ābolitim un viņas mātei bija tāds kaimiņš — piedzērās un baidīja bērnus tā, ka tie muka pa gabalu. Ābolitis viņu reiz bija redzējis atpogātās biksēs. Bet pilsētas „kungi“ bija pavisam citādi. Tāpēc, ka par kungiem sauc cienījamus cilvēkus — notāru, aptiekāru, rūpnieku īpašniekus, tirgotājus. Pat tad, kad viņi dara cūcības, uz rokas viņiem spīd zelta pulksteņi un gredzeni, bet kabatās glabājas biezas čeku grāmatīņas. Ar to palīdzību viņi iegūst jaunas meitenes, kamēr pašu sievas mājās klusiņām pārdzīvo klimaksa iestāšanos (Ābolitis, protams, tik tālu neaizdomājās).

Vasarās Ābolitis sēdēja uz soliņa pie pieminēkļa, un viņas skatiens izklaidīgi sekoja garāmbraucošajām automašīnām un tajās sēdošo sejām — vēl pirms mirkļa tās likās tik tuvu un nu jau traucās prom pa ceļu, kļūdamas tikpat neaizsniedzami tālas kā tie kungi, kurus Ābolitis bija iztēlojies no mātes stāstiem.

Viņas dzīvoja no dienas dienā to pašu dzīvi, ko visi citi lielceļa malā, tikai ar dažām nelielām atšķirībām. Āboliša māte kleitas nekad nepirka autoveikalā, kas atbrauca katru otrdienu un sestdienu. Viņa gāja uz pilsētas veikaliem. Viņa krāsojās. Viņa smēķēja. Viņa bārstīja pelnus uz pīlākošanas kabiņu paklājiem. Viņa nīrgājās par kleitām, kuras kā lupatas kaudzēm krājās spoguļskapi. Šīs sievietes apbrīnojamā nevērība pret lietām, vienaldzība jau robežojās ar tieksmi visu iznīcināt. Mājās bija nevis mēbeles, bet gan puteklainu, salauztu, pat vārdā nenosaucamu no mēbeļu vedēja mašīnas izvilkta un nežēlīgi mētātu priekšmetu salikums.

Varbūt, krājot naudu, viņa varētu pat kļūt bagāta. Šo domu rosināja apsvērumi, ka no savas nodarbošanās priekšrocībām viņa varētu gūt labumu. Bet tad būtu jāreķina, jāgudro, jādara arī kas cits, ne tikai vienaldzīgi jāaizvada briži augstāva istabā. Viņa nebija spējīga uz tādu iepriekš izplānotu dzīvi.

Ābolitis bija vēl pavisam maziņa, kad tēvs no viņām aizgāja. Viņa, bez šaubām, tēvu bija aizmirsusi. Ne viņa, ne māte nemēdza par to runāt.

Pirms aiziet pavisam, viņš jau šad tad bija pazudis. Nebija zināms, uz kurieni viņš gāja, nedz arī uz cik ilgu laiku. Reizēm uz trim dienām, reizēm uz sešiem mēnešiem. Pirms aiziešanas viņš nekā nēsāja. Bija no tiem ļaudīm, kuri pazūd, aizējot nopirkt sērskociņu kastīti, tāpēc ka aiz ielas, uz kuras atrodas tabakas tirgotava, ir vēl cita iela un aiz tās vēl cita. Ja labi padomā, pa kvartālu taču var staigāt bezgalīgi ilgi. Āboliša tēvs bija maigas dabas cilvēks. Nekad no viņa nedzirdēja neviena skaļāka vārda, un vispār viņš runāja maz. Viņš domāja klusējot, vienu apceri nomainīja cita. Viņš bija labs pret sievu, starp divām pārdomu lēkmēm labprāt spēlējās ar meitu. Viņam nebija vajadzības runāt. Un tad viņš aizgāja pavisam. Dažreiz viņš atsūtīja naudu, bet nekad nevienu vēstuli, nevienu paskaidrojumu. Lietas, kas nodarbināja viņa prātu, nebija izskaidrojamas. Un Āboliša māte pat nedomāja dumpoties pret šo tik neizskaidrojamo izturēšanos. No vienas prombūtnes līdz nākamajai viņa droši vien ļoti mīlēja savu vīru, bet, ja arī šīs prombūtnes viņu uztrauca, viņa nekad to netika izrādījusi. Viņas vīrs bija „vīrietis, kurš aiziet“ tāpat kā kaimiņienes vīrs bija „vīrietis, kurš dzer“. Apmēram tāpat, kā mēs sacītu: tas cilvēks ir jautrs, bet tas — dusmīgs.

Tā nu „vīrietis, kurš aiziet“ beidzot tik tiešām bija aizgājis, un nebija vairs nekādu šaubu, jo viņš bija pateicis: „Es aizeju,“ un tas nepārprotami nozīmēja, ka aiziešana ir negrozāma. Pirms aiziešanas tikai maza saminstināšanās, vai neatgriezties pa pašu banālāko ceļu. Sieva palīdzēja sakravāt mantas, kas vairs nebija saliekamas vienīgajā mājās esošajā ceļasomā. Viņa atrada lielu un izturīgu kartona koferi un tur sabāza visu pārējo. Pamodināja meitiņu, lai tā pateiktu tēvam ardievas.

Šķirties, pieprasīt alimentu maksu — to viņa nespēja pat iedomāties, tāpat kā, piemēram, vadīt automašīnu. Tikpat labi taču varēja pārvietoties arī ar autobusu. Pictika ar šābriža pārdzīvojumiem, viss pārējais bija par sarežģītu.

Tā nu viņa palika viena pati ar meitu, bez neviena, kas noraktu kartupeļus, bet smagā likteņa pavērsiena priekšā galvu nezaudēja. Viņai nebija vēl ne trīsdesmit gadu, apsūbējuša vara krāsas mati sniedzās līdz viduklim, un viņa atrada šo apkalpotājas vietu ar noteikumiem, ko viņai izskaidroja, ko viņa lika sev vēlreiz atkārtot un pieņēma ar galvas mājīenu, pēc kādu pusminūti ilga tukšuma apziņā, vēl pirms bija izveidojies šis nevainojami gluda un apaļais, nevainojami viendabīgais pirmais jaunās dzīves kodoliņš — „Gatava pakalpot“.

Varbūt te šo stāstu, kas nemaz nav stāsts un tāds arī nebūs, vajadzētu pārtraukt, jo ir nojaušams, ka viņas abas — Ābolitis un viņas māte — ir no tiem cilvēkiem, ar kuriem nekas sevišķs nemēdz atgadīties, vismazāk jau nu ticams, ka varētu tikt pārtraukta viņu klusēšana.

Viņas nespēj — tur arī slēpjas viņu spēks — ļaut notikumiem sevi ievainot, notikumi viņas skar tikai garāmejot, slid viņām pāri. Viņas līdzinās krūmiem, kuri sev vajadzīgo zemi rod sienas plaisā, spraugā starp diviem bruģakmeņiem, un tieši šajā līdzībā viņas smeļas gluži paradoksālu dzīvīgumu.

Tādi cilvēki kāpj lejup pa sava likteņa kāpnēm, sekojot nejaušībām, kas veido viņu dzīvi. Viņi pat necenšas izvairīties no sitieniem. Varētu domāt, ka viņi tos nejūt, kas gan, bez šaubām, nav tiesa. Bet viņu ciešanas ir citādas, tās nekad neapstājas tikai pie pārciestā.

Gadījums mierīgi varētu sagraut visas šīs banālās katastrofas, Āboliša un viņas mātes briesmīgi spītīgais gājums no tā nekļūtu mazāk ilgs, mazāk siks, mazāk vientuļš, mēms un, galu galā, mazāk valdzinošs.

Bet tādā gadījumā Ābolitim un viņas mātei ar viņu raksturu, iedomāto aizsargkārtu, samākslotību nav vietas romānā, jo vairāk tāpēc, ka viņas neprot saraut pašas savus priekus un sāpes, kas ir par lielu un dziļu priekš viņām. Viņas kā divi kukaiņi bēg pa grāmatas lapu, kurā stāstīts tieši par viņām. Papīrs ir tas svarīgākais vai arī sadīguši kartupeļi, vai skabargas grīdas dēļos! Nekas cits.

II

Lūk, Ābolitim ir astoņpadsmit gadu. Tagad viņa kopā ar māti dzīvo Parizes priekšpilsētā, kaut kur Surennā vai Anjērā. Lielā namā, kāpņu telpā D, durvis F. To sauc par Kosmonautu pilsētiņu.

Tagad mēs redzam Āboliti ar māti sēžam uz melna dermatīna divāna. Viņas sēž nekustīgi. Ar vienādu, neko neredzošu skatienu raugās vienā punktā, kas varētu būt fotoaparāta objektīvs. Bet tas ir televizora ekrāns, kas izstaro pelēku gaismu, sejas tajā šķiet izplūdušas kā vecās fotogrāfijās. Tagad, uz vēdera izstiepusies gultā, Ābolitis lasa žurnālu. Viņas galva un žurnāls attiecībā pret visu augumu ir mazliet pavirzīti uz gaismas pusi, kas nāk no loga un ko pastiprina iedegta naktslampiņa, jo netālu no loga ir augsta siena.

Žurnālu Ābolitis drīzāk šķirsta, nevis lasa. „Pēkšņi Džordano viņu apskāva. Viņa gribēja izvairīties, bet kaut kāda jauna, nepazīstama un patikama sajūta pārņēma visu viņas būtni. Viņi lūkojās viens otrā un jūta, ka šajā mirklī ar viņiem notiek kas ļoti svarīgs. Džordano sajūta, kā no viņas plūst līdz šim nepazītas strāvas... Kamēr viņi roku rokā lēni pastaigājās, nakts kļuva savu zvaigžņu mantiju.“

Nu jau gadu viņa ar māti mitinās divistabu dzīvoklī, kurā sākās jauna dzīve ar puķēm vāzē un ziepju trauciņu vannas istabā.

Āboliša māte ir ļoti izmainījusies. Tagad, apkopjot māju, pārdodot olas vai arī neko nedarot, viņa valkā baltu neilona halātiņu. Viņa pārdod arī piena paciņas, sviestu un sieru. Paņem savu lielo nazi ar garo spalvu, atzīmē uz siera rituļa vajadzīgo daudzumu un drošības pēc vēl pajautā: „Tā vai vairāk?“

Kāds likteņa pavērsiens viņu — apkalpotāju bārā un augšstāva istabā — padarījis par piena pārdevēju? Dievs vien to zina, un arī tikai tad, ja pats ir šo pārmaiņu vaininieks. Labāk par to nedomāt!

Āboliša māte no rītiem cēlās ļoti agri. Viņa palīdzēja saimniekiem izkraut preces. Sarindoja uz ietves tukšās kastes, lai atkritumu vedējs tās vēlāk varētu savākt. Pēc tam ieņēma vietu aiz letes, viņas kuplās krūtis pacēlās pāri siera rituļiem.

Darbu viņa beidza vēl vakarā, pietupusies izspraucās zem metāla aizvērtniem, kurus saimnieks mēdza pirms slēgšanas līdz pusei nolaist (pircējiem tad vajadzēja kā čūskām ielīst šaurajā gaismas strēlē, citi gan pacēla aizvērtnus, un tad pārdevēja varēja redzēt, kā uz ielas dzīest gaisma, viņai vēl bija jāpagūst uz autobusu. Un tas viss dēļ kādas sviesta paciņas vai puslitra piena).

Pilsētā Āboliša māte bija mazliet laucinieciņa, tāpat kā laukos, ja tā var teikt, bija pilsētnieciņa. Vienmēr tīra nomazgājusies, bet bez koķetērijas. Viņa nēsāja kurpes ar zemiem papēžiem, un kājas viņai vairs nemēdza sāpēt. Četrdesmit gadu vecumā viņa pārdzīvoja otru jaunību, bija mazliet zemnieciņa, karstā laikā viņas vaigi kļuva sārti. Bet ārējās pārmaiņas nebija pašas galvenās. Nu, vismaz ne pašas pārstēdzošākās — gluži vienkārši viņa pati gribēja atteikties no savas ne pārāk cēlās profesijas ārējām pazīmēm, ļaudama visiem papriecāties par piena pārdevējas maigo ādu, kas ziemā pārkļāvēs ar vieglu sātumu.

Īstās pārmaiņas bija notikušas viņu mājās — divistabu dzīvoklī ar spodru parketu, jaunām mēbelēm un virtuvi, kurā viss spīd un laistās.

Vakaros dermatīna divāns pārvērtās par platu gultu ar baltiem un debesziliem palagiem. Pārdevēja un viņas meita

aizmiga zem sārtām vilnas segām, acis pievērsušas tikko krāsotajiem krēmkrāsas griestiem.

Salīdzinot ar agrāko māju un pudelēm piemēģtāto dārzu, tagad viņas dzīvoja pārpilnībā, ko varēja izskaidrot ar pastāvošo kredīta sistēmu: galds, krēsls, buģeta, izvelkamais divāns, divi tāda paša melna dermatīna atpūtas krēsls — viss bija vienotā stilā un veidoja istabas iekārtu, kas maksāja astoņpadsmit reizes pa divi simti četrdesmit frankiem.

Jaunais dzīvesveids izpaudās arī ēdienā. Viņas centās ēst daudzveidīgi. Labprāt saimniekoja virtuvē. Viņām bija elektriskā cepeškrāsns ar iesmiem. Tā pati izslēdzās, tiklīdz ēdiens bija gatavs, un zvanija kā modinātājs. Ābolitis pēkšņi bija kļuvusi par kārumpieci. Pirmo reizi viņā parādījās kāda īpašība, mazliet līdzīga kaislibai, bet apvaldītai, tāpat kā viņas kautrīgums un atturība. Jaunā meitene vēl aizvien bija tikpat apaļīga un sārtā kā bērniņā. Ābolitis dievināja saldumus, pildītās konfektes, šokolādi. Bet tikpat labi viņa pusdienās varēja notiesāt gabalu jēra cepeša ar zaļajām pupiņām. Ēdiens atradās skaistā porcelāna šķīvī. Mērces trauks bija no alumīnija.

Katru rītu viņa brauca ar metro. Izkāpa Sent-Lazāra stacijā un, skatlogus nepētīdama, tipināja uz frizētavu. Uzvilka savu sārtu halātiņu. Pameta skatienu spoguļi. Novērtēja, vai vieglais grims kārtībā.

Ap šo laiku jauniņo pārdevēju, mašīnrakstītāju un frizieru strauzes vērtā krāsainu ļaužu pūļa samazgām līdzīgo pelēkumu. Bet Ābolitim piemita citāda veida glitums. Varbūt pat zināms skaistums, neraugoties uz īsajiem svārciņiem un pārāk šauro džemperī.

Tas viņu galu galā darīja par divdomīgu personu. Frizētavas smaržu, pudelišu un lētās samākslotības atmosfērā viņas vienkāršība kļuva noslēpumaina. Āboliša valdzinājuma pamatā bija kas cits, nevis parastais starp svārciem un džemperī redzamo apaļumu erotisms. Katrā ziņā šis valdzinājums lika saglabāt zināmu distanci. Viņa reizē pievilka un nelaida sev klāt. Vairāk gan pievilka, bet neļaudama to tā īsti saprast. Viņa nebija koķeta, pat viņas skatiens ne. Viņas seja varbūt varētu ieraudzīt nekaunību, ja vien prastu izlasīt to, kas nav rakstīts. Jo nevainība ("baltā lapa"), bet līdz ar to arī neko neizsakošā sejas izteiksme (bez apslēptiem nolūkiem) nevarēja būt bez nekaunības, tādas kā Suzannai vai Suzonai, kas pārsteigta peldamies, un ko divtik izteiksmīgu dara tas, ka tā nav iepriekš izdomāta, nav paredzēta nevienam.

Viņas lūpas krāšņas darīja tikai to dabiskais jutekliskums, plakstiņi reizēm pievērās, it kā izbaudot prieku būt dzīvai. Šajā dziļajā mierā nebija pat nojausmas par izaicinājumu. Bet viņai — Ābolitim — nemaz nebija jāizaicina, nebija jāpievērš sev uzmanība. Viņa piesaistīja uzmanību gluži dabiski, kā jau meitene tajos gados, kad augums vēl nav piemērojis visām tajā notiekošajām pārmaiņām.

Šis brīnumainais laiks, kad pat visneglitākās meitenes pēkšņi uzplaukst mīlas alkās, ko nekas nevar nodzēst, Āboliša dzīvē, šķiet, varētu būt bezgalīgi ilgs.

Un šī icilgusi nepabeigtība jau kļuva par tādu kā nenoteiktu esamības veidu, kas kaitināja ar neparastumu.

Vai Ābolitim bija mīlākais, kā to prasītu viņas jau gandrīz

astonpadsmit gadi un jutekliba, kas lika iemirdzēties, jūtot uz sevi vērstus skatienus?

Viņa nesacītu „nē“ tam, kurš vēlētos viņu iegūt. To, ko istenībā pati gaidīja, viņa saprastu no neatlaidīgāka skatiena. Viņa noteikti atdotos, ne jau virietim, kura vecums un izskats nemaz nebija svarīgi, bet gan jaunas vajadzības atklāsmēi sevī, kas nobeigtu viņas veidošanos aizmiršanās mirkli.

Nu jau viņa ir otrā ielas pusē: pa ielu viņa soloja mazliet par ātru, lai kādam rastos doma sekot. No rītiem viņa cēlās, piepildīta ar savu nevainīgo miegu kā cita sievietē — ar apskāvieniem, viņas augums bija pielījis ar skumjām, ko nedz diena, nedz pūlis, pat ne drūzma nespēja izkļiedēt. Tās aprīma tikai zem nevainīgās meitenes neskartā nakts miega smaguma. Šajās laimīgajās skumjās nebija vainojams neviens. Tas, kas uz viņu skatījās, nevarēja iedomāties, ka viņš pats un viņa skatiens šajā tik pilnīgajā un neaizskaramajā noslēgtībā ir vēl neesošs, bet galvenais ķēdes posms. Tāpēc viņš izkāpa iepriekšējā stacijā vai arī nākamajā; bez tam Ābolītis ar metro nebrauca bieži, vienīgi tad, kad lija — no Sent-Lazāra stacijas līdz Operai.

Ābolītis neprata ne veidot, ne griezt, ne krāsot matus. Parasti viņai lika savākt dvieļus. Viņa tīrīja instrumentus. Viņa saslaucīja uz grīdas sabīrušās nogrieztu matu šķipsnas, sakārtoja izmētātos „*Jours de France*“ numurus. Viņa šņauca degunu rūtainā kabalakātā.

Viņa arī mazgāja klientēm galvas, ar sev vien raksturīgo maigo centību masējot ādu. Viņa spētu būt vēl centīgāka. Vajadzētu tikai palūgt.

Klientes bija pavecas, bagātas un ļoti plāpīgas dāmas. Patiesībā viņas visas bija vienādas. Vecas, nelabojamas klukses!

Bet ne briljantmirdzoši briļļu ietvari, ne lūpas lavandas ziedu krāsā zem plānājiem, zilganajiem matiem, ne pirksti, kurus rotāja dārgakmeņi un brūni plankumi, ne krokodilādas somas nelikās piesaistām Āboliša uzmanību, tik ļoti viņa bija aizņemta ar remdēšanu sajaukšanu savā plaukstā, lai ar to mazgātu matus, kuri slapji būs tādi paši kā visiem citiem.

Viņa vieglītēm atgāza klientu galvas un novietoja tās uz paliktņa, pēc vajadzības mainīdama lielo, grozāmo krēslu augstumu. Klientu pleci bija pārklāti ar baltu palagu, un slapjie, ziepainie mati kā alģes viļņojās baltajā, emaljētajā izlietnē.

Acis zem nedzīvājiem, krāsotajiem plakstiņiem bija nodzisušas, lūpas zem smailā deguna rēģojās kā asinssarkana svitra, un šis atpakaļ atgāztās sejas savukārt kļuva līdzīgas augiem — pa upi peldošām, mīlīgām, izbalējušām kaut kāda savvaļas koka lapām ar tikko samanāmu dzislojumu.

Tas bija savādi, bet nepavisam ne atbaidošs — redzēt šīs sejas kā sarindotas uz ūdens virsmas, šīs vecās Ofēlijas, kuras uz brīdi bija zaudējušas visu savu augstprātību un kļuvušas pat par iespējama nicinājuma objektiem, piemēram, Āboliša acis, kura tomēr uz viņām raudzījās bez ļaunuma. Ābolītis domāja, ka pati viņu vecumā nekad nebūs tik neglīta. Vismaz ne tik pēkšņi.

Ja Ābolītis būtu spējīgs uz iznīcinošām domām, ja nejustu sevi vārgi, tikpat kā nemanāmi mostamies neskaidru naidu pret šīm

vecajām plēsoņām, it īpaši brīdi, kad tās ar šausminošu rupjību deva dzeramnaudu (cik vērtā bija viena pati slēdža klikšķināšana, atverot un aizverot somu), tad varētu papriecāties, redzot viņas tik bezpalīdzīgi sēžam zem matu žāvējamā aparāta kupola tik pilnīgi bezpersoniskas, gandrīz kā nedzīvas. Galvas viņas turēja nekustīgi, tikpat augstu, tikpat lepnī izslietas, tikai šoreiz kā uz smailes uzdurts. Starp citu, Ābolītis, šad tad viņas ilgāk pavērojusi, nepavisam neuzskatīja, ka gūst no tā kādu baudu.

Viņu sauca Marilēna. (Pieņemsim, ka tā.)

Sēdēdama savā ložā Operā, paslēpusies aiz vēdekļa, turēdama rokās lorneti perlamutra ietvarā, viņa čukstētu asprātības virietim ar putu baltu tauriņu virs melnās frakas. Viņas mati galvīdū ar celiņu būtu pāršķirti uz pusēm. Kailos ziloņkaula krāsas plecus ar vēligu uzmanību noliekusi uz virieša pusi, viņa ļautu ieskatīties tērpa izgriezumā, eleganti kautrīgu šo žestu darītu vēdekļis, kas aizsegtu muti.

Tā varēja būt filmās, kuras viņa bija redzējusi. Patiesībā viņa neprata apvaldīt pārāk skaļus smiekļus, kas viņas matus pēkšņi krāsoja neganti rudus un muti padarīja noteikti pārlietu lielu.

Marilēna tomēr bija skaista meitene. Liela auguma, garu, lokanu un kustīgu vidukli. Frizētavā viņa kā čūska lodāja starp klientēm: te bija viņas mežs, džungļi, kas pārņēma Angkoras drupas.

Tomēr ista mākslinieks nepalaistu garām izdevību norādīt uz to, kas šajā skaistumā — mežonīgā, pastāvīgā, uzbrūkošā un vijīgā — galu galā ir nožēlojams. Un Marilēnai nācās saprast, ka būt skaistai sievietei, kā mēdz sacīt — varbūt tikai tāpēc, ka nav nekā cita, ko teikt, — ir ļoti nedroši. Tad nu bija nepārtraukta svārstīšanās starp romantisko, izsmalcināto, kāpēc gan pat ne cēlo, un gluži atklāti vulgārajiem smiekliem, kas vēlās kā šķīvju kaudze trauku mazgājamā toveri. Pēdējā brīdī Marilēna iedomājās, ka zaudēt apvaldītas balss un kustību dēļ būtu pārāk muļķīgi. Tad viņa uzvedās vieglprātīgi un skaļi. Šī spēle nebija daudz veiksmīgāka par iepriekšējo, bet varbūt vairāk atbilda Marilēnas dziļākajai būtībai. Ja mēs vismaz uzreiz nepieņemam, ka „dziļākās būtības“ viņai vispār nav.

Šobrīd viņa ir rudmate. Viņai ir trīsdesmit gadu, un somā viņa nēsā Kartjē firmas zaļu tūbiņu. Viņai bija gaiši mati. Tajā laikā viņas vārds bija Marilēna. Arī tas viņai piestāvēja itin labi. Viņai patika kleitas no brokāta auduma.

Viņai ir 30 m² dzīvoklis (XVI rajonā, pie Buloņas meža, lux., 7. stāvā, ielas pusē, lifts, parkets, vanna, virtuve). Vai varbūt Jūs domājat, ka viņa mitinās savrupmājā?

Formāli namā bija aizliegts ieiet apdrošināšanas aģentiem, ziedojumu un parakstu vācējiem.

Divas nakts nedēļā pie Marilēnas viesojās kāds virietis tuvu piecdesmit, sudrabetiem deniņiem, stūrainu zodu, caururbjošu skatienu. Starp citu (kāpēc „starp citu“?), šis virietis vadīja kādu reklāmas aģentūru. Veikli darījumi, teniss svētdienas rītos.

Marilēna pret Āboliti izjuta kaut ko līdzīgu draudzībai. Viņa lieliski saprata, ka Ābolītis nevar viņai kaitēt, atņemt

gurnus vai krūtis. Un Marilēnas draudzība vērtās miļi aizbildnieciskā.

Bet vienlaicīgi Ābolitis bija noslēpums. Viņa mita citā pasaulē. Marilēna šo noslēpumu gribēja paturēt sev, pat nespēdama to izprast. Licta tā, ka meitenes naivumā, kas bija kā pēkšņa avota burzguļošana metrostacijas ļaužu drūzmā, varēja būt kāds apslēpts, Marilēnai nepanesami svešs spēks.

Protams, Marilēna neaizdomājās tik tālu, lai varētu formulēt iemeslu aizkaitinājumam, ko viņā izraisīja saskarsme ar šo noslēpumu. Tad viņai būtu bijis jāatzīst, ka grib iznīcināt to, kas Āboliti tiešām ir īpatņs.

Tomēr tieši to viņa mēģināja darīt. Sākumā viņa Ābolitim bija teikusi: „Tāda staigāt tu nevari, tev jāsāk krāsoties!“ Ābolitis sāka krāsoties, bet viņas seja zem neprasmi uzlikta grimā palika tikpat svaiga. Un Marilēna pret viņu izjuta gandrīz vai nepatiku.

Marilēna ielūdza Āboliti pie sevis. Viņas viena otrai sacīja „tu“. Ābolitis brauca ar liftu, kas apkalpotājiem bija aizliegts, un dzēra viskiju. Viskijs viņai sevišķi negaršoja.

Ābolitis gāja prom pirms Marilēnas drauga ierašanās. Viņi bija viens no tiem pāriem, kas ēd tikai restorānos un pēc atgriešanās no teātra nodarbojas ar mīlestību.

Ābolitis nekad nebija redzējusi Marilēnas draugu, un viņam savukārt par Āboliti nekas nebija stāstīts. Tas bija pavisam normāli: Marilēna lika Ābolitim aiziet pirms drauga atnākšanas, tāpat kā mēdz sakārtot matus, pirms iziet no mājas. (Pagaidiet! Pagaidiet? Vai tikai viņa, Marilēna, nebaidījās rādīt ļaudīm mazo mežonēnu, vēl pie tam tik jauku? Un bez tam Ābolitis bija pārāk atšķirīga no tā, ko Marilēna gribēja likt domāt par sevi pašu. Tie taču ir nopietni iemesli, vai ne? Un droši vien bija arī vēl citi!)

Maijā Ābolitim palika astoņpadsmit gadu. Marilēna tika ielūgta. Viņas ēda jēra cepeti.

Marilēna bija ļoti laipna pret Āboliša māmiņu, ko redzēja pirmo reizi. Viņa bija apģērbusies pieticīgāk nekā parasti, jo zināja, ka iet ciemos pie vienkāršiem ļaudīm. Nevar teikt, ka Marilēnai nepiemita zināma smalkjūtība, tikai tā bija pārspīlēta. Izturēšanās un apģērbs liecināja, ka viņa dodas pie nabadzīgiem ļaudīm un cenšas nenostādīt viņus neērtā stāvoklī.

Āboliša māte to pat nepamanīja. Bet Ābolitis viņai bija bezgala pateicīga, pateicībai klāt gan jāucās aizvien stiprāks kauns. Marilēna visu slavēja un pārspīlāti pateicās ikreiz, kad pasniedza ēdienu vai piepildīja glāzi. „Gatava pakalpot“ — likās sakām Āboliša māte, un Ābolitis būtu gribējusi, lai māte izturētos citādāk. Pati īsti nezinādama par ko, viņa jutās vainīga.

Ābolitis iegrima dziļās pārdomās. Izskatījās, ka viņa raugās uz sveci tortes šķīvi, kurā vēl atradās puse no Marilēnas gabala (laikam viņai negaršoja saldumi). Patiesībā Ābolitis neskatījās ne uz ko. Viņa jutās, nu, teiksim, vienaldzīga un skumja. Vienaldzīga, piemēram, pret šķīvi palikušo tortes gabalu. Negribējās

kustēties; viņa bija ļoti nogurusi, locekļi bija mīksti un smagi, rokas kā divi enkuri nokarājās no pleciem. Viņa aizvien dziļāk grimā saldi rūgtajā pretīguma sajūtā pašai pret sevi.

Tā kā laiks bija jauks, pēcpusdienā Marilēna visus veda uz Buloņas mežu. Viņas aizbrauca līdz ezeriem. Ābolitis vēl arvien kaut ko sevi gudroja, pati nezinādama, ko īsti. Māte tikpat kā nerunāja, jo baidījās kļūt apnicīga. Kādā brīdī viņa pat sacīja: „Es iešu pasēdēt. Pastaigājiet vien. Atpakaļceļā jūs atnāksiet pēc manis.“ Tomēr viņas visas aizgāja vizināties ar laivu. Par laivas irēšanu maksāja divdesmit frankus un vēl dzeramnaudu tam vīram, kurš padeva roku un palīdzēja iekāpt laivā. Tā kā viņas nevarēja atirties no krasta, vīrs vēl pastūma laivu ar savu kārti.

Marilēna uzjautrinājās, ķircinādama puišus citās laivās, kuri viņas nošļakstīja, spēcīgi vēzējot airus. Āboliša māte kļiedza, ka laiva apgāzīsies, rokām un kājām iekrampējās dēļu soliņā, uz kura sēdēja. Ābolitis airēja, viņa to darija no visas sirds, kā bērns, ar katru airu vēzienu palēnām atgūdamā dvēseles līdzsvaru un mieru.

Drīz pēc šīs dienas viņi izšķīrās — Marilēna un vīrietis ar stūraino zodu. „Vajadzēja to izdarīt daudz agrāk,“ paskaidrojuma vietā sacīja Marilēna. Un piemetināja, ka pazaudējusi piecus savas dzīves labākos gadus (pirmdienas un trešdienas) ar šo nelieti, bet ka tur neko nevar darīt, jo visi vīrieši ir vienādi. To teikdama, Marilēna parādīja zināmu sevis izpratni, bet ne vīriešu.

Lai tā būtu! Marilēna ienīda viņus visus — uzmācīgus tipus, tēviņus, reklāmas agentus. Un vienlaicīgi visus Alfa-Romeo, čigānu krodziņus, „Fukē“ restorāna terasi un Lanvēna firmas kreklus. Viņa darija zināmu Ābolitim savu jauno dzīves teoriju. Ābolitis klausījās un neteica neko. „Tas viss nekavēja jauno advokātu Džordano spēcīgām un maigām rokām apskaut savu sekretāri Linu. Viņu lūpas savienojās tiklā, bezgalīgiem solījumiem pārpilnā skūpstā. Pāri viņiem klājās zvaigžņu mantija utt.“

Jūnijā Ābolitis kļuva par Marilēnas tuvāko draudzeni. Gandrīz katru dienu viņas reizē devās uz mājām un vakariņoja pie Marilēnas. Ābolitim vairs nebija jāiet prom, lai atbrīvotu vietu vīrietim ar caururbjošo skatienu.

Šad tad Ābolitis pa nakti palika pie Marilēnas un gulēja lielajā gultā. Līdzās Marilēnai. No rītiem viņa pasteidzās piecelties pirmā un sagatavot brokastis. Marilēna parasti visa noziedās ar apelsīnu ievārījumu. Viņas kopā mazgājās zem dušas. Šļakstījās ar silto ūdeni pa visu vannas istabu. Berza viena otrai muguras. Marilēna mēdza noskūpstīt Āboliti uz kakla, sacīdama, ka visi vīrieši esot cūkas.

Āboliša māte bija apmierināta. Viņa slavēja meitu par draudzību ar Marilēnu. Āboliti nedaudz kaitināja šie pārspīlēti glaimojošie uzmundrinājumi. Protams, Marilēna bija laba, daudz labāka par viņu pašu, bet Ābolitis nemaz negribēja būt kā Marilēna, pat ja kādu dienu justos spējīga tāda kļūt. Ābolitis likās esam patukša meitene, bet patiesībā viņā slēpās sava gudriba, un, lai gan prāts nebija sevišķi attīstīts, viņa prata piemēroties dzīvei, bija vispazemīgākā no pazemīgajām, un viņai bija dota laime —

vienmēr būt apmierinātai pašai ar sevi —, ja neskaita dzimšanas dienas pārejošo skumju lēkmi, viņa nekad nebija izjutusi mokošo vēlēšanos kļūt citādei. Viņa nevēlējās sev Marilēnas pievilcību. Viņa to gluži vienkārši apbrīvoja. Bez tam šis apbrīns nebūt nebija bezgalīgs. Ābolītis taču bija pieskaitāma pie augstākā mērā naiviem ļautiņiem, un naivitāte viņu skatu uz apkārtējiem cilvēkiem un lietām darīja īpaši asu.

Tagad Marilēna bija pavisam brīva. To vajadzēja izmantot. Tad nu viņa savu vilšanos centās apslāpēt, nododamās, piemēram, draudzībai ar visiem tās daudzkrāsainajiem priekiem. Bija Ābolītis. Bez tam viņa nejausi satika kādu bijušo draudzeni. Tā bija precējusies, un vīrs tikko kā nopircis lauku māju netālu no Parīzes. „Tev noteikti jāredz mūsu māja,“ viņa — protams, draudzene — bija sacījusi. Marilēna un Ābolītis devās uz turieni pavadīt 14. jūlija svētkus.

Tā bija veca ferma. Atjaunošanas darbi jau gāja uz beigām. Griesti bija darināti no brīnišķīgiem balķiem. Kamins tika pārbūvēts, lai vairāk līdzinātos senam pavardam. Provansas grīdas flīzītes aizvietoja parastās. Viss tiks iekārtots nevainojami.

Marilēna, Ābolītis un Marilēnas draudzene caurām dienām guļņāja atpūtas krēslos, kurus novietoja tikko sazaļojušajā mauriņā un pārcēla atkarībā no tā, no kuras puses spīdēja saule. Pa to laiku draudzenes vīrs pie kaimiņiem spēlēja tenisu.

No pirmās laulības viņam bija dēls — neglīts četrpadsmit gadus vecs puika, kurš aizrautīgi jauca nost veco šķūni tāpēc, ka, tēva vārdiem runājot, tas maitāja skatu. Šai atvasei bija pretīgs zīdaina ģimīs, tuklas lūpas, sarkani vaigi, nedaudz uzrauts deguns. Viņš bija savam vecumam pārāk maza auguma (āda uz kailajām krūtīm bija sarkana un vietām lobijās, saules apdedzināta, ķermeņa augšdaļa šķita izaugusi tieši no kājām; Ābolītis labprāt redzētu viņu ar kreklu mugurā). Bez visa tā viņam bija arī zaglīgs skatiens.

Viņš priecīgi vicināja laužni un katru reizi, kad sagruva kāda mūra daļa, sajūsmā ieblāvās. Marilēna viņu saukāja par Tarzānu un visādi ķircināja. Viņa izturējās pret to kā pret bērnu (tas bija viens no paņēmiņiem, kā viņa mēdza izaicināt, un no tā nespēja atturēties). Bet viņš skatījās tikai uz Ābolīti. Ābolītim nepatika puika un viņa uzmācīgais skatiens. Viņa nezināja, kā no tā tikt vaļā.

Visādā ziņā viņa negribēja izģērbties. Marilēna uzstāja: „Galvoju, ka neviens mūs neredzēs.“ (Viņa pati un draudzene bija nogērbušās pilnīgi kailas, izņemot papīra trīsstūrīti uz deguna maigās ādas). Bet Ābolītis domāja, ka puika, kurš ar laužni jauca nost šķūņa sienu, nav vis nekāds „neviens“. Viņa piekrita vienīgi uzrotīt blūzes piedurknes un atpogāt divas augšējās pogas.

Pirmajā dienā sarunas bija galvenokārt par remontdarbiem. Marilēna tik ļoti iedziļinājās draudzenes rūpēs, ka jau redzēja sevi pašu izrikojam mūrniekus, krāsotājus un dārzniekus. Viņa bija gatava visu apkārtni pārveidot ar tādu pašu vieglumu kā grimu vai matu krāsu: vajadzētu nojaukt to tur māju, jo tā traucē priecāties par pakalna maigo izliekumu; un vēl vajadzētu iestādīt mežu vai vismaz kādu birzi, kas aizsegta dzelzceļu, citādi stabi slejas taisni uz apvārsņa. Marilēnas draudzene to visu noklausījās, ļāva viņai runāt, bet pati gan labi zināja, kura te ir istā saimniece.

Nākamajā dienā kļuva vēl karstāks. Ābolītis bija apmetusies ēnā, mazliet atstatu no abām sievietēm. Marilēnas draudzenei bija lielas, smagas krūtis. Viņa piecēlās, lai atnestu no virtuves augļu sulas. Bet, lai kā arī viņa centās plecus turēt atliektus, lai cik mazus soliņus spēra, viss viņas ķermenis, it īpaši krūtis, gurni un sēžamvieta, trīsēja. Marilēna, kurai nepiederēja pat dzīvoklis, tomēr kaila izskatījās nesalīdzināmi cēlāka un karaliskāka. Viņas krūtis nebija mazas, bet stingras: viņa bija krāšņa, austrumnieciska, maigi apaļīga — Marilēna, kuras augums, noziests ar iedeguma cīļu, laistījās saulē.

Ābolītis, guļot uz atpūtas krēsla mitrā audekla, mazliet garlaikojās. Reizēm ieklausījās abu draudzeņu plāpāšanā un spurgšanā. Viņa caur skropstām vēroja, kā tās staigā pa zālāju. Pēc tam savā mazajā, ēnainajā alkovā uz mirkli iesnauās. Viņa dzirdēja Marilēnas smieklus kā ledus gabaliņu tinkšķšanu glāzē. Smieklus šalts, kas krita lejup, viņu pēkšņi pamodināja. Tagad Marilēna ar draudzeni runāja ļoti skaļi. Viņas pārtrauca viena otru, pēc tam iestājās klusums. Marilēna iezieda draudzenes ādu ar iedeguma krēmu. Ābolītis viņas raudzījās ar zināmu interesi, pati nezinādama, kāpēc. Pēc tam Marilēna nogulās uz muguras turpat zālītē. Smieklus vietā nāca čuksti, un Ābolītis padēvēs kārdinājumam noklausīties viņu sarunas. Viņas runāja par aizvien vieglprātīgākām lietām.

Ābolītis nekad nevarētu pateikt neko tamlīdzīgu, bet klausīties klausījās. Viņa jutās satraukta. Mierināja sevi, ka tur vainojams karstums; viņa vēroja sviedru lāsītes zaigojam uz krūtīm tur, kur bija atpogāta blūze. Viņai pat gribējās nogērbties pavisam un sajūst silto gaisu pieskaramies kājām. Bet viņa nespēja pakustēties. Saule un draudzeņu piedauzīgās sarunas viņu bija nohipnotizējušas un padarījušas nekustīgu, it kā viņai uz vēdera būtu uzlikta smaga plauksta.

Cilvēks, par kuru runāja Marilēnas draudzene, kā nosprieda Ābolītis, bija viņas mīļākais. Jaunā sieviete aplusa pusvārdā. Viņas vīrs jau pie vārtiņiem sauca: „Uzmanību, sievietes! Tas esmu es, un es neesmu viens!“ Ābolītis pagriezās un ieraudzīja četrus brašūlus baltos šortos sportiski vieglā soli ienākam dārzā. Marilēna un viņas draudzene sāka uzsvērti lēnām ģērbties.

Kad puikam ar zaglīgo skatienu apnika šķūņa jaukšana, viņš sāka ložņāt pa apkārtējiem krūmiem. Vai arī tiksmi mocīja jaunu vilku sugas suni, nākamo mājas sargātāju. Sākās viss ar viegliem plīkiem pa suņa skaustu, par atbildi tas kā vien varēdams centās iekost mocītājam rokā. Bet beidzās ar diviem trim spēcīgiem kājas spēcieniem pa dzīvnieka vēderu. Vai arī puika lasīja komiksus, uz kuru vākiem uzzīmēti līdz zobiem apbruņoti tipi drausmīgām sejām, ķiverēm galvās. Mākslinieks tos bija attēlojis pašos karstākajos ciņas momentos. Komiksi mētājās pa visu māju, arī dārzā. Ābolītis aiz ziņkārības dažus pārlapoja un uzjautrinājās par jocīgajām bildēm.

Puika, turpinājās vērot meiteni, kas nebija vēlējusies izģērbties, pamanīja šo interesi. Viņš notupās zālē līdzās Ābolītim. Un, glūnēdams uz viņas krūtīm, sacīja, ja vien viņa vēlas, viņš varot parādīt veselumu komiksu kolekciju. Ābolītis mazliet dusmojās uz sevi par to, ka nespēj pārvarēt pretīgumu pret šo muskuļoto zīdaiņi. Viņa devās tam līdzī uz istabu. Uz grīdas un pie sienām bija šausminoši daudz asu priekšmetu (kā kriminālistikā mēdz

sacīt „pēc tam“) un šaujamo. Uz plaukta viņa ieraudzīja izbāztus dzīvniekus, kurus puika esot nositis pats.

Pēc kāda brīža Ābolītis nolēma, ka morga apciemojums beidzies, bet puika, redzams, bija citās domās. Visādā ziņā viņa sārtais un spēcīgais augums pēkšņi atradās starp Ābolīti un durvim. Situācija kļuva kutelīga.

Par laimi, parādījās Marilēna. „Ko jūs abi te darāt?“ viņa skaļi noprasīja. Vēlāk pavisam klusu pajautāja Ābolītim: „Vai tad tu neredzi? Viņš tūdaļ lēks tev virsū!“

Ābolītis, cik vien ātri spēja, noskrēja pa trepēm, viņai sekoja Marilēna un puika, šoreiz pavisam nosarcis.

Vakarā guļamistabā Marilēna smiedamās sacīja: „Nu, lūk, tava pirmā uzvara.“ Ābolītis atbildēja, ka šajā mājā vairs kāju nesperšot.

Ābolītis bija aizgājusi pēc saldējuma. Atpakaļ viņa metās gandrīz vai skriešus, jo saldējums kusa un tecēja viņai pa rokām. Veselas piecas minūtes frizētavā valdīja dzīres. Tajās piedalījās kasiere, Žans Pjērs (vecās krokodilādas zvanija jau nedēļu iepriekš, lai pierakstītos un tiktu safrizētas tieši pie viņa!) un, protams, Marilēna un Ābolītis. Žans Pjērs bija pavisam piemirsis par kārtējo iedomīgo kundzeni zem matu žāvējamā aparāta kupola frizētavas stūri. Viņa vēl nedaudz kustējās. Lielākā daļa Žana Pjēra klientu jau atpūtās Kanāriju salās vai lidoja uz tuftēni. Izņemot tās, kuras turp brauca ar kuģi.

Ābolītis saslaucīja vafeļu druskas, pēc tam uz Kanāriju salām neaizlidojušos matus. Marilēna bija apsēdusies vienā no grozāmajiem krēsliem un vilēja nagus. Žans Pjērs lasīja „L'Equipe“ un svilpoja. Kasiere, kura bija ļoti resna un svida droši vien jau kopš agras bērnības, lasīja „Jour de France“ publicētos horoskopus. Bija pārāk karsts, lai liktu viņai apklust, kad viņa jautāja Ābolītim:

— Kas tu esi?

— Vērsis, — atbildēja Ābolītis, automātiski vērējot slotu visa grīdas dēļa garumā.

— Te teikts, ka tev vairāk jāseko savam svaram.

— Taisnība, tu ēd pārāk daudz kūku, — vārgā balsī piekrita Marilēna.

Tajā pašā laikā puika ar zīdaiņa ģīmi, uz visu nedēļu mājās atstāts viens pats, nepārtraukti domāja par divām vaļējām podziņām uz Āboliša krūtīm. Parīzē puikas tēva sieva (tā, ko sauc par pamāti) liftā steidzīgi stiepa kājās zeķubikses (viņa bija nolēmusi tās nemaz nevilkt atpakaļ, tik ļoti viņa svida).

Surennā (ja nu tas tomēr nebija Anjērā) Āboliša māte saviem saimniekiem paziņoja, ka „kamembēri“ līdz vakaram neizturēs. Arī par „brī“ nevarēja būt drošs. (Ak kungs! Tas taču ir dumpis!) Neizbēgamo nelaimi Āboliša māte gaidīja ar dalītām jūtām: bezspēcību un vainas apziņu; pat ja tu neko nevari darīt, tomēr nepatikami, ja kaut kas tāds notiek tavā klātbūtnē.

Metro vagonā kaut kur starp Odeona un Šatlē stacijām sēdēja resns, apoplektisks vīrs. Viņš bija sagumis uz sola kā maiss, vaļēju kreklū, žaketi iezmiedzis starp ceļgaliem. Viņš izklaidīgi raudzījās uz tipu, kurš, savukārt, viņu neredzēja, jo visu uzmanību

tobrid veltīja kādas meitenes dibentīnam, bet tā skatījās uz citu tipu, lai redzētu, vai tas beidzot nepaskatīsies uz viņu. Šis cits tips tukšu skatienu raudzījās apoplektiskajā.

Resno paša ķermenis smacēja kā trakokrekls. Viņš jutās bezgala vientuļš, no pasaules atdalīts ar savu tauku kārtu un neglītumu, pie kura nebija vainojams.

Aizvien spēcīgāka kļuva viņa vēlēšanās pazust Sent-Mišela stacijas drūzmā, kur vilciens tikko kā pieturēja, pēc tam iztvaikot iclās un paslēpties savā mājā, kur viņam par trim mēnešiem jāmaksā īre. Bet pagaidām viņš palika turpat, karstums beidza vai nost, kaut gan metro vagonā tas nebija neko lielāks kā citur. Viņš gudroja, cik nedēļas vēl atlicis dzīvot smirdošajam gaļas blāķim, no kura drīz vien tiks padzīta viņa dvēsele. Dzīvokļa saimniece pēc tam vēl tualetē noraus ūdeni. Tā nu viņš palika vietā, kas vairs nebija viņējā, jo, lai nokļūtu mājās, viņam bija jāizkāpj Šatlē. Bet tās jau trīs mēnešus nebija viņa mājas. Tad nu viņš palika. Un nodomāja, ka debesis šodien ir porcelāna baltumā un nežēlīgas pret tādiem kā viņš, tāpat kā metrostaciju griesti.

Un vēl lāga resnolim icnāca prātā, ka ne ar vienu viņu nekas nesaista. Kādā notieklā brīdī viņam jāpazūd, tagad vai jau krietni agrāk, to viņš nezināja. Pašlaik viņš vēroja, kā viss ap viņu — afišas, stacijas priekšnieka būdiņa — aizvien ātrāk sāk slidēt garām. Neko īsti nevarēja saskatīt. Paskrēja garām ļaudis uz perona, staciju nosaukumi: Strasburga — Sent-Deni, Barbessa — Rošešūāra. Viņš zināja, ka aiz Kliņankūras citas stacijas vairs nebūs. Būs melns caurums, kas var izrādīties bezgalīgs.

Viņš neskaidri atcerējās savu sievu un mazo meitiņu, kuras kādu dienu bija pametis, viņš vairs nezināja, kāpēc. Varbūt ka Ābolītis bija viņa meita. Varbūt kāda cita meitene. Kāda tam nozīme? Tas viss — vārdi, nosaukumi, reklāmas, atmiņas — slidēja viņam garām; „Trigano“, „Banania“, „B.N.S.“, „Artūrs Martens“ — viss viņam bija dziļi vienaldzīgs.

Pašlaik Ābolītis slaucīja grīdu, Marilēna vilēja nagus, Žans Pjērs svilpoja kādu melodiņu. Vai arī Žans Pjērs vilēja nagus, un kasiere slaucīja. Marilēna lasīja horoskopus, un Ābolītis svilpoja Šrubīno āriju „Voi che sapete...“¹ Nevienš nedomāja par resnuli, kurš bija tuvu nāvei.

Bet nenovirzīsīties pārāk no mūsu stāsta, tas ir, no brīža, kad Neils Ārmstrongs sper pirmo soli uz Mēness.

Marilēna bija uzlikusi televizoru uz savas gultas. Ābolītis atradās viņai blakus. Attēls bija ļoti slikts, bet tam nebija nekādas nozīmes: Marilēna un Ābolītis jau sen bija aizmigušas.

Nākamās dienas rītā, ēdot brokastis, Marilēna sacīja Ābolītim:

— Vai tiešām man šoreiz nāksies braukt vienai?

— Pie taviem draugiem?

— Pie mūsu draugiem, — apburoši laipni iebilda Marilēna (vismaz viņai pašai šķita, ka tas skanēja apburoši laipni). — Zini, viņi tagad tevi mil tāpat kā mani, viņi domā, ka tu esi ļoti jauka un miļa meitene. Viņi man to vakar pateica pa telefonu.

— Jūs pa telefonu runājat par mani?

¹ Jūs, kas zināt... (It.)

Ābolitis sajuta maigumu pret Marilēnu un otru jauno sievieti, kura pa telefonu bija runājusi par viņu. Viņa dziļi nopūtās, pēc tam vēlreiz, un reizē ar viņu jūtu uzplūdā sazvārojās arī tasītes, ievārijuma trauks un tējkanna uz paplātes, ko viņa bija novietojusi sev uz vēdera. Viņu pārņēma laimes vilnis un, sasniedzis acis, piepildīja tās ar asarām; tikmēr Marilēna pārsteigta vēroja viņu. „Kas ar tevi notiek? Vai es kaut ko pateicu, kā nevajag?”

Bet Ābolitis, kas domās kavējās pie savas dubultnieces, par kuru tika runāts pa telefonu, nespēja neko atbildēt. Viņai pavērās necerēta pasaule, kurā Ābolitis kādam varēja būt sarunas tēma. Pazemīgo meiteni bija apbūris vairākkārt atkārtotā pašas vārda skanējums, cilvēki ap viņu bija kļuvuši kā spoguļi, un, redzot tajos savu attēlu, viņa jutās pārsteigta. Tas, kas citiem — daudziem citiem — šķita pats par sevi saprotams, — ka par viņiem uztraucas, par viņiem pat raksta, tādējādi viņu eksistenci padarot daudzkārt nozīmīgāku, viņai likās brīnumaini. Protams, viņai pietiktu par to vienreiz kārtīgi padomāt, lai vairāk nebrīnītos. Bet viņa par to nekad nebija domājusi.

Ābolitis negaidot iesaucās: „Ak, Marilēn, es tevi milu!” Pēc tam, nosarkusi par tikko pasacīto, piebilda: „Es jūs visus milu.”

Marilēna nojauta, ka te vietā būs maigums, un augstsirdības uzplūdā teica: „Ja tu nevēlies braukt pie mūsu draugiem, tad es arī nebraukšu. Bez tam drīz sāksies atvaļinājums. Varbūt šodien paliksim mājās?”

— Jā! — strauji ievilka elpu Ābolitis.

— Pavadisim divas dienas kopā un pie viena izdomāsim, kur brauksim atvaļinājumā.

Tā Ābolitis uzzināja, ka Marilēna ņems viņu līdzi. Vakarū viņas pavadīja mājās. Ābolitis bija nopirkusi piecas kūkas — divas Marilēnai, trīs sev. Marilēna bija ar mieru apēst tikai vienu groziņu, ko uzmanīgi bakstīja ar karotīti. Ābolitis aizrautīgi vienu pēc otras apēda visas pārējās, turēdama tās pirkstos.

Marilēna ar patiesu maigumu noraudzījās Āboliti. Viņai likās, ka šīs kūkas tūdaļ pat Āboliti dara aizvien apaļāku un apaļāku. Un šajā apaļumā bija atšķirība starp Marilēnu un Āboliti un gandrīz visa draudzība, ko Marilēna izjuta pret Āboliti. Draudzība bez skaudības.

Pēc darba dienas frizētavā, kur visu laiku bija pieklājīgi smaidījis un krāsojis krēpes vecajām ķēvēm, Žans Pjērs izkāpa Reomīras-Sevastopoles stacijā. Vai arī, pareizāk sakot, viņš tur iegāja atpakaļ, kā parasti, kad kāpa ārā no vilciena, lai dotos uz mājām Kēras ielā. Viņš dzīvoja lielā, kā darbnīca iekārtotā istabā, kur mēdza pēc atmiņas gleznot izdomātas pilis un jūru. Un, tā kā tās neizskatījās pēc pilīm, nedz arī pēc jūras, tad apakšā parakstīja „pils” vai „jūra”, lai pats varētu atšķirt.

Viņš gāja pa Sent-Denī ielu, kur meitenes viņam izteica neķītrus priekšlikumus. Viņš pieklājīgi nomurmināja, ka citreiz. Un nepaātrināja soli. Šad un tad pat paskatījās uz šiem radijumiem, un viņam šķita, ka uzkāpušas uz pārliceku augstiem papēžiem, viņas ir kā vecas, mazas meitenes ar māmiņas kurpēm kājās. Patiesībā viņas bija neglitas. Tad viņš atgriezās mājās viens, varbūt mazliet noskumis tāpēc, ka vienmēr atgriežas viens.

Tomēr viņam, Žanam Pjēram, bija panākumi pie sievietēm. It īpaši vecām. Tās savā starpā ķīvējās viņa dēļ, jo visas gribēja, lai ap viņu galvām krāmētos tieši Žans Pjērs. Kad tika atgāzts krēsls, šim sešdesmitgadīgajām likās, ka tiek griezta saldkaislā tango. Tad Žana Pjēra acis parādījās viegls nogurums, kā pastāvīgam deļotājam labākās sabiedrības rautos. Un viņa skatienā varēja izlasīt kaut ko līdzīgu „citreiz, citreiz”.

Nolēma, ka brauks uz jūru, bet uz kurienu? Izvēlēties jau vairs nebija ko, jo viņas bija attapušās pārāk vēlu, atlika vienīgi noīrēt mazu istabiņu Kabūrā, pie Lamanša. Un dārgi tas nebija, it īpaši augustā. Izšķirties vajadzēja uzreiz, jo viņām lika saprast, ka cilvēki, kas sēž krēslā aiz viņām — Marilēnas un Āboliša, arī gaida. Daži pat stāvēja kājās. Marilēna iemaksāja naudu, un viņai, tāpat arī Ābolitim tika izsniegti prospekti ar Kabūras attēliem. „Kabūra, tās smilšainā pludmale. 1800 m garais mols, kazino un puķes kazino dārzā.”

Tā bija mērena eksotika, salīdzinot ar ceļojumiem, ko bija iecerējis reklāmas aģentūras vadītājs ar tērauda zodu. Viņa būtu devusies uz Maroku, uz kaut kādu klubu tuksneša malā. Tur būtu gan oāzes, gan mirāžas, gan palmas, gan vienkupra kamieļi, kas slāj pa smilšu pauguriem. Viņa naktī ietu peldēties. Pēc tam pludmales smiltis nodotos mīlestībai. Viņa iepazītu mežonīgās nakts neprātīgo reibumu. Un dzirdētu Āfrikas džungļos tīģera un dēgunradža ciniņa troksni.

Kabūrā viņai arī būs smiltis un telefons (lejā, istabas īpašnieka bodītē). Un tagad taču Marilēna bija aizrāvusies ar pieticību un vienkāršību. Viņa teica Ābolitim:

— Cik tu esi laimīga! Tu neesi bijusi, piemēram, Kotdazirā. Tev tas viss vēl prīckšā.

Ābolitis nekad nebija redzējusi jūru, ja nu vienīgi uz pastkartēm vai dzelzceļa reklāmām, kuras viņa tomēr labi zināja, jo katru dienu gāja cauri Sent-Lazāra stacijai.

Noīrētā istabiņa bija vēl mazāka un neērtāka, nekā domāts. Laukā lija. Marilēna igni izkrāvāja abas ceļasomas.

Viņa vilka no tām ārā caurspīdīgas kleitas un citus niecīgus apģērba gabalus, izklāja tos Āboliša priekšā, pēc tam izmisumā nosvieda uz gultas, sacidama:

— To es ne reizes nevarēju uzvilkt! To arī ne... Un šo te — vai tu vari mani te iedomāties šajā apģērbā?

Ābolitis pievērsa viņas uzmanību tam, ka ārā cilvēkiem rokās ir lietussargi.

Beidzot debesis noskaidrojās.

— Tā bija tikai lietussargs, — teica Ābolitis, lai nomierinātu Marilēnu.

Viņa tūlīt gribēja iet uz jūru. Arī Marilēna nemaz nebija neapmierināta, ka tiek laukā no mazās istabiņas, kur tieši virs lēga bija dzirdama ūdens pilēšana notekcaurulē. Viņas aizgāja līdz molam.

Bet jūras nebija. Bija bēgums. Smiltis — cik vien sniedzas skats, un kaut kur tālu, tālu šaura, mirdzoša strēle. Šis postažas malā klīda dažas retas dzīvas būtnes gumijas zābakos un lietussmētelos. Bija arī saulesargi, bet aizvērti. Daži apgāzti. Vējš stūma mākoņus uz austrumiem, un otrā pusē cauri granītpelēkajiem mākoņiem reizu-

Ābolītis nemanīja, ka jau vairākas dienas viņas mazliet nevciklā un apaļīgā klātbūtnē Marilēnu gandrīz vai kaitina. Īstenībā šī pārmaiņa parādījās tad, kad viņas vakaros sāka apmeklēt „Kalipsotēku“. Tur, skaļās mūzikas apdullināta, Marilēna aizmirsā par villām pie mola un to cilvēces daļu, pie kuras kājām klusitēm norimst jūra. Marilēna iejutās savā agrākajā lomā un ar katru deju aizvien vairāk sāka šūpot cerīnkrāsas zīda biksēs ietērptos gurnus.

Ābolītis nemanīja neko. Līdz pat naktij, kad no „Kalipsotēkas“ atgriezās viena.

Nākamajā dienā Marilēna ieskrēja paņemt savas mantas. Viņa bija ļoti jautra un steidzīga: „Mani lejā gaida,“ un, jau uz sliedītiņiem stāvēdama, pieminēja: „Tagad, mazulīt, tu te dzīvoši, kā pašai patīk.“

Cita versija par tiem pašiem notikumiem... Jo tas, kas stāstīts iepriekš, ir neticami, vai ne? Piemēram, villu meiteņu elegances, kas tikko kā nosaukta par „cēli nevarīgu“, vai gan Marilēna būtu spējīga to saprast? Viņai tā ir pilnīgi sveša. Ja viņa šīs meitenes būtu vismaz pamanījusi, tad uzskatītu tās par istām „kūkām“.

Lūk, kam bija jānotiek patiesībā: vispirms Marilēna garlaikojās. Medusmēness ar Ābolīti nevarēja būt mūžīgs. Viss bija ļoti jauki, bet, protams, pagaidām. Marilēna mēdz uzturēties „Garden tennis-club“ bārā. Līdzās sēž Ābolītis, kuru mēs redzam neskaidri, viņas tēls izdziest pie piena kokteiļa glāzes. Marilēna malko džina fīzu. Tas ir dārgs, bet piešķir labu sejas krāsu, labsajūtu un pārliecību par sevi. Bez tam tas palīdz iepazīties.

Viņas parasti apmetās uz terases, pie tenisa kortiem. Marilēna vēroja spēlētājus tā, lai liktu tiem ievērot arī sevi. Viņas skatiens aptaustīja pie golfa laukuma ieejas atstāto sporta automobiļu jumtus. Viņas visskanīgākos smieklus varēja dzirdēt visur un jebkurā laikā (kā miglas tauri). Ābolītis tipināja nopakaļ. Marilēna jau piemirsusi par Ābolīti, kura aizsūtījis cenšas neatpalikt no šīs ārkārtīgi kustīgās (skriešus uz molu, pēc tam pa Jūras prospektu, atkal atpakaļ uz 1800 m garo molu līdz pašam galam utt.) sirēnas.

Ābolītis pamazām sāk just, ka ir lieka. Viņa cenšas to neizrādīt. Gulēt vienā gultā ar Marilēnu, kopā ar viņu mazgāties, ļaut sevi mazliet paglāstīt, tas taču nav nekas slikts, salīdzinot ar Marilēnas klaji izrādītajām kaislībām. Un tomēr arī viņa — Ābolītis — negrib, neuzdrošinās saraut savstarpējā maiguma valdzinošās saites. Un vispār, notiks tas, kam jānotiek.

Marilēna pazudusi uz visu pēcpusdienu. Viņa bija teikusi: „Es aizeju!“ parastā „Ejam!“ vietā. Ābolītis jau gatavojās celties un dziļāk ievilkā elpu, lai spētu sekot Marilēnai, tāda nu jau labu laiku bija viņas loma, kad „es“ — „mēs“ vietā — nonāca līdz viņas apziņai. Viņa atkal apsēdās (pareizāk sakot, viņa nedarīja nekā, jo nebija vēl piecēlusies, bet viņai bija tāda sajūta, ka apsēžas). Marilēna jau bija pa durvīm ārā. Ābolītis klausījās, kā viņa kāpj lejup pa trepēm, pēc tam dzirdēja, kā apakšstāvā tiek norauts ūdens, pēc tam varbūt dzirdēja trauku šķindu, pēc tam vairāk neko. Bija karsts (tajā dienā sākās reti

pieredzēts karstums, kuru Kabūrā atceras vēl šodien). Ābolītim nemaz negribējās celties. Viņa iesnaudās un nogulēja diezgan ilgi. Viņu pamodināja kāds, kas nāca pa kāpnēm. Marilēna tā nebija. Viņa atkal pievēra acis. Viņa bija pavisam mierīga. Ārā klaigāja bezdelīgas. Bija tā, kā pirms filmas sākuma, kad kinozālē nodziest gaiss. Bet filmu rādīs Marilēnai. Ābolītis lieliski saprata, ka viņai ir tiesības tikai uz starpbrīžiem. Bet tāpēc viņa neskuma: viņa vienkārši atgriezās savā pašsaprotamajā, senajā un dziļajā pārliecībā, ka ir neievērojama, nevienam tā īsti nevajadzīga būtne.

Viņa paskatījās pulksteni. Vēl varēja aiziet uz jūru. Viņai patika pievakares saule.

Viņa iegāja dušā, jo jutās sasvīdusi. Pēc tam uz britiņu apgūlās gultā, lai nožūtu. Palagi, griesti, bezdelīgu klaigas — viss uz mirkli kļuva vēss. Viņa piecēlās. Paskatījās uz sevi drēbju skapja spogulī. Un domāja, vai ir glīta vai neglīta. Pašas kailums viņai vienmēr sagādāja pārsteigumu. Vairākas savas auguma daļas viņai nepavisam nebija pazīstamas. Uz vēdera un krūtīm viņa raudzījās gandrīz slepus, it kā būtu nevis pati, bet kāds cits, varbūt kāds vīrietis, varbūt bērns. Tas nebija nepatīkami. Viņa uzvilka peldkostīmu un kleitu.

Bet, nokļuvusi pludmalē, viņa pēkšņi sajūtās pārāk balta, pārāk resna starp slaidajām, zeltaini iedegušajām meitenēm, kuras šķita kā pašas dabas radītas, lai gulētu saulē un kļūtu par apskates objektiem. Pēkšņi Ābolītis nezināja, ko darīt ar rokām, kājām, augumu, kas klausīja, tikai darot kādu darbu. Jo tā bija Āboliša istā daba, un ar to viņa atšķīrās no pārējām smiltis guļošajām meitenēm (ziedlapiņām uz apzeltītas sudraba paplātes): viņa bija radīta darbam. Un, pati īsti nezinādama, kāpēc, Ābolītis pēkšņi jutās, ja ne neglīta, tad nepieklājīga gan, tā gulēdama uz peldpalaga. Viņai, vismaz tajā dienā, trūka prasmes neko nedarīt. Tagad viņa uz tiem, kas atradās pludmalē kopā ar viņu, raudzījās tā, kā bērībā pie ciemata ceļa bija raudzījusies uz garāmbraucošo automašīnu vadītājiem: viņu no tiem atdalīja stikls. Viņas pusē, pretējā tai ar kailajiem vīriešiem un sievietēm, bija darbs, kautrība, kas viņai klusiņām čukstēja, lai apgērbjas.

Ejot mājās (bet Ābolītis pati nebija nolēmusi doties mājās, viņa tikai paklausīja kādai rokai, kas to turēja aiz pleca un vadīja), viņa pamanīja Marilēnu. Marilēna triumfēja, sēdēdama lielā, sarkanā automobili līdzās vīrietim ar platu žokli. Automobilis lēnām slidēja pa Jūras prospektu, pārējās mašīnas tam sekoja. Un Marilēna, gluži kā valsts prezidente, reizēm pameta skatu uz nožēlojamo pūli ielas malā (viņa bija karaliene, augstdzimusi aristokrāte). Ābolītis jutās kā pazudusi pūlī, lai gan visžēlīgs, tikko samanāms Marilēnas smaids, gan tik tāls, ka viņa neuzdrošinājās atbildēt, to darīja piederīgu Marilēnas svītai.

Ieejot istabā, Ābolītis uzreiz redzēja, ka Marilēna aizvedusi savas lietas. Viņa atrada zīmīti: „Tev, dārgumiņ, te vienai būs labāk. Es paņemu drēbju pakaramos, tev tie nav vajadzīgi. Uz palodzes ir kūkas priekš tevis. Skūpstu!“

Šoreiz Ābolītis jutās nežēlīgi pazemots: Marilēna bija aizgājusi un atstājusi viņai — ko? Ēdamo.

III

Emerī de Belinjē izlauzās cauri traucējošam pūlim līdz pat pilsētiņas galvenajai ielai, kuras nosaukums bija Jūras prospekts. Viņš bija ģērbies baltā vējjakā un šortos. Kreisajā rokā viņš nesa tenisa raketī sarkanā mākslīgās ādas futrālī. Viņš bija ieģrimis savādās pārdomās par apkārtējo pasauli un sevi pašu, kā jau to rādīja viņa divainais ģērbs. Lūk, šajā mirklī viņš pamanīja Āboliti, kas sēdēja pie galda uz kafejnīcas terases un lūkojās kūstošajā šokolādes saldējuma bumbā: apcere radija viņā nenovēršamības izjūtu, un tāpēc viņa nepavisam nebija noraidoša pret jauno cilvēku, kurš apsēdās pie viņas galda.

Protams, tas bija Emerī de Belinjē, viņš pasūtīja šokolādes saldējumu sev un „vēl vienu jaunkundzei“.

Kad to atnesa, viņš jau bija paguvis iepazīties: Emerī Parīzē mācījās Arhīvu institūtā. Bet dzimis šai apvidū, kur atradās viņa senču (patiesībā viņš teica tikai „vecāku“) pils, kur viņš katru gadu pavadīja brīvdienas. „Un jūs?“ viņš jautāja Ābolitim. Ābolitis paskatījās uz jauno šokolādes bumbu sev priekšā un domāja, ko gan māca tādā Arhīvu institūtā. Viņa sacīja, ka esot kosmoloģe. Ļaudis gāja pa ielu viņiem garām. Kāds puīselis labu brīdi kā zemē iemiets apstājās un raudzījās viņos. Viņš sūkāja sārtu eskimo, kas kusa un tecēja pa viņa zodu. Saviem trim četriem gadiem viņš izskatījās ļoti nopietns. Viņš sāka mīnāties no vienas kājas uz otru, skumīgi grābstīdamies gar bikšelēm. Tad pēkšņi aizmuka.

Ābolitim piemita tā negaidītā burvība, raksturīga ideālam skaistumam, kas slēpjas pierastajā ikdienā un ko katrai būtnei, tāpat kā visai cilvēcei, piešķir liktenis. Bet rakstnieks, izvēlēties sev tēlu, ko salīdzina ar vēja nestu pūku, traģiski sīku smilšu graudiņu, to pazudinātu. Nav tik smalkas un asas spalvas, kas spētu aprakstīt šo trauslo būtni. „Mežģiņu darinātājam“ jāparādās pašas vīto mežģiņu caurspīdīgumā, starp diedziņiem: viņas pirkstiem tur jāatstāj daļiņa dvēseles, jārada kaut kas nepadomājami skaidrs, pat ne rasa — pati rasas skaidrība.

Bet šobrīd viņa ir tikai parasta meitene — Ābolitis, kas sēž uz terases kafejnīcā un atbild jaunā švīta uzmanības pierādījumiem. Kā lai te vēl sajūt, ka, neraugoties uz parastajām stila un gadījuma kaprīzēm, Ābolitis paliek tā pati trauslā un kā pūka vieglā būtne, starp šīs pasaules lietām aizkustinoša ar savu vājumu un pievilcīga ar spēju patiesībā dvēselē būt pavisam citāda?

Emerī de Belinjē bija kustīga galva, zibošs acu skatiens un tik augsta pierē, it kā jau būtu izkrituši mati. Seja ļoti gara, deguns reljefi izcēlās virs šaurajām lūpām, un tikko samanāmo zodu. Zēns bija daudz patīkamāks, nekā varētu likties pēc pirmās parādīšanās šajās lappusēs.

Bet skarbā pierē un aristokrātiskais kalsnums lika domāt par vientulības stundām, kas pavadītas kādā nomaļā, klinšainā vietā viduslaiku pilsdrupās, tāpēc arī viņš bieži iztēlojās, kā pa ceļiem vai kāpām auļo zirgā. Patiesībā viņš ļoti piesardzīgi vadīja savu mašīnu — piesardzīgi, jo bija mazliet tuvredzīgs.

Tā bija veca mazlitrāžas mašīnīte, viena no tām, kurām sīkākās ceļa grambas liek apstāties. Bet, pie stūres sēdēdams, jaunais cilvēks izskatījās nopietns un pašapzinīgs kā garīdznieks. Pagātnes ēnas, kurām viņš varēja pateikties par pārāk lielo degunu, tuvredzību un bīklumu, palīdzēja samierināties ar paša nesaderību ar savu automašīnu un visu apkārtējo pasauli.

Vismaz tas Emerī de Belinjē vienoja ar Āboliti — abi dzīvoja citā pasaulē, un tas arī viņu darīja mazliet savādu. Lūk, viens no iemesliem, kāpēc viņš vēlējās kļūt par arhivāru. Kas attiecas uz Āboliti, tad viņas pasaule bija kā mūžības lāses, kas krīt šajā ne ar vienu citu nesalīdzināmās dvēseles sirdsskaidrībā, ko sauc par gudrību, prātu.

Emerī bija gudrs un izglītots, taču viņa vecumā tas bija piedodami. Viņš bija arī ļoti kautrīgs un sev to pārmeta, saprazdams, ka nespēj aizrautīgi sekot pūlim, jo baidās, ka tiks atstumts tāpēc, ka nav ne skaists, ne bagāts, ne interesants (vismaz kādreiz viņš kļūs par liela nacionālā muzeja galveno glabātāju). Viņš aizdedza cigareti.

Kaut kas pašlaik notiek. Emerī runā ar Āboliti. Viņš runā steidzīgi, norijot galotnes, kā daži cilvēki mēdz rakstīt. Ābolitis nesaka neko. Daļiņa no viņas klausījās, bet tikai maza daļiņa. Atlikusi daļa sāka grimt siltā, pat mazliet par daudz siltā, neskaidrā sapņainībā. Kaut kas mainījās. Ari jaunajam cilvēkam. Ļaudis gāja garām tik parastajam pāritim, to pat nepamanīdami, tā īsti pat nepaskatījušies. Ari viņi neredzēja nevienu cilvēku sev apkārt. Un nekas jau nenotika. Ja nu vienīgi gandrīz nemanāmi pārvērtās ap viņiem esošo lietu nokrāsa un veids: protams, kusa šokolādes saldējuma bumba, bet arī saldējuma trauciņi un apaļais galda galda tapa citādi.

Ne viens, ne otrs nebija iedomājušies par šā brīnuma nozīmīgumu. Neviens no abiem tam nepievērsa īpašu uzmanību. Vai viņi maz saprata, ka vēlēsies tikties vēl?

Lūk, Ābolitis sāka mazliet atklāties, Ābolitis, kura līdz šim bijusi tik noslēgta, dvēseli kā gliemezis noslēpusi čaulā: viņas klusēšana kā divi radziņi apņēma Emerī, tikai reizēm, kad jaunais cilvēks pārlicu ilgi viņā raudzījās, tā ierāvās sevī, bet ne pavisam.

Kādu laiku viņu domas nesaskardamās slidēja blakām. Katrs ierāvās sevī, nemaz necenšoties otru izzināt. Viņi nejuta, ka pierastā vientulība jau stundu pēc tikšanās abos radija vēlēšanos saistīt savas dzīves.

Šai vēlmei viņos bija jābūt jau sen. Katrs to rūpīgi bija glabājis sevī, tā radās no ilgās kautrības, kas varbūt nemaz nebija tik atšķirīga viņiem abiem. Un tagad šī savādā vienalīdzība pret otru, iespējams, arī pret savām izjūtām kļuva tik stipra, ka izdzēsa otra tēlu, balsi, skatienu. Kad viņi tai vakarā izšķīrās, norunājuši, ka noteikti satiksies nākamajā dienā, ne viens, ne otrs, lai kā arī pūlētos, nespēja precīzi atcerēties otra seju; pārdzīvotais pēkšņi viņiem bija kļuvis nozīmīgs.

(Nobeigums sekos)

VALDIS PŪKIS

...
saule pār pilsētu riet un uz mirkli
pelēko namu stiklainās acis
iegailas kārē un saule
pasviež atvadu buču

bet nabaga nami uzbudinās
un nevar nomierināties
visnakt virinās durvis
skan smieklī un klusi raud

...
nu pasaki kādu vārdu. es pierakstīšu. tas būs tavs vārds
tavā vārdā mēs nosauksim kādu
kuģi. nē tar...
taras punktu

tev ir lēnums seju. katrai sejai atbilst viens vārds
un gadities var šajos platuma grādos. ka
taras punktu ne -
pietiek

un kad viss ir laimīgi beidzies. es mostos
un tur garum garā rindā stāv visi tie
kuri tevi pazina vai pazīs reiz
es iestājos rindā. man kurš pēdējais prasa. un
es saku es

taču durvis ir krampī. abstrakts ierindnieks kurn
3x kļaudzinu durvis. tad
tu logu paver un šarmanti auro
apmēram
minūtes trīs

katrs pirmais plēš stikla taru drumslās
katrs sestais līmē atpakaļ

divaini gan. raibas pudeles sanāk
tak laikam mats lūpā
plisušas

APĀTIJAS CEĻŠ

ir kas uzcītīgi demonstrē bet monstri ir un paliek
savāās
vietāās

un iet nevis pa ielu bet ielai šķērsi viens no viņiem iet
basāām
kājāām

lai notiek gan bus kads otrpus ielai un stāsies
viņa vietāā

vai nav divaini savādi tas taču būs
viņššš
patsss

CIK SKAISTI

es esmu tu un tu esi es
cik skaisti

es esmu tu un tu esi es
es kā jau minēts ir vienāds ar tu
cik skaisti

tātad
es esmu tu un tu esi tu
cik skaisti

tātad manis vairs nav

cik skaisti

lūk kur ir apraksts klasiskā trijstūra
trešais mainīgais

vai laika
neesamība

cik
skaisti

...
Ilgi iet pa likloču ieliņām.
Izlist caur sētu.
Uzkāpt uz jumta.
Nokāpt un iziet caur tuneli.
Tas ir šeit.
Ar pūšamo krāsu.
Meln uz pelēka.
MĒS

* * *

visumā
es jutos
tā nekas
tīri labi
un galvenais
kārtībā

jo putekļi
savās vietās
un es iru
kosmonauts

* * *

es varu vakaru pavadīt mājās
lai vakars gulēt iet

un kad tas aizmidzis šņākušos
es iziešu ārā pie nakts

viņa mani gaidīs līdz rītam

kurš atnāks pie mūsu lieveņa
mūs ar slotu dzīt prom

pie prātīgās pretīgās
Dienas

* * *

es eju mājās

ieķšā un saku
atveriet logus
ar labu

gribu redzēt
pa kuru
ielidos putns

* * *

tuk tuk vai pie tevis var ienākt
nē es esmu neviens
ar mani kopā ir dāma
un somā ciemiņš vēl viens

tuk tuk taisīsim
sev un draugiem būri
pasaule raudzīsies mūsos
pa pudeļrežģainu logu

* * *

lasīt lasīt lasīt līdz salasīt
pudeles

etiķetē šifrēto frāzi:

prast prast prast un darīt un darīt
līdz saprast kāpēc

prasīt kāpēc

ļoti prasti vai
ne?

* * *

savas instrukcijas vari uzspraust uz nagliņas
pie laimes atslēgām

es sēžu uz mākuļa sudraba maliņas
ar traukiem un kolēģām

atnāk karalistes vecākais knauķis
pirms doties uz traķeni

kur viņam pret parakstu atsavinās
amata zizli un kaķeni

kāds piensesis vēstuli esmu miris bai bai
un ne vārda ka gaidītu ciemos

rīt atnāks šī sudraba mākuļa saimnieks
es ceru ka viņš mums piedos

ka uz mākuļa ir ļoti daudz nemākuļu
ka viņi ir slimīgi skaļi

ko lai dara šie ir sudraba mākuļi
un nevis dzīveszaļi

* * *

sīkaļas skatās muļķu filmas
skatās skatās līdz iestājas filmai beigas
līdz viņi šļupstinot atkārtu
savu pirmo saukli saikli
saviem pēdējiem veikumiem teikumiem
es no vilka nebaidos nēcē

* * *

vēsture ir sieviešu dzimtē
veči met metamo
kauliņu

* * *

slicka kļuva lieka
ražošanas procesā
un aizgāja pazemē

kad viņa atkal izlida ārā
bija beidzies pasaules karš

EVA RUBENE

VAI VIŅA NAV SAJUKUSI PRĀTĀ?

STĀSTS

Precīzi pulksten piecos, kad slimnīcā sākās viesu laiks, viņš ienāca palātā, apsēdās uz mātes gultas un saņēma rokās viņas šauro delnu.

Abi sasveicinājās, un tad māte sacīja:

— Mums vakar bija interesanta saruna. Labi, ka tu man atzinies. Dēls tūdaļ kaunīgi nodūra galvu. Bet viņa turpināja:

— Es nojautu. Patiesībā — zināju, tikai baidījos sev to apstiprināt. Es saprotu tevi, kaut gan man ārkārtīgi grūti nākas saprast šo lietu. Man šķiet, ka daļēji tas bija redzams jau bērnībā. Atceros, tev bija kādi pieci seši gadi, toreiz mēs irējām mazu verandiņu laukos. Es gatavoju pusdienas un caur logu noraudzījos, kā tu aizēj — dibenu goridams, kā meitene.

Viņa spēji pieklusā. Dēls, joprojām sadrūmis, raudzījās gridā.

Pēc brīnīņa māte turpināja:

— Laikam pati vien esmu vainīga. Tevi gaidīdama, es rīkojos aplam: ne brīdi nepieļāvu domu, ka varētu būt dēls, pavisam glupā kārtā biju pārliecināta, ka noteikti piedzimis meitiņa, jo es tik ļoti, ļoti vēlējos. Var būt, ka es pati tevi par tādu padarīju, jā, droši vien...

Dēls it kā atdzīvojās un, strauji paceldams galvu, iesaucās:

— Muļķības! Tu tur nekādi neesi vainojama. Tas ir hromosomu skaits vai kas tamlīdzīgs. Tā ir iedzimta vaina.

— Mani tomēr moka pašpārmētumi.

— Nemokies. Mēs neesam pie tā vainīgi — ne tu, ne es. Neuztraucies. Tu tagad nedrīksti uztraukties.

— Tas izklausās tik smieklīgi: tagad, kad tev vajadzētu mierīgi mirt, tu nedrīksti uztraukties! Redz, savs humors ar' mums te iznāk, — viņa iesmējās, pabužinādama dēla kuplos matus.

Dēla stāvs arvien vairāk salika, un aizvien drūmāka kļuva viņa seja.

— Mammu... mammu, nu bet kāpēc tieši ar tevi?...

Māte vārgi pasmaidīja:

— Vai gan tu domā, ka ar tevi tas nenotiks? Lai cik brīnīšķīgi mēs būtu, neviens no mums nav nemirstīgs.

— Bet kādēļ tik ātri? Kādēļ tik ātri?

— Ak! — viņa graciozi atmēta ar roku, — man tak viss vienmēr savādāk nekā citiem. Tā nu tas ir, un nav zināms — kāpēc. Zini, es atrodos pat vieglā cīforijā, sajūtot, ka dzīve tuvojas noslēgumam. Galu galā es taču mirstu pirmo reizi, un šis process man šķiet ļoti interesants. Negaidot ir pavēries pilnīgi cits redzesleņķis uz pasauli.

— Es tevi nesaprotu, kāda tur cīforija.

— Tu nesaproto tāpēc, ka nemirsti.

— Godīgi sakot, es nesaprotu, kas notiek ar mani pašu. Visu šo laiku, kopš tu esi slimnīcā, man šķiet, it kā es pats būtu slims, nevaru tev aprakstīt, kā es jūtos, kaut kas pilnīgi nepazīts līdz šim. Tu zini, es nemilēju tevi...

— Zinu, bet...

— Pagaidi, — viņš strauji pacēla roku, — nepārtrauc mani. Tātad es nemilēju tevi. Kad biju pusaudzis, es pat... — Spēji samulsis, viņš apvaldījās. — Es nezinu, vai man tagad maz to sacīt.

— Droši.

— Labi, es teikšu. — Dēls ievilka elpu. — Es tevi ienīdu mežonīgi, es tevi pat nolādēju, līdzko aptvēru, ka neesmu tāds kā citi, un tiklīdz sajutu, ka mani tas moka. Jā, nolādēju. Tagad kauns sacīt šos vārdus, bet vienmēr esmu domājis: labāk nebūtu vispār piedzimis — tik drausmīgi es mocījos. Protams, vainoju tikai tevi, jo tas bija visvieglāk. Manās acis tu toreiz bijī visa ļaunuma sakne. Domāju: labāk nebūtu uzzinājis, ka eksistē šī pasaule, nebūtu uzzinājis, kas vispār ir dzīve.

Māte klusēja ļoti ilgi, līdz atkal ierunājās:

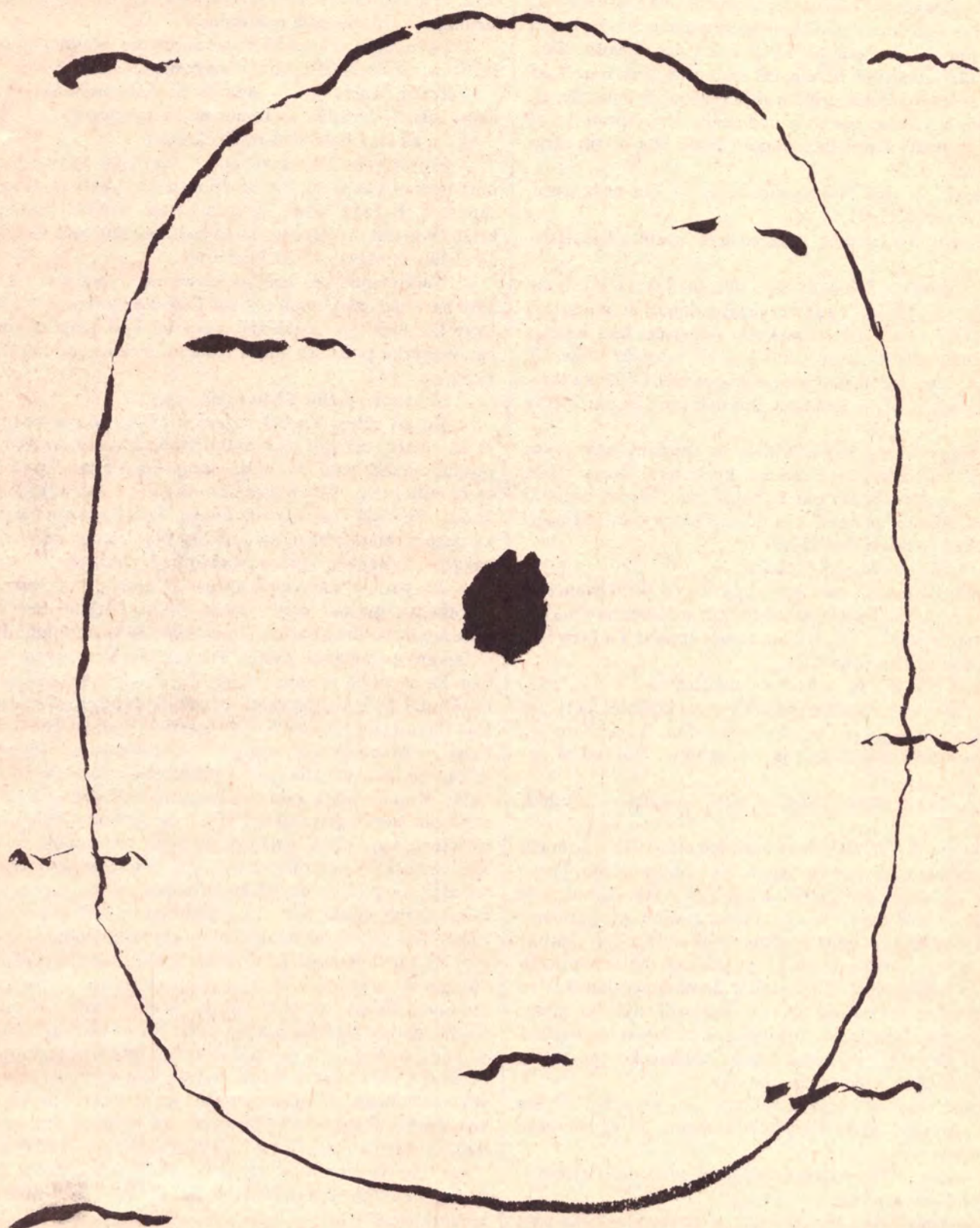
— Sāpīgi tevi klausīties, puisīt. Vai tiešām tu esi tik ārkārtīgi nelaimīgs?

— Tagad esmu jau apradis. Esmu iepazinis sevi un sapratis, kas esmu, un tomēr... Bet pašreiz mani uztrauc tas, ka tu aizej...

— Ak, par to nu gan nebēdā! — Viņa nosmaidīja tik atraisīti un šarmanti, it kā viņai nekas nekaitētu. — Bet kā lai es tev palīdzu? Tas patlaban ir daudz svarīgāk. Visgrūtāk ir reāli palīdzēt otram. Tā ir viena no sirdi plosošākajām sajūtām dzīvē: apzināties, ka otram vajadzīga palīdzība un tu nekādi nespēj to dot. Vai arī ka otrs nespēj pieņemt — kā tu. Ko varu tev sacīt? Tev jādzīvo tādam, kāds tu esi. Sevi nevajag lauzt. Es esmu to mēģinājusi — bezcerīgi. Tikai nepaved jaunus zēnus, apsoli, puisīt, ka to tu nedarīsi. Citādi man kapā nebūs mierīgs prāts, — viņa pajokoja. — Nu, ko tu puņķojies? Tāds kā špoks!

— Tu mani satriec ar savu optimismu. — Dēla balsi iestīgoja dusmas. — Tu laikam nevari iedomāties, ko es jūtu, apzinoties, ka ir jāzaude tevi. Es to nepārdzīvošu, patiesi. — Viņš izplūda asarās.

— Pasaki, par ko tu tagad raudi? — Arī māte kļuva dusmīga. — Tu taču neraudi par mani, ka es kaut ko nepiepildīju

savā mūžā, kaut ko neizbaudīju, nepaguvu izdarīt un tā tālāk. Tu raudi par sevi, nu, atzīsti, ka tā ir. Tikai par to, kā tu dzīvosi bez manis, nevis ka es vairs nebūšu pasaulē pati priekš sevis. Nemaz negaidu no tevis apstiprinošu atbildi, jo zinu, ka tā ir. Ikkatrās bērēs mēs apraudam paši sevi, nevis aizgājējus. To es jau bērībā sapratu. Man bija desmit gadi, kad nomira omamma. Es kaucu šausmīgi. Bet — tikai par to, kā es bez viņas dzīvošu. Kaut omamma allaž atkārtoja: bērniņ, cik dikti es gribētu redzēt, kā tu izaudz, ar ko apprecies, gribētu auklēt tavus bērniņus. Bet es, savās asarās slihdama, par to ir nedomāju. Vai saprati, ko es gribēju ar to teikt? Pasniedz kompotu, mute žūst no tik garas skaidrošanas.

— Sapratu, — viņš lēni apstiprināja. — Bet nesaprotu, kālab taisni tev jāmirst?

— Debestiņ! Tu runā tā, it kā ar mani notiktu kas nedabisks!

— Nē, es domāju: labāk es būtu bijis tavā vietā. Un šī jau ir otrā reize, kad šķiet: kāda netaisnība, labāk būtu nomiris es. Pirmoreiz to sajutu vidusskolā. Atceries, kad nositās mans klasesbiedrs ar moci. Viņš bija tik bezgala vitāls, tik piemērots dzīvei un tik ļoti mīlēja šo pasauli. Gluži kā tu.

Māte uz mirkli it kā apmuls, bet drīz vien ar pārliecību balsi teica:

— Man tev vēlreiz jāpaskaidro, ka miršana nav nekas nedabisks. Mūždien esmu teikusi, ka ir tikai divas lietas, kuras mēs skaidri zinām par nākotni: pēc ziemas noteikti nāks pavasaris, un pēcgalā būs nāve. Pārējo mēs nezinām. Vai tu nekad to neesi dzirdējis?

— Man tu to nekad neesi teikusi.

— Jā, mēs tik maz esam bijuši kopā. Tu tik bieži brauci uz Ļeņingradu. Senāk likās: varbūt tev tur meitene no studiju gadiem, bet pēcāk — nē, laikam tomēr puisis. Tu taču Ļeņingradā biji vairāk nekā Rīgā.

— Kad es biju mājās, tad tevis nekad nebija.

— Vai tad man vajadzēja tupēt kā vecai klukslei, ja tu jau liels, pašam sava dzīve, tik noslēpumaina. Turklāt tu arī nekad nesarunājies ar mani: jā, nē, sveiki... Vai tad tā nebija?

— Nu, tomēr... citas mātes. — Viņš aprāvās. — Piedod, negribēju.

— Taisnība. Ko es vispār tev varu pārnest? Es visu mūžu esmu domājusi tikai par vīriešiem. Es gribēju bērnu, bērns man bija, un tomēr aizvien tie vīrieši bija prātā. Aizvakar te bija atnācis viens mans draugs. Pirms gadiem piecpadsmit mums ar viņu bija vētrais romāns. Viņš sēdēja ilgi, skatījās mani un tad teica: „Nu, Erna, ja tev jāmirst, tad savu nāvi tu esi godam nopelnījusi. Es tā nācu domādams: bet kas tu vispār šai dzīvē esi bijusi? Ne tev istas profesijas, ne ģimenes, nekā... Un tad attapos: tu vienkārši esi bijusi forša dāma šai dzīvē!“ Es atbildēju, ka tas ir pats labākais kompliments, ko tādai pusmūža kundzei var pateikt.

To stāstot, viņas acis iegailējās, seja viegli pietvika, un viņa izskatījās dzīvības pilna. Bet dēls saskuma un ar rūgtumu balsi noteica:

— Jā, tu esi pilnīgi nelabojama. Kad runā par vīriešiem, nemaz vairs pēc mirējas neizskaties.

— Jā! — viņa liksmi apstiprināja. — Jo man tas šķiet pats skaistākais visā pasaulē — attiecības starp vīrieti un sievieti. Patiesībā tā ir vienīgā lieta, par ko vērts domāt un ko vērts darīt šajā dzīvē. Tālab man tik grūti nācās aprast ar aizdomām, ka tevi saista vīrieši, tāpēc vēl joprojām nerimst divai-

nā sajūta pēc vakardienas. Bet tagad jau vieglāk. Nāves tuvums daudz ko vienkāršo, it kā izlīdzina, palīdz man saprast. Un tas ir lieliski, es domāju.

Krietnu sprīdi abi ieturēja pauzi, te raudzīdamies viens otrā, te atkal novērsdami skatus, līdz dēls lēni un ļoti maigi izrunāja: — Mana mīļā mammiņa.

— Tā tu mani vēl nekad neesi uzrunājis. Maziņš būdams, kādreiz teici: mammi, bet — mammiņa — nekad.

— Redzi, tu arī raudi, — dēls sacīja, pamanīdams valgumu viņas acīs. — Izrādās, ka tomēr neesi no dzelzs!

Šķita, ka viņa balsi ieskanējās ļauns prieks.

— Protams, es šeit bieži raudu, naktīs un agros rītos. Jo mirt nemaz nav viegli, tā, starp citu. Bet, kad tu atnāc, es saņemos. Ir taču labāk, ja mēs varam pavadīt patīkamus brīžus kopā. Es vēlētos tev šo to pastāstīt par savu dzīvi, bet, kā rādās, tu neesi spējīgs klausīties.

— Tiešām neesmu spējīgs klausīties. Kaut gan tik maz zinu par tavu dzīvi, mani pat nav dabiskās ziņkāres. Es esmu satriekts, vienkārši satriekts. Vakaros, kad izeju no slimnīcas, nopērku polšu un mājās izdzeru. Nekad neesmu dzēris viens.

— Nekrenķē mani. Tā tu nodziersies.

— Ko arī vēlos. Varbūt izdosies nodzerties un nosprāgt. Ja tu zinātu, cik ļoti es nemilu dzīvi, ja tu to zinātu... Un pasaule nemil mani. Mani pat nemierina doma, ka tādu kā es ir miljoniem. Visi mūs riebumā nicina. Es nespēju kļūt citāds. Burtiski velku savas dienas. Turklāt esmu tik glēvs, ka nespēju pats izbeigt šo dzīvi ne skaidrā, ne dzērumā. Ik vakaru aizmiegu ar cerību: varbūt nepamodišos.

— Jā, patiesi, nav viegli aprast ar domu, ka atšķiries no vairākuma, un nav viegli tādām dzīvot. Man ir saprotama tava nenormālas apziņa. Es mocījos ar to agrā jaunībā un palaikam arī vēlākos gados. Tīkmēr mocījos, iekams apjēdzu, ka mana kā personības vērtība ir manā neatkārtojamībā. Domā, ka man bija viegli dzīvot tik daudz gadu desmitus šajā liekulīgajā pasaulē? — viņa strikti jautāja, paaugstinot balsi. — Manā lielajā radu pulkā nepavisam nenācās viegli izkopt un paturēt tādu dzīves stilu, kādu es atzinu par vislabāko. Man no sākta gala patika taisni tādi vīrieši, kādi derdzās gan mātei, gan māsām, gan mātes māsām. Sākās jau ar tavu tēvu: kopš pirmā brīža visi manējie viņu ienīda. Bet viņš bija debešķīgs personāžs! Šādiem vīriešiem visu mūžu ir jāstaigā starp sievietēm kā atgādinājumam par to, cik vispār ļēni var būt vīrieši, bet — viņi nedrīkst saistīties ne ar vienu, tomēr viņi saistās ar daudzām un itin visas padara nelaimīgas. Ar katru viņš runāja tā, it kā tā būtu viņa vienīgā, un ar vienīgo kā ar visām. Viņš bezgala jūsmoja par sievietēm, un aplaimot tās ar savu ķermeni un garu bija viņa dzīves jēga. Redzi, dzīves jēga var būt arī tāda! Kad viņam apnika kāds romāns, viņš prata to pavērst, it kā sieviete viņu atstātu, kaut patiesībā pats visas pameta. Viņam bija vairākas sievas un vēl vairāk bērnu. Kad paliku stāvokli, aizlaidos no viņa dzīves, pārbraukdama no Valmieras uz Valku. Lūk, un tālāk gadījās līdzīgi tipi, jo tikai tādi vien man patika! Mana māte viņus visus sauca par tēviņiem. O, es biju dikti smuka, ar visu bērnu man bija varena piekrišana! — Viņas acis atkal spoži iedzalkstījās.

— Bet kāpēc tu tā arī neapprecējies?

— O, to tu man nekad neesi jautājis. — Viņa koķeti pasmaidīja, un dēls nodomāja: „Pat ar mani viņa runā kā ar vīrieti.“

Pēkšņi iestājās klusums, un abus vienlaicīgi pārņēma sajūta, ka beidzot nu varētu sākties viņu istenā dzīve — ar jauku tērzēšanu garos vakaros, ar stāstiem par jaunību, ar savstarpējiem sirsnības uzplūdiem un aplicinājumiem.

Nevēlēdamies zaudēt šo divaino, bet tik patikamo atskārsmi, kas neredzami savija viņus, dēls steigšus iebilda:

— Piedod, es pārtraucu, bet gribēju tev teikt... man vienkārši bail, ka vēlāk to nepateikšu, bet...

— Saki, — viņa iedrošināja.

— Mums tagad ir tāda pieredze, ka nākamreiz varētu kļūdas neatkārtot, bet tev vairs nebūs cita dēla un man citas mātes.

— Jā, no visiem radiem esam aizbēguši, neviena cita mums nav, bet mēs esam dzīvojuši kā divi svešinieki, kā komunālie kaimiņi. Godīgi sakot, esmu pārsteigta par tevi, nemūžam nedomāju, ka nāksi uz slimnīcu un vēl katru vakaru.

— Es arī nedomāju. Es tev laikam nekad neesmu teicis, ka es milu tevi.

— Nav taisnība. Maziņš būdams, tu man vairākkārt to saciji.

— Tas bija pirms trīsdesmit gadiem.

— Tomēr es esmu to dzirdējusi, — viņa ar lepnumu piemetināja.

— Tagad es to apzinu ar sirdi un ar prātu. Patiesībā jau agrāk sajutu, bet, kāpēc nepateicu — nezinu. Droši vien tas tev būtu bijis svarīgi.

— Jā, reizēm es gribēju to dzirdēt.

— Vienmēr, kad biju Ļeņingradā tai dzīvoklī, mēs tur bieži dzērām, un tad es mēdzu iziet uz balkona uzsmēķēt. Varēju arī smēķēt istabā, bet es izgāju, lai būtu viens un netraucēti varētu domāt par tevi. Un tad man vienmēr gribējās skriet pie telefona, lai piezvanītu un pateiktu: es milu tevi. Es tikai pirms kāda gada sapratu, ka man nav bijis neviena, kam sacīt šos vārdus. Izņemot tevi.

Abiem atkal asaras sariesās acīs, bet māte pirmā atguvās:

— Tātad palikām pie tā, kādēļ es neapprecējos. Mana mamma bieži brauca pie manis, lai vāķītu tevi. Viņa redzēja visus manus pielūdžus. Palaikam, kad gadījās kāds turīgs, lēnīgs un prātīgs, viņa plijās man virsū: ja viņš tevi ņem, ej tak pie viņa, redzi, kā viņš tevi mil, cik viņš labs un gādīgs, šnabi nedzer un tādā garā. Tie bija prātīgi vārdi. Bet man bija bail tikai no viena — no rutīnas. Rutīna man būtu dzīves nāve. Bet to māte nesaprata. Viņa nesaprata, ka man vajadzēja tikai milēt, tikai milēt vīrieti bez tādiem rezultātiem kā ģimene, māja, nodrošināta dzīve. Tā ir nepraktiska un neprātīga pieeja dzīvei, bet es nespēju sevi lauzt. Un arī labi, ka to neizdariju, jo tikai tādēļ visu mūžu jutos kā uzplaukusi puķe, mana sirds ziedēja! Un tas tikai tālab, ka neapprecējos. Es esmu bijusi laimīga no tā vien, ka spēju izjust mīlestību pret vīriešiem. Un pret tevi. Bet es jutos vainīga tavā priekšā tādējādi, ka vīrieši man vienmēr bijuši svarīgāki par tevi.

— Nav taisnība. Tu biji laba māte.

— Jā, ēdināju, gērbu, lasiju pasakas, un viss. Bet domās biežāk biju pie vīriešiem.

— Bērni jau domas nelasa.

— Lasa gan. Atceros, kad tev bija apmēram desmit gadu, es biju kādas milzīgas kaislibas pārņemta, un tu tad reiz bikli pavaicāji: mammīt, vai tu mani vēl mīli? Jā, es varēju... nē, man vajadzēja būt uzmanīgākai pret tevi. Lūk, dēls, tāda bijusi mana teiksmaini pasakainā dzīve — nekā reāla, nekā

taustāma, ne istas ģimenes, ne mantas, ne naudas — tikai sapņi, maigi pieskārieni, saulriet, saullēkti, mīlēšanās un atmiņas par to visu. Cik žēl aiziet tagad, pašā vasaras vidū, nūdien. No rītiem saule tik spilgti izgaismo koku lekno zaļumu aizloga. Jo ir taču vēl vēlas atvasaras mīlestība, man tagad būtu istākie gadi priekš tās, bet — ko padarīsi, jāmirst nost.

— Bet varbūt tomēr nav? — viņš jautāja ar cerību balsi.

— Vēzis ir vēzis, — viņa stingri noteica.

— Tas ir baigs vārds.

— Jāa... — viņa romantiski novilka, atkal ieslīdējama savā domu pasaulē, — kādreiz, kad man bija divdesmit pieci gadi, es sēdēju pļavā tādā brīnumjaukā, rāmā vasaras novakarē, košļāju smilgu, raudzijos debesis un domāju, ka šīs dzīves izbeigšanās man būs neapraķstāms zaudējums. Aptvērusi to, es laikam vienīgo reizi mūžā iekritu izmisumā un ilgi raudāju.

Un asaras atkal plūda pār vaigiem.

— Nu, par ko tu tagad raudi? — dēls jautāja, apzinoties, cik tas muļķīgi.

— Ak, — viņa plati pasmaidīja, — zini, par ko? Par to, ka man liegts izbaudīt miršanu visā godībā. Man nepatīk gulēt tādā neestētiskā bleķa gultā ar tik draņķīgu gultasveļu, lūk, — *Minzdrav*. Labi vēl, ka naktskreklis ir manis pašas.

— Tu tiešām esi vienreizēja būtne, — viņš nogrozīja galvu.

— Jā, un es lepojos ar to. Patiesībā viss ir labi. Mana raudāšana ir tikai tāda sievišķīga gražošanās. Man vēl nekad nav bijis tik skaidrs skats uz dzīvi kā šobrīd. Arī tā ir vērtība. Ja vien lāgiem nenāktu sāpes, varētu pat sacīt, ka jūtos laimīga. Zināmā mērā un savā veidā, protams. Šī laime ir gluži citāda, šķiet, ka pat krietni vērtīgāka par to, ko izjutu, kad biju iemīlējusies tavā tēvā, piemēram. Es nezināju, ka laime var būt arī tāda.

Dēls pacēla acis un ar norūpējušos sejas izteiksmi izsacīja mātei savas aizdomas, pavaicādams:

— Mamm, vai tikai tu neesi sajukusi prātā?

— Domāju, ka nē. Kaut gan skaidri nevar zināt. Tu vienkārši nesaproti to, ko es saprotu. Vai gan tev labāk patīktu, ja mēs abi augas dienas raudātu un vaimanātu. Rādās, ka tu nesaproti pašu galveno: nāve ir pats dabiskākais process mūsu dzīvē. Ar dzimšanu vēl var būt visādi joki — tu vari piedzimt un vari arī nepiedzimt, bet, ja reiz esi nācis pasaulē, tad skaidri zini, ka nomirsi. To var uzņemt paniski. Bet var arī neuzņemt. Tā ir katra izvēle — mirt izmisumā vai ar baudu. Es gribu, lai tu samierinies ar manu nāvi un veidu, kādā es dodos tai pretī. Un, ja tu to pieņemsi, mēs varam vēl pavadīt daudzus skaistus brīžus kopā.

— Es tomēr nesaprotu, kāpēc tev jādziest tik lēnām, tik ilgi jāmokās. Kādēļ tu nevarētu mirt kā citi — ar trieku — bac! — un cauri.

— Debestiņ, kas par glupu jautājumu! Es tev paskaidrošu — kāpēc. Klausies uzmanīgi. Šis laiks, kopš esmu slimnīcā, atsver visus mūsu kopā nodzīvotos gadus. Ja es vienā brīdī nogāztos beigta, tu varbūt nemaz nekad neuzzinātu, cik ļoti tu patiesībā mīli mani, tāpat tu nekad neuzzinātu, kāda es īstenībā esmu. Tā taču ir milzīga vērtība, brīnumaina gaisma, kas mums tagad atspīdējusi. Manu mīlo zēn, mēs pēdīgi esam sastapušies, un beidzot mums ir iespēja izjust to lielisko tuvību, ko tikai māte un bērns var piedzīvot. Bet pretējā gadījumā mēs izšķirtos, tā arī nekad nesatikušies. Tad priecāsimies, ka esam pasargāti no tā.

DEUTSCHE POESIE (Vācu dzeja)

Vācu dzejas senākie teksti — no 8. gs. (relig. dziesmas, varoņeposs „Hildebranda dziesmas“). 12. — 13. gs. galma dziedoņu minnezingeru lirika, bruņinieku romāni (bieži dzejas formā, arī eposs „Nibelungu dziesma“). 15. gs. J. Gūtenbergs izgudro grām. iespiešanu, pateicoties tam 1534. g. M. Luterā tulkotā Bībele izplatījās visā Vācijā, kļūdama par vienotas normatīvās vācu lit. val. pamatu.

Vācu jaunlaiku lit. sākas ar t. s. Veimāras klasicisma periodu 18. gs. beigās un 19. gs. sākumā, kad rodas izcilākie J. V. Gētes un F. Šillera darbi. Vienlaikus uz nopietnas filozof. bāzes attīstās vācu romantisms. T. s. Jēnas romantiķi (Novaliss, brāļi Šlēgeļi u. c.) uzsver universāla pasaules redzējuma nozīmi, mākslas mistisko pirmsākumu. T. s. Heidelbergas romantiķi pievērsās vēsturei un pagātnes kultūrai, vācu un pētīja folkloru. Helderlina darbos apvienojas romantisma un apgaismības klasicisma iezīmes. H. Heines dzejas amplitūda — no romantisma līdz satīrai un kritizētājam realismam.

Latviešu oriģināldzejas

pirmsākumi cieši saistīti ar vācu dzeju jau no pirmajiem baznīcas dziesmu tulkojumiem un Vecā Stendera darbības laikiem. Liela daļa J. Alunāna „Dziesmiņu“ ir atdzejojumi no vācu valodas — gan ar sociālu ievirzi, gan tīri liriski. Vāciešus atdzejojis arī Auseklis, vēlāk Aspazija, Rainis u. c.

19. gs. beigās un 20. gs. sākumā vācu dzejā vienlaikus pastāv un mijiedarbojas naturālisms, impresionisms, simbolisms, neoromantisms, bet patiesi visaptverošs beidzot kļūst ekspresionisma virziens. Gados pirms 1. pas. kara visdažādākajiem autoriem kopīga pasaules nestabilitātes un tuvas katastrofas izjūta, tiek noliegts ierastī glītāis, glorificētais neglītāis un pretīgais. Daudzi ekspresionisma dzejnieki agri iet bojā, kā G. Trāklis, citi pēc kara nokļūst dažādās polit. nometnēs — J. Behers pie komunistiem, G. Benns pie fašistiem. E. Laskere-Šūlere emigrē. Kustība vairs neatdzimst. Bet viens no ievērojamākajiem šī perioda vācu dzejniekiem — R. M. Rilke — paliek ārpus visām kustībām un novirzieniem, iedams savu, vienpatņa ceļu.

Pēc 2. pas. kara vācu dzejā parādās tīrās formas kults un sirreālisms, tā spilgtākais pārstāvis — P. Celans. 1965. g. par ebreju likteņa traģikai veltīto dzeju Nobela prēmiju iegūst N. Zaksa. Parādās darbi ar asu politisko un sociālētisko problēmu nostādni, kā H. M. Encensbergeram. Citi dzejnieki no šādām problēmām uzsvērti norobežojas, radīdami hermētiskus un pieklusinātus darbus, kā K. Krolovs.

Vēl daži teikumi ārpus „antoloģijas“ stingrajiem rāmjiem. Vācu dzeja ir milzīga — no pravietojumiem līdz milas čukstiem, ar tieksmi uz galējībām. Ievērojamo vārdu saraksts vien aizņemtu vismaz lappusi. Ar ko sākt, ar ko beigt? Beigsim ar nejaušību. Uz Latviju atbraucis divdesmit astoņus gadus vecs rietumberlinietis Matias Knolls — sagribējis pavērot Austrumus, iemīlējis mūsu mākslinieku instalācijās. Viņš dara daudz ko, arī dzejoļus raksta. Beigsim ar vienu no viņa trešās grāmatas dzejoļiem.

AMANDA AIZPURIETE

MĀRTIŅŠ LUTERS

DIEVS KUNGS IR MŪSU STIPRA PILS

Dievs Kungs ir mūsu stipra pils,
Kur bēdās varam tverties,
Augsts palīgs, kas mūs nepievils,
Pie kā mēs varam ķerties.
Tas nīkna is ienaidnieks,
Kam grēku darīt pricks,
Tas gādā nakt' un dien'
Uz ļaunu, viltu vien, —
Kas var no viņa glābties!

Ak, mūsu spēcīgš ļoti vājš,
Mēs lēti zemē klūpam.
Pār mums stāv mūsu Pestītājs,
Kam spēks uz viņa lūpām.
Tam Jēzus Kristus vārds,
Kas tapis krustā kārts,
Tas stiprais kara vīrs,
Svēts Dievs un cilvēks tīrs, —
Tā elkons paliks varens.

Lai būtu velnu gan cik daudz,
Kas mūs šķiet visai parīt,
Mēs tomēr esam Dieva draudz',
Nekā tie nevar darīt!
Tas kungs tās tumsības,
Gan bargs tas izraugās,
Bet ko mums padaris?
Dievs viņu nosodīj's,
Viens vārdiņš to spēj aizdzīt.

Tam Dieva vārdam nebūs rimt,
Lai trako, kam tik trakot.
Dievs neļaus savai laivai grimt,
Glābs to, vien vārdu sakot.
Grib tie mūs mocīt, kaut
Vai mūsu lietas raut, —
Lai notiek Dieva prāts,
Tiem labums nav nekāds,
Mums debess manta palick.

FRĪDRIHS RIKERTS

SONETS AR RAGIEM

Ko, kalējs, kaldini? Mēs dzelžus kaļam!
Tu dzelžos pats sev liksi, pirms to giedi!
Ko, zemnieks, ar? Lai augļiem laukos ziedi!
Tev ērkšķi būs, bet labums cita staļļam.

Ko, mednieks, glūni? Stirnu šaut pagalam!
Gan trenkās jūs, kā stirnu dzen un briedi!
Ko, zvejniek, tu ar tiklu zivis biedi?
Kas jūs no nāves tikliem taisīs vaļām?

Pie krūts ko zīdi, māte? Zēnus zīdu!
Nu kā — lai savai tēvu zemei ļaunu
Tie darīdami, ienaidniekus baro!

Ko raksti, dziedātājs? Es liesmās didu
To spalv' uz sav' un savas tautas kaunu,
Kas savu brīvību sev neizkaro.

Atdzejojis JURIS ALUNĀNS

HEINRIHS HEINE

x x x

Jel nezvēri, tik bučo vien,
Es sievām neticu, nudien!
Tavs vārds ir salds, bet bučiņa,
Ko dodī tu, ir saldāka.
To saņem, tai ticu es,
Bet vārdus vēji projām nes.

Jel zvēri, mīļā, zvēri vien,
Uz vārdu ticu tev, nudien!
Pie krūts tev slīgstu, daiļākai,
Un ticu debess laimībai:
Jā, ticu, mīļā, mūžīgi
Un ilgāk vēl tu mīlēsi.

Atdzejojis KRISTOFERS FĪREKERS

Atdzejojis EDUARDS VEIDENBAUMS

TAUTASDZIESMAS (17. GS.)

x x x

Kad satikušies dejā
Ir divi mīloši no sirds,
Viens otram raugās sejā
Un neslēpjas — lai acis mirdz,

Tad tādā liksmā omā,
Kad straujais dejas solis nes,
Tie abi vienu domā:
Kaut gulētu tev blakus es.

x x x

Tur augšā uz kalna, kur stipri pūš vējš,
Tur Marija, bērniņu šūpojot, sēž.

Tā bērniņu šūpo ar sniegbaltu roku,
Bet šūpulim nav ne auklas, ne loka.

„Nāc, Jāzep mans mīļotais, atnāc gan
Un bērniņu ieaijāt palidzi man.”

„Tev nespēšu līdzēt šai kalna galā:
Man pirksti pavisam stīvi no sala.”

Tur kalnā, kur brāzmainais vējš,
Ar bērniņu Marija sēž.

Atdzejojusi AMANDA AIZPURIETE

JOHANS VOLFGANGS GĒTE

FAUSTS

PROLOGS DEBESĪS

Kungs. Debesu pulki. Pēc tam Mefistofelis. Trīs erceņģeļi
iznāk priekšā.

Mefistofelis. Kad tu man, Kungs, reiz atkal tuvojies,
Man vaicādams, kā mums tur lejā klājas,
Un man kā vienmēr vēlīgs izliecies,
Tad prieks man uzmeklēt ir tavas mājas.
Man piedod, Kungs, ja piezemēts tev šķietu!
Un lai ar mani zobo pulks tavs viss!
Par manu patosu tu, protams, smietu,
Ja nebūtu no smiekliem atradis.

Ko gan par sauli, pasaulēm man klāstīt?
Par cilvēkpūliņiem tik varu stāstīt.
Šis sikais zemes dievs, kas visu izložņā,
Ir tikpat divains vēl kā dienā pirmajā.
Viņš mazliet labāk dzīvotu ar katru brīdi,
Ja nedevis tu viņam debesgaismas svidi,
Par prātu sauc viņš to un top vēl negudrāks
Un pat par katru lopu lopiskāks,
Viņš šķiet man, runājot ar vārdiem tēlainiem,
Kā viens no garkājainiem sienāžiem,
Kas vienmēr sisina un gaisā lēkā
Un tūdaļ zālē veco dziesmu brēkā;
Un ja viņš tikai zālē gulētu!

Viņš visos mēslos iebāž degunu.
Kungs. Vai sakāmais tev tikai tāds?

Vai vienmēr sūdzēties tu nāc,
Tu piktais grēkdvēseļu gans?

Mefistofelis. Kungs, zemē valda tik vienvienīgs tvans.
Man zēl to ļautiņu, kas bēdās lokās,
Es prieka nerodu pat viņu mokās.

Kungs. Vai zini Faustu?

Mefistofelis. Doktoru?

Kungs. Tas kalps ir mans!

Mefistofelis. Patiesi, kalpo tas jums neparasti.

Tam zemes labumi šķiet pārāk prasti!
To tālumā trenc nemiers karsts pārlietu,
Tas savu trakumu diezin vai apzinās,
No debesīm tas prasa zvaigznes skaistākās,
No zemes — pilnu prieka sieku,
Un it nekas šo negantnieku
Ne tuvu, tālu neapmierinās.

Kungs. Kaut tagad kalpo tas man prāta mulsumā,
To vedīšu es drīz pa apskaidribas taku.

Kad dārznieks kociņu redz tikko plaukumā,
 Viņš zina, ka reiz augļi būs, — to es tev saku!
Mefistofelis. Vai deram? Pazaudēsīt to kā maku,
 Viņš izslidēs jums tā kā grasis siks,
 Ja ļausit vadāt to pa manu taku.
Kungs. Kamēr viņš šaisaulē vēl dzīvs,
 Tev mana atļauja nav liegta:
 Kas cenšas, nav no maldiem brīvs.
Mefistofelis. Jums pateicos. Jo dvēseli, kas nāves žmiegta,
 Man apkārt vadāt būtu baigi.
 Man labāk patik pilni, sārti vaigi.
 Ir mironis man ieguvums nu gan!
 Kā kaķim, peli ķerot, klājas man.
Kungs. Nu labi, lai tavs prāts tad notiek!
 Šo garu prom no pirmavota sauc!
 Lai lūst tam spārni sudrabortie!
 Pie viņa sapņiem maldus jauc
 Un beigās nokaunies no patiesības šis:
 Labs cilvēks pat vistumšākajā dziņā
 Sev īsto ceļu tomēr atradis.
Mefistofelis. Bet cik viņš ilgi ies pa to, nav viņa ziņā.
 Par derībām šim nav man jābaidās.
 Ja uzvaru es gūšu šajā ciņā,
 Lai triums skan tad manās fanfārās!
 Tam pišķus ēst būs savās kaislībās
 Kā slavenajai čūscai dienā viņā.
Kungs. Tu vari blandīties pa ļaužu bariem,
 Nav iemesla man tavu sugu nīst.
 No visiem noliedzējiem gariem
 Var šķelmis brīvi apkārt klist.
 Kad cilvēks apsīkst darbībā un kūtru prātu
 Pēc miera alkdams, bezdarbībā slīgst,
 Tad velns tam allaž piebiedroties drikst,
 Lai urdot rošitos un skubinātu.
 Bet jūs, kas esat istie dievu dēli,
 Pēc dzīvās dailes ilgojieties kvēli!
 Lai topošais, kas mūžam darbīgs, dzīvs,
 Jūs apņem milestības burvju ķēdēm,
 Lai parādību nenoteiktais plivs
 Top grodots tālzinošām domu sliedēm!

Debesis aizveras, erceņģeļi izklist.

Mefistofelis (*viens pats*).
 Šai sarunai nu jāpieliek ir punkts.
 Man prieks, ka vecā labvēlību pelnu.
 Tas ir tik jauki, ka tāds cienīgs kungs
 Tik cilvēciski runā pat ar velnu.

NOVALISS

HIMNA NAKTIJ

Vai tad vienmēr atkal jānāk rītam?
 Vai tad zemes varai beigu nav?
 Vai drūmie darijumi dzēš
 Nakts debešķīgās pēdas?
 Vai slepenās upurēšanās mila
 Neliesmo mūžam?
 Savs laiks
 Ir gaismai iemērīts
 Un nomodam —
 Bet ārpus laika valda nakts
 Un mūžīgs miegs!
 Nakts iesvētītīti reti jūtas laimīgi
 Virs zemes dienišķajā darbā.
 Bet mulķi tevi nepazīst
 Un miega vietā gūst vien ēnu,
 Ko līdzjūtīgi tu mums pārmet pāri,
 Kad krēsla iestājas pirms istās nakts.
 Bet viņi tevi nejūt
 Vinķekaru zelta plūsmā
 Un mandeļkoku brīnumainā eļļā,
 Un magoņsulā brūnajā.
 Un viņi nezina, ka tie ir tavi viņi,
 Kas maigām meitenēm pār krūtīm plūst
 Un klēpjus pārvērš debesis.
 Un viņi nenojauš, ka tu no seniem likteņstāstiem
 Nāc pretī, atvērda debesis.
 Ka tu nes atslēgas
 No mājokļiem, kur svētlaimīgie mīt —
 Tie nebeidzamā noslēpuma
 Klusējošie sūtņi.

Atdzejojusi AMANDA AIZPURIETE

Atdzejojis VALDIS BISENIEKS

HELDERLĪNS

MĪLESTĪBA

Ja piemirst sāk draugi, ja paziņu loks
Un tuvinieki par dzejoļiem smeļ, —
Novēršas Dievs, bet iemīlotā
Vēl tevi godā tur.

Nu teiciet, kur cilvēka dzīvei vēl vietu rast,
Kad kalpība visur un rūpesti spiež?
Virs galvām mums bezrūpīgi
Dievs tāpēc aizklidis sen.

Kaut allaž tik auksts un bez dziesmām rit gads,
Un nabadzīgs laiks, un tīrums stingst balts,
Zaļi asni tur sadigst
Un reizēm dzied vientuļš putns.

Kad izplešas meži un straumes trauc,
Un maigāki vēji no dienvidiem nāk,
Stundā tai izredzētā,
Ja ticam vēl mēs,

Kā skaistāka laikmeta zime digst
No drūmās un dzelžainās zemes
Mīla — tik cēla un svēta,
Tās tēvs — vicnīgnīgais Dievs.

Tu svētītais debesu stādīn, šeit mēs
Ar dziesmām audzēsim tevi, un lis
Nektārs, lai dzirdītu tevi,
Un saulstari briedinās.

Audz, topi par mežu! pie zieda zieds —
Par ziedošu pasauli kļūsti, kur dvēselēm klist.
Šīs zemes valoda — mīlošo čuksti,
Un tauta — viņu dvēseles.

GEORGS TRĀKLS

NOVAKARĒ

Zils strauts, taka un novakare pār sabrukušām būdelēm.
Aiz tumšā krūmāja bērni rotaļājas ar zilām

un sarkanām bumbiņām:
Daži mainās ar zvaigznēm, un rokas satrūd
zem brūnajām lapām.

Kaulainā klusumā vizuļo vientuļnieka sirds;
Samelnējušie ūdeņi svaida laiviņu.
Tumšajām sienām cauri plīvo brūno meiteņu mati un smieklī.

Veču ēnas pārkrusto maza putneļa lidojumu;
Viņu deniņos atspīd zilo putnu noslēpums.
Vēl citi sēž uz melnajiem solim, šūpodamies vakarvējā.

Kastaņas kailajos zaros lēnām apdziest
Zelta nopūtas; vasaras tumšās cimbaldas
Skan svešniekam, kurš parādījies apdrupušajās trepēs.

ELZA LASKERE-ŠŪLERE

MANA MĪLESTĪBAS DZIESMA (SAŠAM, DEBESU ĶĒNIŅDĒLAM)

Uz taviem vaigiem
Guļ zelta baloži.

Bet tava sirds ir viesulis,
Tava asins šalc tāpat kā mana asins.

Es domāju gan par tevi —
Vari pajautāt naktij.

Neviens nemāk tik skaisti
Rotaļāties ar tavām rokām,

No zeltnešiem uzcelt
Tādas pilis, kā ceļu es,

Pilis ar augstiem torņiem!
Tad mēs kļūstam krastmalas laupītāji.

Kad tu esi šeit,
Es vienmēr esmu bagāta.

Tu paņem mani tik tuvu,
Es saredzu tavas sirds zvaigžņotību.

Tavas zarnas
Ir mirdzošas ķirzakas.

Tu esi pavisam no zelta —
Visas lūpas aiztur elpu.

Atdzejojusi AMANDA AIZPURIETE

GOTFRĪDS BENNS

VĪRIETIS UN SIEVIETE IET CAURI VĒŽA SLIMNIEKU BARAKAI

Vīrietis:

Šai rindā — irstoši klēpji,
un šajā — irstošas krūtis.
Smird gulta pie gultas. Kopējas mainās ik stundu.

Nāc, mierīgi pacel šo segu.
Redzi, šis tauku un puvuma pikucis
reiz bija liels vīrs,
pazīna reibumu un dzimteni.

Nāc, pavēro šīs brūces uz krūtīm!
Vai sajūti mikstu pumpu rožukroni?
Tausti droši, vaļīgā miesa vairs nesāp.

Šitā asiņo, it kā viņai būtu trīsdesmit ķermeņu.
Tik daudz asiņu nav nevienam cilvēkam.
Šitai no vēža caēstā klēpja
vispirms izgriezta bērnu.

Viņiem ļauj gulēt. Dienu un nakti. — Jaunpienācējiem
saka: šeit izguļas vesels. — Vienīgi svētdienās
apmeklētāju dēļ viņus daļēji atmodina.

Šeit patērē maz barības. Muguras
klātas brūcēm. Tu jau redzi — mušas. Reizēm
māsiņas viņus nomazgā. Tāpat kā mazgā solus.

Ap katru gultu šeit briest tīrums.
Miesa kļūst arvien līdzīgāka augsnei. Karstums pagaist.
Un sulas gatavojas aizplūst. Zeme sauc.

RAINERS MARIJA RILKE

x x x

Es nelaidu savu eņģeli projām nekur,
Viņš apkampa mani un augšup cēla,
Un piepeši milzīgs es stāvēju tur,
Un viņš kļuvis sīks: Es — tas, kurš žēlo,
Un viņš tikai lūdzējs, drebošs un gurd.

Tad atdevu viņam debesi brīvo,
Un tuvumu visu viņš atstāja man.
Viņš mācījās lidot, es mācījos dzīvot,
Viens dzirdējām otru kā balsi, kas blakus skan...

NELLIJA ZAKSA

KLEJOTĀJU KORIS

Mēs, klistošie,
ceļu kā sainīti nēsājam sev līdz,
esam ietērpušies tās zemes*skrandās, kur reiz
atpūtu radām,
un mūsu barība virst tās valodas katlā,
kuru mācījāmies raudādami.

Mēs, klistošie,
katrā ceļu krustā mūs gaida durvis,
aiz kurām šalcošā mežā pagaist
stirna, šis Izraēlis starp zvēriem ar jareņa acīm,
un cīrulis gavilē vīrs zeltainām druvām.

Vientulības jūra atplūst
turp, kur mēs klauvējam.
Šeit gani bruņojušies ar ugunīgiem zobieniem,
klejojumu pišli zem mūsu zolēm
jau dzen saknes mūsu mazdēlu asinīs.
Ai, mēs, klistošie gar pasaules durvīm.
Tālu sveicienu zvaigznes
esam sasprauduši pie cepurēm,
mūsu miesas kā drēbnieku oļekti gul uz zemes,
apvārsni mēridamas.

Ai, mēs, klistošie,
ložņājošie tārpi zem nācēju kurpēm.
Mūsu nāve kā sliekšanās gulsies
jūsu aizslēgto durvju priekšā.

PAULS CELANS

PSALMS

Neviens mūs vairs neizmīcis no zemes un māla,
neviens neapburs mūsu pišļus.
Neviens.

Tev gods un slava, Neviens.
Tev par prieku
mēs ziedam.
Tev preti.

Nekas
mēs bijām un esam, un būsīm,
mēs paliekam un ziedam:
roze Nekam, roze
Nevienam.

Ar driksnu
jūrasgaišu,
ar putekšņiem debestukšiem,
ar ziedlapām sarkanām
no purpura vārda, kuru mēs dziedam
pāri, ai, pāri
ērķšķim.

Atdzejojusi AMANDA AIZPURIETE

x x x

Tais upēs uz ziemeļiem
no nākotnes iemetu tiklu,
ko lēnām tu noslogo
ar ēnām,
norakstītām no akmeņiem.

PIE BRANKŪZIDIVATĀ •

Ja kāds no šiem akmeņiem
pasacītu,
kas viņu noklusē:
šeit pat blakus
klibajam vīram kruķos
atvērtos rēta,
kurā tev jāienirst
vienatnē,
tālu no klieodziena mana, līdz-
cirstā, baltā.

HANSS MAGNUSS ENCENSBERGERS

MIDDLE CLASS BLUES

mums nav par ko gausties.
mums diezgan ko darīt.
mums vēders ir pilns.
mēs ēdam.

aug zāle,
aug sabiedriskais produkts,
aug pirkstiem nagi,
aug pagātne.

ir ielas tukšas.
ir ligumi primā.
ir sirēnas apklusušas.
jo viss reiz paiet.

un mirušajiem ir testaments gatavs.
un lietūs ir mītējies.
un karš vēl nav pasludināts.
ar to nav ko steigties.

mēs ēdam zāli.
mēs ēdam sabiedrisko produktu.
mēs ēdam pirkstiem nagus.
mēs ēdam pagātņi.

mums ir atklāts it viss, nekā nav ko slēpt.
mums ir pagūts it viss, nekā nav ko nokavēt.
mums ir pateikts it viss, nekā nav ko sacīt.
mums ir.

pulkstenis ir uzvilkt.
stāvoklis ir noregulēts.
šķīvji ir nomazgāti.
pēdējais autobuss aizbrauc garām.

tas ir tukšs.

mums nav par ko gausties.
bet ko mēs vēl gaidām?

KARLS KROLOVS

IZNĪCĪGAIS

Apdāvināti gadalaiki
ar sniegu un bumbieriem krīt
caur gaisa pilim
starp janvāri un janvāri.

Es slēpju stundas
aiz teikumiem.

Iznīcīgas
vēža un šāvienu gaidas.

Sapikusi mute
klusē aiz pārliecības.

Nazis
draudzīgi iegriežas miesā.

Viena persona
pazūd otrā,
nenosaucot vārdu —
anonīma dzeja.

Beztrokšņa nāve
no izjūtām.

Mierīgi
var apskatīt bailes
atvērtās
mirušā acīs.

MATIASS KNOLLS

x x x

Es bēgu uz citu pilsētu.
Mūsu tikšanās bija kā daudzi solījumi uzreiz:
es jutu radniecību tavā skatienā. Kad uzdriksējies
nogaršot tava tuvuma krāsas, kā vienīgais glābiņš no
izmisuma man atlika tikai bēgšana, un taka caur skumjām:
Tava parādīšanās ir sirēnu dziesma, un ceļā pie tevis
izkusa manu spārnu vasks. Ne sala, ne jūra mēs
neklūvām. Es veļu savu akmeni tālāk un mēģinu
aizmirst. Rūgtums manā mutē saucas „bez dzimtenes“, bet
es uzcēlu māju pēc tālumu skices, pēc nomoda mēriem.

RIČARDS BROTIGENS

KAFIJA

Dažreiz dzīvē nav vairāk nekā kā vien kafija un tās tuvības druskas, ko var pasniegt reizē ar to. Es reiz kaut ko lasīju par kafiju. Tur bija teikts, ka kafija ir laba, tā stimulējot visus orgānus.

Sākumā man likās, ka tas skan divaini un ne visai patikami, bet ar laiku es sapratu, ka vienā noteiktā veidā teiktajam ir kāda jēga. Es tūlīt paskaidrošu, ko es ar to domāju.

Vakarrit es aizgāju pie vienas meitenes. Man viņa patik. Lai arī kas būtu bijis starp mums, nu tas ir pagājis. Viņai tagad ir vienalga. Es pats biju vainīgs, un tagad man žēl.

Es nospiedu zvana pogu un gaidīju uz kāpnēm. Es varēju dzirdēt, ka viņa augšā sarosās. No viņas kustībām es sapratu, ka viņa ceļas augšā. Es biju viņu pamodinājis.

Tad viņa nonāca lejā pa kāpnēm. Es saules pinumā jutu viņas tuvošanos. Katrs viņas solis uzjundīja mani jūtas, un tā viņa atvēra durvis. Viņa ieraudzīja mani, un tas viņai nemaz nepatika.

Reiz senseenos laikos tas viņai ļoti patika, pagājušajā nedēļā. Es domāju, kur gan viss zūd, tēlodams naivo.

„Es jutos savādi,” viņa teica. „Es negribu runāt.”

„Es gribētu tasi kafijas,” es teicu, jo to es vēlējos vismazāk par visu pasaulē. Es to pateicu tā, it kā lasītu viņai priekšā cita sūtītu telegrammu un šis cits patiešām gribētu tasīti kafijas vairāk par visu pasaulē.

„Labi,” viņa noteica.

Es kāpu viņai līdzī augšā pa kāpnēm. Tas bija smieklīgi. Viņa bija tikai kaut ko uzmetusi mugurā. Drēbes vēl nebija sakārtojās ap viņas augumu. Es jums varētu kaut ko pastāstīt par viņas dibenu. Mēs iegājām virtuvē.

Viņa noņēma no plaukta šķīstošās kafijas bundžiņu un nolika to uz galda. Tai blakus viņa nolika tasīti un karotīti. Es paskatījos uz tām. Viņa uzlika kastrolī ar ūdeni uz plīts un iededza gāzi.

Pa visu šo laiku viņa nepateica ne vārda. Drēbes lēnām sakārtojās ap viņas augumu. Es ne. Viņa izgāja no virtuves.

Tad viņa nogāja lejā pa kāpnēm paskatīties, vai pasts nav atnests. Man likās, ka nebija. Viņa uzkāpa atpakaļ pa kāpnēm un iegāja blakus

istabā. Viņa aizvēra aiz sevis durvis. Es skatījos uz ūdens kastrolī, kas bija uz plīts.

Es zināju, ka ūdens sāks vārīties tikai pēc gada. Tagad bija oktobris, un kastrolī bija pārāk daudz ūdens. Tā jau bija tā problēma.

Es izlēju pusi ūdens izlietnē.

Tagad gan ūdens uzvārisies ātrāk. Paies tikai seši mēneši. Mājā valdīja klusums.

Es paskatījos ārā pa logu, pagalmā. Tur stāvēja atkritumu maisi. Es skatījos uz atkritumiem un centos izdomāt, ko viņa pēdējā laikā ēdusi, pētīju bundžiņas un mizas, un iesaņojumus. Es neko nevarēju izdomāt.

Bija jau marts. Ūdens sāka vārīties. Man tas darija prieku.

Es paskatījos uz galdu. Tur stāvēja šķīstošās kafijas bundža, tukša tasīte un karote — kā bērū ceremonijai izliktas. Tas ir viss, kas nepieciešams kafijas tases pagatavošanai.

Kad pēc desmit minūtēm es gāju ārā, tasi kafijas sevi droši kā kapā noglabājis, es teicu: „Paldies par kafiju.”

„Vienmēr laipni,” viņa teica. Viņas balss skanēja otrpus aizvērtām durvīm. Viņas balss skanēja kā vēl viena telegramma. Man tiešām bija laiks iet prom.

Visu atlikušo dienas daļu es pavadīju, nevārot sev kafiju. Tas sniedza zināmu mierinājumu. Pienāca vakars. Es paēdu restorānā pusdienas un aizgāju uz bāru. Es šo to iedzēru un parunājos ar cilvēkiem.

Mēs bijām bāra cilvēki un runājām bāra valodas. Neko no tām vēlāk neatminos, bāru aizvēra. Bija pulksten divi naktī. Man bija jāiet ārā. Sanfrancisko bija miglaina un auksta. Es klaiņoju miglā un jutos ļoti cilvēcisks un ievainojams.

Es nolēmu apmeklēt vēl vienu meiteni. Mēs jau vairāk kā gadu nebijām draugi. Es gribēju zināt, ko viņa tagad domā.

Es aizgāju līdz viņas mājai. Viņai nebija durvju zvana. Tā bija maza uzvara. Vienmēr vajag ievērot mazas uzvaras, vismaz es tā daru.

Viņa atvēra durvis. Viņa turēja sev priekšā halātu. Viņa nespēja noticēt, ka tas esmu es. „Ko tu gribi?” viņa jautāja, noticējusi, ka tas esmu es. Es iegāju iekšā mājā.

Viņa pagriezās, lai aizvērtu durvis, un es varēju redzēt viņu

profilā. Viņa nebija papūlējusies halātu uzvilkt. Viņa tikai turēja halātu sev priekšā.

Es varēju redzēt viņas auguma nelauzto līniju no galvas līdz kājām. Tas šķita divaini. Varbūt tādēļ, ka bija tik ļoti vēls.

„Ko tu gribi?“ viņa sacīja.

„Es gribētu tasi kafijas,“ es teicu. Cik divaini, es atkal lūdzu tasi kafijas, kaut gan īstenībā es to nemaz negribēju.

Viņa paskatījās mani, viņas profils viegli pagriezās. Viņa nepriecājās, mani redzot. Lai AMA (Amerikas Medīku Asociācija) mēģina mums iestāstīt, ka laiks visu dziedē. Es skatījos uz viņas auguma nepārtraukto līniju.

„Vai tu neiedzertu tasi kafijas kopā ar mani?“ es teicu.

„Es gribētu ar tevi parunāties. Mēs tik ilgi neesam runājuši.“

Viņa paskatījās mani, viņas profils viegli pagriezās. Es skatījos uz viņas auguma nepārtraukto līniju. Tas nebija labi.

„Ir pārāk vēls,“ viņa teica. „Man rit jāceļas. Ja tu vēlies kafiju, virtuvē ir šķīstošā. Man jāiet gulēt.“

Virtuvē dega gaisma. Es skatījos virtuvē no halles. Man itin nemaz negribējās iet virtuvē un atkal vientulībā dzert kafiju. Man vairāk nemaz negribējās iet pie kāda mājās un lūgt tasi kafijas.

Es sapratu, ka biju veltījis visu dienu divainam svētceļojumam, n es nemaz to nebiju ieplānojis. Vismaz ne šķīstošās kafijas oundžu uz galda un tai līdzās baltu, tukšu tasīti un karoti. Mēdz teikt, ka pavasarī jauna puīša prātā ienāk domas par mīlestību. Ur, jo vien viņam pietiks laika, varbūt tur pietiks vietas arī kafijas tasei.

LAIKA APSTĀKĻI SANFRANCISKO

Bija apmākusies pēcpusdiena, un kāds itāļu miesnieks nosvēra mārciņu gaļas kādai ļoti vecai dāmai, bet ko gan tik veca dāma varētu iesākt ar mārciņu gaļas?

Viņa bija pārāk veca, lai pirktu to pati sev. Varbūt viņa to iegādājās savam bišu spietam, un viņu pārnākam mājās ar gaļu gaidīja pieci simti zelta bišu, pilnas ar medu.

„Kādu gaļu jūs šodien vēlētos?“ miesnieks jautāja. „Es varu piedāvāt gaļu hamburgeriem. Liesu.“

„Es nezinu,“ viņa teica. „Hamburgeri nav īsti priekš manis.“

„Tā ir liesa. Es pats to samalu, es tur ieliku ļoti daudz liesas gaļas.“

„Hamburgeri nav īsti piemēroti,“ viņa teica.

„O, nē,“ teica miesnieks. „Šī diena ir kā radīta hamburgeriem. Paskatieties ārā. Apmācies. Un kāds no šiem mākoņiem noteikti nesis lietu. Es jūsu vietā noteikti ņemtu hamburgerus.“

„Nē,“ viņa atbildēja. „Man nevajag nekādus hamburgerus, un šodien nemaz nelis. Saule izlīdis no mākoņiem, un būs skaista diena, un es gribētu mārciņu aknu.“

Miesnieks apstulba. Viņam nepatika pārdot aknas vecām dāmām. Tas darija viņu tramīgu. Viņam pārgāja jebkura vēlēšanās sarunāties.

Viņš negribīgi nošķēla mārciņu aknu no milzīga, sarkana gabala, ietina to baltā papīrā un ielika brūnā maisiņā. Tas viņam bija ļoti nepatīkams pārdzīvojums.

Viņš paņēma naudu, izdeva atlikumu un aizgāja uz putnu nodaļu, lai kaut kā nomierinātos.

Cēli kā buru kuģis vecā dāma izgāja uz ielas. Un aknas viņa nesa kā uzvaru līdz pat stāvā kalna pakājei.

Viņa kāpa kalnā, un, tā kā viņa bija ļoti veca, tas viņai grūti nācās. Viņa nogura un vairākkārt apstājās atpūsties, pirms nonāca kalna galā.

Tur stāvēja vecās dāmas māja. Augsta Sanfrancisko māja ar logiem uz līci, un logos spoguļojās mākoņainā diena.

Viņa atvēra savu somiņu, kas bija līdzīga mazam dārziņam rudenī, un līdzās nokritušiem vecās ābeles zariem atrada atslēgas.

Tad viņa atvēra durvis. Tās bija tuvs un uzticams draugs. Viņa pamāja durvīm, iegāja mājā un pa garu gaiteni aizgāja līdz istabai, kas bija pilna ar bitēm.

Bites bija it visur. Bites uz krēsliem. Bites uz viņas sen mirušo vecāku fotogrāfijām. Bites uz aizkariem. Bites uz antikā radio, kas bija dzirdējis 1930.-os gadus. Bites uz sukas un uz ķemmes. Bites mīloši sapulcējās ap viņu, kamēr viņa attina aknas un uzlika tās uz apsūbējušas sudraba paplātes, kas tūlīt pat pārtapa saulainā dienā.

SAREŽĢĪTI BANKAS DARĪJUMI

Tagad man ir rēķins bankā, jo man apnika norakt naudu pagalmā, un bez tam — kaut kas atgadījās. Pirms dažiem gadiem, kad es noraku nedaudz naudas, es uzdūros cilvēka skeletam.

Skeletam vienā rokā bija lāpsta un otrā — pusizirusi kafijas kārbā. Kafijas kārbā bija tāda kaut kāda rūsas pulverim līdzīga vielā — kā es nopratu, tā reiz bijusi nauda, un nu man tagad ir rēķins bankā.

Bet parasti neiet tik gludi. Man rindā priekšā vienmēr gadās cilvēki, kam ir ļoti sarežģītas finansu problēmas. Un tā es tur stāvu un izciešu finansiāli karikatūrisko Amerikas krustā sišanu.

Tas notiek tā: man priekšā stāv trīs cilvēki. Man ir jāiekasē neliels čeks. Mana bankas operācija ir izdarāma vienā minūtē. Čeks jau ir apstiprināts. Tas ir man rokā, pavērsts pret kasieri.

Persona, ko šobrīd apkalpo, ir sieviete ap piecdesmit. Viņai mugurā ir garš, melns mētelis, kaut gan ir karsta diena. Izskatās, ka viņa jūtas ļoti labi savā mētelī, kaut gan no viņas nāk divaina smaka. Es padomāju par to pāris sekunžu un apjēdzu, ka šī ir pirmā sarežģītu bankas darījumu pazīme.

Tad viņa iebāž roku sava mēteļa ielocēs un izvelk ārā ledusskapja ēnu, ledusskapis ir līdz augšai pilns ar skābu pienu un gaļu veciem burkāniem. Viņa grib noguldīt šo ēnu uz sava rēķina. Blanku viņa jau ir aizpildījusi.

Es skatos bankas griestos un iedomājos, ka tā ir Siksta kapela.

Sieviete cinās dūšīgi, pirms viņu aizved prom. Grida ir asinīm nošķiesta. Viņa ir nokodusi vienam uzraugam ausi.

Man šķiet, ka viņas spars ir apbrīnas vērts.

Man rokās ir čeks par desmit dolāriem.

Nākošie divi cilvēki rindā īstenībā ir viens cilvēks. Viņi ir Siāmas dvīņu pāris, bet katram ir sava bankas rēķins.

Viens no viņiem nogulda astoņdesmit divus dolārus, bet otrs slēdz savu rēķinu. Kasieris izsniedz viņam 3574 dolārus, viņš tos ieliek bikšu sānkabatā.

Tas viss prasa laiku. Es atkal skatos bankas griestos, bet es vairāk nespēju iztēloties, ka tā ir Siksta kapela. Mans čeks ir tik nosmulēts, it kā būtu izrakstīts 1929. gadā.

Pēdējais cilvēks pirms manis izskatās pilnīgi anonīms. Viņš ir tik anonīms, ka viņa tur gandrīz nemaz nav.

Viņš izliek uz lešas 237 čekus, ko gribētu ieskaitīt savā tek šajā rēķinā. Kopā par 489 000 dolāriem. Viņam ir arī 611 ček ko viņš gribētu ieskaitīt savā ilgtermiņa rēķinā. Kopā tie ir par 1 754 961 dolāriem.

Viņa čeki pilnībā nosedz leti kā panākumu sniegputenis. Kasieris ķeras pie darba kā skrējējs gargabalnicks, un es tikām stāvu tur un domāju, ka skelets pagalmā varbūt galu galā bija pieņēmis pareizo lēmumu.

ERNESTA HEMINGVEJA MAŠINRAKSTĪTĀJA

Tas skan kā baznīcas mūzika. Viens mans draugs tikko atbrauca no Ņujorkas, kur Ernesta Hemingveja mašīnrakstītāja bija kaut ko drukājis.

Viņš ir ievērojams rakstnieks, un tāpēc viņš dabūja labāko no labākā, un izrādījās, ka viņa bijusi arī Ernesta Hemingveja mašīnrakstītāja. Tas gan liek elpai aizsisties ciet, un klusums pārvērš tavas plaušas marmorā.

Ernesta Hemingveja mašīnrakstītāja!

Viņa ir katra rakstnieka iesācēja sapņu piepildījums, viņas rokas ir kā klavīhords, kāda ideāla koncentrētība viņas skatienā, un tam visam seko viņas drukāšanas apgarotās skaņas.

Viņš maksāja viņai piecpadsmit dolārus stundā. Tas ir vairāk nekā santehnikim vai elektrīķim.

120 dolārus dienā! Mašīnrakstītājai!

Viņš teica, ka viņa izdarot it visu! Tu iedod viņai manuskriptu, un brīnumainā kārtā rodas patikama, gluda pareizrakstība un picturzīmes, kas ir tik skaistas, ka pat asaras saskrien acīs un rindkopas izskatās kā grieķu tempļi, un viņa pat pabeidz teikumu tavā vietā.

Viņa ir Ernesta Hemingveja.

Viņa ir Ernesta Hemingveja mašīnrakstītāja.

VAJADZĪBA PĒC DĀRZIEM

Kad es tur nonācu, viņi atkal pagalmā apraka lauvu. Kā allaž viņi bija ātrumā izraukuši kapu, tas bija steigā rakts kaps, par mazu, lai lauva tajā ielistu, un rakts maksimāli neprasmīgi, un tagad viņi mēģināja iebāzt lauvu tajā nevīžīgajā bedrē.

Lauva kā allaž to uzņēma stoiskā micrā. Pēdējo divu gadu laikā viņš bija piedzīvojis aprakšanu vismaz piecdesmit reizes, viņš bija pieradis pie aprakšanas pagalmā.

Es atceros, kā viņi pirmo reizi lauvu apraka. Viņš nesaprata, kas notiek. Lauva toreiz bija jaunāks, ļoti nobijies un apjucis, bet tagad viņš zināja, kas notiks, jo bija vecāks lauva un jau tik daudz reižu aprakts.

Izskatījās, ka viņš nedaudz garlaikojas, kad viņi sakrustoja viņam ķepas uz krūtīm un sāka mest viņam ģimī dubļus.

Tas bija bezcerīgi pašos pamatos. Lauva nekad nelīdis tajā bedrē. Viņš nekad nebija līdis bedrē un arī nelīdis. Viņi vienkārši nespēja izrakt pietiekoši lielu bedri, tādu, lai lauva tajā ielistu.

„Sveiki,” es teicu. „Bedre ir par mazu.”

„Sveiki,” viņi teica. „Nebūt ne.”

Šādi mēs sasveicinājāmies nu jau otro gadu.

Es kādu stundu stāvēju un noskatījos, kā viņi izmisīgi centās lauvu apglabāt, bet viņi varēja paglabāt tikai 1/4 lauvas, un tad viņiem noriebās, viņi meta mieru un stāvēja tur, vainodami viens otru, ka bedre nav izrakta pietiekoši liela.

„Kāpēc gan jūs nākamgad nevarētu te ierīkot dārzu?” es teicu. „Izskatās, ka te labi padotos burkāni.”

Viņiem tas nelikās smieklīgi.

PILNĪGA VĀCIJAS UN JAPĀNAS VESTURE

Pirms dažiem gadiem (otrā pasaules kara laikā) es dzīvoju kādā motelī, kas atradās blakus Svīfta gaļas kombinātam, tā smalki tiek dēvētas lopkārtnes.

Viņi tur nogalināja cūkas stundu pēc stundas, dienu pēc dienas, nedēļu pēc nedēļas, mēnesi pēc mēneša, līdz pavasari no-mainīja vasara un vasaru rudens, pārgriežot tām rīkles, tūlīt pēc tam sekoja kviecošas žēlabas, kas būtu pielīdzināmas operas atskaņošanai atkritumu izgāztuvē.

Nezin kāpēc man likās, ka cūku nogalēšana ir kaut kādā veidā saistīta ar uzvaru karā. Laikam gan tādēļ, ka visi tā domāja.

Pirmo vai pirmās divas nedēļas, ko mēs pavadījām tajā motelī, mani tas patiesi uztrauca. Bija grūti pierast pie kvieckšanas, bet tad es pieradu, un tā likās tāda pati kā visas citas skaņas — putnu dziedāšana kokos, radio pusdienas signāli, mašīnu trokšņi, cilvēku balsis, aicinājums nākt pusdienām utt.

„Tu varēsi spēlēties pēc pusdienām!”

Ja cūkas nekvieca, tad vienmēr klusums skanēja tā, it kā kāda mašīna būtu salūzusi.

KALIFORNIJAS PUĶU PĒTĪJUMI

Ak vai, un pēkšņi nav nekā, ko redzēt pa ceļam, un nav nekā, kad es ierodos galā, un es esmu kafējnicā un klausos, kā runā kāda sieviete, kurai mugurā vairāk drēbju nekā man naudas šajā pasaulē.

Viņa ir izrotājusies ar dzeltenu krāsu un dārglietām, un valodu, ko es nesaprotu. Viņa runā par kaut ko, kam nav nekādas nozīmes, un pastāv uz savu. Es to visu zinu, jo vīrietis, kas ir kopā ar viņu, nekam no tā netic un izklaidīgi veras visumā.

Vīrietis nav vēl teicis ne vārda, kopš viņi te apsēdās, un ekspreskafijas tasītes kā mazi, melni šunēļi attecēja viņiem nopakaļ. Varbūt viņam vairāk negribas runāt. Man šķiet, ka viņš ir viņas vīrs.

Un pēkšņi viņa pāriet uz angļu valodu. Viņa saka: „Viņam būtu jāzina. Tās ir viņa puķes,” vienīgajā valodā, ko es saprotu, bet atbilde, kas sasauktos ar sākumu, kurā nekas nevarēja būt citādāk, neatskan.

Es piedzimu, lai vienmēr apliecinātu: es nepazīstu šos cilvēkus, un tās nav manas puķes.

SIEVIETES, NO RĪTA APĢĒRBJOTIES

Tas patiesi ir skaisti, kā nomainās vērtības, kad sieviete no rīta apģērbjas, kad viņa ir kā no jauna radīta un tu vēl nekad neesi redzējis, kā viņa apģērbjas.

Jūs esat miļākie, jūs esat gulējuši kopā, un tur neko vairāk nevar darīt, un nu viņai laiks apģērbties.

Varbūt jūs jau esat kopā brokastojuši, viņa uzrāvusi mugurā kādu džemperu, pagatavojusi tev burvīgas plikdibcnainas brokastis, viņas saldā miesa pildījusi visu virtuvi, un jūs abi esat gari pārsprīduši Rilkes dzeju, un, tev par brīnumu, viņa daudz par to zina.

Bet nu viņai laiks apģērbties, jo jūs par esat dzēruši tik daudz kafijas, ka vairāk iedzert nevar, un viņai ir laiks doties mājup un iet uz darbu, un tu arī gribi te pabūt viens, jo tev mājās ir kas darāms, un tu varētu iziet pastaigāties, un ir laiks iet mājās, un tev ir jāiet uz darbu, un viņai ir mājās kas darāms.

Vai... varbūt tā ir pat mīlestība.

Bet lai nu kā: viņai ir pienācis laiks apģērbties, un viņa dara to tik skaisti. Viņas augums lēnām izzūd un atkal iznirst, viss vienās drēbēs. Tajā ir kaut kas jaunavīgs. Viņai drēbes ir mugurā, un sākums ir beidzies.

No angļu valodas tulkojusi
INGŪNA BEKERE

Lietuviešu dzejnieks Toms (Tomas) Venclova dzimis 1937. gadā Klaipēdā, mācījies Viļņas universitātē un jau studiju gados debitējis kā dzejnieks, publicists un tulkotājs. 1972. gadā Viļņā iznāca dzejoļu krājums „Valodas zīmes“, pārējās grāmatas izdotas emigrācijā. T. Venclovas dzeja tulkota daudzās pasaules valodās. Viņa zinātnisko pētījumu tēma ir strukturālisms.

Kopš 1977. gada T. Venclovas dzīvo ASV, kur Jēlas (*Yale*) universitātē pasniedz krievu un poļu literatūru, kā arī lietuviešu valodu. T. Venclovas draugs J. Brodskis viņu raksturojis kā „jūtīgu vērotāju – seismologu vai meteorologu, kas paredz atmosfēras un morālās katastrofas: sevi pašā un savā apkārtnē“.

1990. gadā Tomam Venclovam piešķirta Starptautiskā Viduseiropas literārā prēmija Vilenica, ko nodibinājusi slovēņu rakstnieku savienība.

LAIMA ŽIHARE

TOMS VENCLOVA

RUDENS KOPENHĀGENĀ

Pār nezvēra zobiem

šļācas Baltijas ūdeņi. Klāj mirgojums bronzas nagu.
Straume plēsīgām šķautnēm plašuma pletnēm kā pātaga
un garaiņos pārtop
virs strūklakas mutes.

Atmiņā neba tūdaļ aizcietējušās plaisas,
jo pazistami mākoņi Kopenhāgenai pāri aizpeld
kreisajā pusē,

kad pats uz dienvidiem skaties.

Viņus pavada skārdoti jumti, apcirptas, dubļainas liepas,
simttūkstoš divriteņu. Atbalss, kas britiņu slēpās
pie ostmalas vārtiem,
iznirst līdzās jau atkal.

Žulgst astras. Caur sārtajām rānēm pajumtes raugās lepni,
bet baržas priekšgals nosprosto ietvi, tad atpakaļ liecas
vēsajā kanālā,

kur dzelmē pelēkas dūņas.

Vien statujas šoruden turas braši. Izmircis ķēniņš
sniedz biskapam roku. Burtus un krustus uz pjedestāliem
palēnām grauž sūrais
tukšums,

jo vēture tuvojas beigām. Iznikst valstis, un zemes nikst.
Dziļāk ieklausīdamies, dzirdi: no pola atkal zemlikas slid,
pēc zemlikām — ziema šurp.

Blakus bulvāra stūrim

blāvi plivinās neons. Tur ceļinieks nešļavu noliek un
Annas laukumā raugās, skar kokus, bezmaz aizmirstoties,
kur, kādā pilsētā nokļuvis, —
diena vēl šeit

pilna tēvzemes melnīgnās garšas. Burenicks, steķos
nosiets, trīnas, bet ziemeļniecisko vārdu — sauju ar konsonantiem —
mēle ripina vēlreiz.

Stingri apmestās sienas sedzot,

redz krustlistēm piesistās vīnstīgas, rožziedu saišķus,
krītošo lapu zvaigznes. Aiz Tivoli dzelzceļa josla aizdun, —
vilcieni nenosebo

nekad.

Jo redzokļi pasaudzē ne vien to, ko sauc par skaisto, —
ari palsenos smiltājus, vaiga kontūras, zīmīgu gaitu
un apvāršņa švīkas.

Var pamēģināt

ar pleciem pret stiprumā cjošo vēju slieties,
un atpazīto sāli, arī dūņas var atliet,
bet akas dziļumā

kur ik mirkli limenis atslīgst, —

jau nez kuro reizi par šo trimdu saki paldies
un samaksā skaidrā, sev likteni izvēlēdamies.
Tev mājupceļš pārcirsts,

jo izsenis katrs atoms

ir tapis jauns tavā mīcā. Bojātā apziņa plūcas
vēl valodas atvilktnēs. Izteiksmju, īpašvārdu pūsmā,
noliegumos,
partikulu aklajā

bezgalībā, cieši saspiestos teikumos, kur vien atstarpes jūtam —
šķiet, ka ne mūsu dzīvo, tomēr elpu žņaudzošā sūrstā
un klusumā.

Saules lāsumi staro,

torņa vītņu kāpienus vainagojot. Apiedams mūrus,
laikam nopūti sveci. Baroka arhitektūra
plašāko telpu spēj apgarot,

vien tālāk, tālāk mazlīet —

vid krūmi, skrajvietas — smilts, un redzama drūpam
mare, pelagos, thalassa, jūra, vienvienīgā jūra, —
kā Stīksas ūdeņi platie.

Virš krasta

kores, virs putainiem klinšrobiei svinkrāsa savēlās,
vēstot aizmirstību un vētru. Lidzenums paseklāks
vēsmo pēc parastā
metāla,

taču radioviļņi sabirzt. Tik vien tēvzemes palicis klāt —
vien bezskaņas bieds, vien valis, urāna tērām plāts
pie klinšmalas.

No leišu valodas atdzejojis
HERMANIS MARGERS-MAJEVSKIS

CEĻOJUMS UZ MŪŽAM ZIEDOŠO CERINU ZEMI

1968. gada martā man kā brīvklaušītājam laimējās nokļūt gadskārtējā jauno autoru seminārā. Runāja Ēvalds Vilks, Vizma Belševica, Imants Ziedonis, Ojārs Vācietis... Viņu teiktā pieraksti diemžēl laika gaitā izgaisinājušies, taču vēl šimbrīd atminos to neparastas atklātības, augsta patiesīguma, savstarpējas uzticēšanās un saprašanās garu, kas tolaik valdīja rakstnieku nama zālē. Apskaužams optimisms, pārliecība un svēta zināšana viņos tad runāja uz mums, kas zina, varbūt pat pēc palīdzības griežoties... Un mēs, izsalkušie pēc dzīves un dzejas īstuma un patiesīguma, steidzāmies savas bezbiogrāfijas drīzāk pārvērst mūsu pašu dzīvēs un likteņos, kuri apbrīnojama veidā drīz vien izrādījās tādi paši. Acīmredzot tālab mēs tajos gados bijām tik tuvi, neizjutām nedz gadu, nedz pieredzes distanci, norobežošanas katram savā dzīvē un panākumu statusā. Tiesa, sava sasodītā kautrīguma dēļ ilgu laiku neuzdriekstējos Ojāram tuvojties, mūsu tikšanās bija visai epizodiskas; vajadzēja gadīties tā, lai mūs pa istam satuvinātu Moldāvija vai, pareizāk sakot, moldāvu dzejnieks Vitālije Tulniks.

1971. gada septembrī, kad biju izšķīries par spēņu valodas un literatūras studijām Kišinevas universitātē, devos turpat izlūkbraucienā. Viens no pirmajiem moldāvu literātiem, ar ko iepazinās, bija Vitālije Tulniks, un Ojāra vārds mums toreiz kalpoja par paroli. Viņi līdz tam nekad nebija tikušies, taču Ojāra dzeja Tulniku bija dziļi savaldzinājusi, un viņš teicās, ka esot gatavs braukt uz Latviju iepazīties ar Ojāru un varbūt pat atdzejot viņu moldāviski. Tolaik es to uztvēru kā koleģiālu komplimentu vai visdrīzāk — poētisku pārspilējumu. Bet nākošā gada aprīlī draugi pavēstīja, ka mani Rīgā izmisīgi meklējot kāds moldāvu dzejnieks. Steidzos uz viesnīcu „Baltija“, kur man nezināmais moldāvu dzejnieks bija apmeties, un jutos

patiesi pārsteigts, satiekot Vitāliji. Iepriekšējā vakarā viņš kopā ar dzīvesbiedri Ninu bija ciemojies pie Ojāra. Tika runāts arī par mani, un Vitālije smiedamies stāstīja, kā Ojārs esot šķendējies, ka es pie viņa nemaz nenākot un no viņa visādi vairoties. Tā vietā, lai pa galvu pa kaklu steigtos uz Arkādiju Ojāra apkampienos, es sakautrējos vēl vairāk un turpmākos mēnešus cītīgi gatavojos iestājeksāmeniem Kišinevas universitātē. Vien rudenī, kad eksāmenu drudzis bija jau pāri un iekļūvis to deviņu skaitā, kam bija lemts studēt spēņu mācību, es jau kā piltiesīgs cilvēks apgrozījies pa Kišinevu, uzdriekstējos Ojāram uzrakstīt. Atbildi ilgi gaidīt nenācās, un tā sākās mūsu pusotra gada ilgais pasta romāns četrās vēstulēs.

„Jūsu piecgadīgā noenkurošanās liek arī šeit (konkrēti man) domāt — kur Jūsu zinības likt jau to apgūšanas laikā un tādējādi radīt Jums „placdarmu“, kad atgriezīsities,” — atsaucoties uz manu vēstuli, rakstīja Ojārs. „Tas, ko Jūs darāt, ir ļoti vajadzīgs, un pēc studijām Jums jānāk visu turpināt, nevis, kā mēdz teikt, nokrist no gaisa un ilgi taustīties, kur palikt. Šini sakarībā „Draugs” un „Zīlīte” ir Jūsu rīcībā. Iespējas nav nekādas šausmīgi lielās, bet vismaz Jums ir vieta, kur Jūs vienmēr gaidīs.”

Šie Ojāra vārdi mani vienlaikus gan pārsteidza, jo neko lielu līdz tam dzejā vēl nebiju paveicis — gluži otrādi, mani kā „neperspektīvu” tobrīd bija pat atskaitījuši no Rīgas jauno literātu apvienības —, gan neparasti iedvesmoja un mobilizēja. Negribētos teikt, ka Ojārs bija vienīgais, kurš Moldāvijas gados man dāsni izsniegtu atsaucības un iejūtības avansu, tādējādi it kā pirms manis paša noticot manām darbos vēl neapliecinātajām poētiskajām dotībām (man rakstīja arī K. Skujenieks, U. Bērziņš, M. Čaklais, I. Ziedonis, P. Zirnis, O. Kravališ u. c.), taču bez īpašas klirēšanās šobrīd varu apgalvot, cik ļoti gaidīts un nepieciešams man tolaik bija Ojāra koleģiālais atbalsts, īpaši tādos

šķietami parastos un pat dikos formulējumos, kuri nereti viņa vēstulēs pazibēja, kā, piemēram: „Bet visvairāk sveicini pats sevi un — lai dzīvo darišana, kuru visbiežāk nemana, un dievs ar viņu — ar muldēšanu, kuru pamana uzreiz.” Centos šo Ojāra sirds izsniegto vekseli apmaksāt studijās, dzejoļos, tulkojumos, savā dzīvē.

Kas zina, varbūt tieši tas, ka Ojārs bija saistīts ar bērnu preses izdevumiem „Draugu” un „Zīlīti” un visā nopietnībā piesolīja man tajos atgriešanās „placdarmu”, netieši mani rosināja pievērsties bērnu dzejai. Tā nu sagadījās, ka 1973. gada vasarā, kad mēs ar Ojāru pirmoreiz pa istam tikāmies viņa mājās un krietnu pusi dienas aizvadījām intensīvās sarunās, es noliku viņam uz galda savu bērnu dzeju kopojumu „Atjāj zaķis, sarkanbārdis”. (Lai cik tas paradoksāli šobrīd izklausītos, bet „Liepas koks, zalkša asins” man tobrīd vēl nebija ne minā, un pašam šķita, ka līdz kaut kam tādām ejams garum jo garš ceļš.) Lielā mērā pateicoties tam, ka Ojārs „Zaķi, sarkanbārdi” nesavtīgi atbalstīja un bija pirmais šīs grāmatas recenzents, tā pēc pieciem gadiem beidzot arī iznāca, jo sākotnēji „Zaķis, sarkanbārdis” izdevniecībā īpašu sajūsmu neizraisīja. Pēc Ojāra atzinīgas recenzijas to atdeva recenzēt vēlreiz — šoreiz M. Pošam, kuram, tāpat kā Ojāram, bija barga un neuzpērkama dzejas vērtētāja slava, un tikai tad, kad es sveiks un vesels sev par lielu neizpratni biju ticis cauri šo divu „lauvu” pārbaudījumam, grāmatas iznākšanas ceļā vairs nebija nekādu formālu šķēršļu.

Kopš 1972. gada rudens kopā ar V. Tulniku sākām strādāt pie Ojāra grāmatas moldāviski, kuru vēlējāmies nosaukt par „Klavierkoncertu” un kura tika ielānota uz 1975. gadu. Gatavoju tai parindes tulkojumus, konsultēju Vitāliji un izretis, galvenokārt vēlās nakts stundās, zvanījām no Vitālijas dzīvokļa Ojāram, šo to konkrētu pārsprieždami, bet parasti, kā jau tas

dzejnieku vidē ierasts, triekdami visvisā-
dus niekus — anekdotēdamies, kalam-
burēdamies un vispār — cits citu garīgi
uzmundrinādami; kaut gan lielākoties šo
sarunu intonācija bija skumja. Daudz, pā-
rāk daudz kas mūs visus vienādā mērā
tolaik nospieda un nomāca: gan preti ne-
ņemti dzejoļi, gan šo dzejoļu vulgāri un
demagoģiski interpretējumi, gan... Bet ik
šāda pēcpusnakts sazvanīšanās bija kā
dvēseles svētki, vajadzīguma un kopīgu-
ma izjūtas atdabūšana, vēlēšanās rītdien
iet un darīt To Pašu, pret ko, gluži kā pret
nepārvaramu mūri, šodien mēs šā vārda
vistiešākajā nozīmē bijām aplauzuši savas
sprandas. Atminos, cik grūti Vitālijem
klājās ar Ojāra poēmu „Nodedzinātā Rū-
jiena“, kas ierēdņu „neuzmanības“ dēļ
nez kā tika izskanējusi pa Kišņevas radio.
Vitālijem nācās iet skaidroties, rakstīt
paskaidrojumus — vārdu sakot, tādas aiz-
ķeršanās bija gandrīz vai ar ik katru Ojāra
dzejoli. Bet mēs, kopīgā darbā sazvērēju-
šies un viens otram bez liekiem zvērestiem
nozvērējušies, priecājāmies par pašu mazu-
miņu, atrazdami iespēju topošajā grāmatā
iekļaut gan „Potjomkina sādžu“, gan virkni citu
dzejoļu, kuri latviski nodrukāti tikai pavisam
nesen. Beigu beigās Ojāra grāmata moldāviski
patiešām iznāca, tikai cita atdzejotāja aprūpēta,
citādi sakārtota — ne vairs tāda, par kādu mēs
tris tik ļoti sapņojām. Visādā ziņā, atrazdamies
lidzās Ojāram un Vitālijem, es it kā nemanot
izgāju ārkārtīgi vērtīgu pilsoniskā un sociālā
brieduma skolu, pats uz savas ādas izbaudīju,
ko nozīmē tādi baušļi kā godīgums, patiesi-
gums, krietnums, sirdsapziņa, pārliecība, — vai
nu visus maz uzskaitīsi, noskaidrodams sev uz
visu mūžu pašas elementārākās un reizē bū-
tiskākās ik dzejnieka un ik cilvēka tapuma
ābece patiesības.

1973. gada rudenī mūsu triju „sazvēresti-
bā“ piepeši iezīmējās jauns, šķietami nenozi-
mīgs un sākotnēji visai romantisks pavērsiens.
Toruden Vitāliji mocīja savādas priekšnojau-
tas un, kā vēlāk izrādījās, neba nu bez pamata.
Kas zina, varbūt dzejniekiem patiešām piemīt
tā apbrīnojama spēja nojaust un paredzēt
savu likteni daudz lielākā mērā nekā pārējiem
cilvēkiem?... Vitālije bijanosapņojis sapni, vai,
parcizāk sakot, viņu aizvien mokošāk sāka
vajāt doma par došanos kādā tālā un skaistā
ceļojumā. (Vai tad dzejnieks kādreiz spēj
iztikt bez poētiska pārspilējuma, kaut visneci-
lākā pasaules lietu un norišu uzskaidrinājuma?
Piedosim viņam šo gaužām likumskarīgo
vājību!) Kādā kārtējā telefonsarunā Vitālije

šo tālo un skaisto ceļojumu bija noformulējis
Ojāram kā Ceļojumu uz mūžam ziedošo ce-
riņu zemi. To, par tiem cerīgiem, es sapratu —
cerīgus milējām un pavasaros labprāt aplau-
zījām mēs visi trīs, taču, pazīdams moldāvu
rakstura un temperamenta izteikto tiecību uz
reizēm pat šokējošiem emocionāliem izpau-
dumiem, jo kā nekā tak romiešu, retoriku un
dailrunas meistarū pēcteču tauta! — biju ga-
tavs samierināties arī ar epitetu „mūžīgs“,
kaut gan no tā uzvēdīja kaut kas traģisks,
fatāls, nenovēršams... Kaut kāda nolemtība,
ko tajos mēnešos izjutu arī paša Vitālijes dze-
joļos un dzīvē. Lai nu kā, bet mēs ar Ojāru, kā
šķietas, šo Vitālijes domu pieņemām un palē-
nām sākām to konkretizēt. Izspriedām, ka tā
nevar būt nedz Moldāvija, nedz Latvija, bet
pavisam cita Zeme, kura mūs spētu apvienot
visbūtiskāk un visnesavtīgāk un kura vienlai-
kus būtu arī Moldāvija un arī Latvija. Turpu
mums visiem trim nākamavasār neatkarīgi
citam no cita bija jādodas un, galvenais, jāsa-
tiekas mūžam ziedošo ceriņu pavēnī... Jā,
piemirsu pateikt, un arī pieaugušie cilvēki
taču, neskatoties ne uz ko, turpina līdz mūža
galam dzīvot savu izseno un mūžīgo bērnu
dzīvi, arī viņiem taču mēdz būt savi svarīgi,
nevienam neizpaužami noslēpumi — tam vi-
sam, ko mēs naktīs uzticējām telefonam, bija
jāpaliek dziļumā, vienīgi mūsu trijotnes sle-
penībā.

Šis mūsu gan pa jokam, gan nopietni apzi-
nātais noslēpums mūs vienlaikus tuvināja un
reizē arī kaut kādā liktenīgā veidā pamazām
sāka šķirt vienu no otra. Mūsu treju telefon-
sarunas kļuva aizvien retākas, retāk tikos arī
ar Vitāliji, līdz 1973. gada 4. decembra pieva-
karē pēc ilgāka svešatnības brīža mani stu-
dentu kopmītnē uzmeklēja Vitālijes zvans.
Nospriedām apciemot kinorežisoru un
dzejnieku Emilu Lotjanu, un atceļā Vitālijem
kļuva slikti. Kad atgriezāmies mājās, gaidot
ātro palīdzību, Vitālije palūdza, lai es
uzmeklēju plauktā Ojāra krieviski izdoto grā-
matu „Balāde par zilo vali“ un palasu viņam
priekšā. Uzšķīru uz labu laimi un satrūcīes
izlasīju: „Mēs nēsām sarkanu zārku...“ Nāko-
šajā dienā Vitālijes četrdesmitdivgadīgā sirds
apstājās uz mūžiem, un pēc dažām dienām mēs
patiešām nēsām sarkanu zārku. Uzrakstīju
Ojāram, un 15. decembrī saņēmu man adre-
sēto Ojāra vēstuli, kuru Ojārs uzsitis nevis uz
rakstāmmašīnas, bet gan uzticējās savai rokai:
„Nemierināšu, Leon. Pats saproti, un arī man
ir pārtrūcis kaut kas dzīvs, kas saistīja un —
briesmīgākais — varēja saistīt mani ar tuieni.
Un tūkstoš tādu — varēja... Pieliec godīgi

manu plecu blakus tiem, kuriem viņa tik
nežēlīgi un pēkšņi aprūka.“

Kad 1974. gada vasarā studentu brīvdienās
pārrados mājās, mēs ar Ojāru par mūsu Ce-
ļojumu uz mūžam ziedošo ceriņu zemi virišķi-
gi klusējām un, kā šķietas, to pēc tam vairs
nekad nepieminējām nedz ar pušplēstu vārdu.
Nāca jaunas tikšanās, jaunu domu un izjūtu
svētības, par kurām, iespējams, arī varētu pa-
stāstīt, bet tas bija jau pavisam kas cits. 1979.
gadā, strādādams pie moldāvu dzejas izlases
„No pakalniem sārtiem“, uzdūros kādam Vi-
tālijes Tulnika dzejolim. Tajā ir rindas:

„Kad nomirst paties draugs,
tevi pārņem divaina trauksme
un nemiers,
it kā draugs tevi būtu nodevis,
it kā tam acis
būtu sastingusi tava seja
un kopā ar viņu
atmirusi arī daļa no tevis.
Kas zina —
varbūt vislabākā daļa no tevis
apdzīst drauga acīs
un tevi pamet...“

Tā, it kā Vitālije to būtu uzrakstījis par mums,
vismaz par mani — noteikti. Vēlreiz visā likte-
nīgajā skaudrumā man par to nācās domāt tajā
bezgala nežēlīgajā novembra nogales dienā,
kad savā Ceļojumā uz mūžam ziedošo ceriņu
zemi devās arī Ojārs. Nu es esmu palicis vici-
gaiss mūsu kādreizējās savādās trijotnes savādā
noslēpuma zinātnis, un, ticiet man, sirds dziļu-
mos es varbūt pat vēlējos to saglabāt tikpat
pirmatnēji, tikpat tīru un neaizskartu, atzīšanās
vārdiem neaptraipītu, kāds tas bija piedzimis
mūsu draudzības improvizējuma sākotnē, līdz
pat tam brīdim, kad arī man būs lemts to piepil-
dīt sava mūža gājumā...

Un, ja es nenocietos un izplāpājos, tad
tomēr ceru, ka viņi, Vitālije un Ojārs, man
piedos vai, visādā ziņā, sapratis mani — to, ko
man nozīmē gan tā klusā iela Kišņevā, gan arī
tā klusā iela Rīgā, kuras vārds man joprojām
ir līdz galam neizprasts un kuru, godīgi sakot,
es nemaz nevēlos pilnībā izprast, lai tā man
allaž būtu mūžīgas atgriešanās iespēja pie
Tevis, Ojār.

1986. gadā izdevniecība „Lied der Zeit“ Berlīnē laidusi klajā Volfganga Tilgnera grāmatu „Elviss Preslijs“. Rokenrola „karalis“ ir atmiņā visiem, kam šodien pāri četrdesmit, tāpat arī kaut kas no viņa dzīves gājuma un spidošās karjeras. 1977. gada 16. augusta sēru vēsts par viņa pēkšņo nāvi izplatījās zibens ātrumā. Volfgangs Tilgners, ņemot par pamatu iznākušās grāmatas par šo fenomenu (to skaits jau 1981. gadā sasniedzis 128), ir radījis sistematizētu Elvisa Preslija biogrāfiju. Taču nosaukt šo darbu tikai par biogrāfiju būtu kļūdaini. Volfgangs Tilgners sniedz ieskatu arī tā laika politiskajā situācijā un, pats galvenais, dominējošajos mūzikas virzienos, iepazīstinot lasītājus ar spilgtākajām personībām uz Amerikas mūzikas skatuveņu laika posmā no četrdesmito gadu sākuma līdz septiņdesmito gadu beigām. Grāmatas autors ir centies atainot ne tikai Elvisa Preslija personības pretrunīgo būtību, bet izvērtēt arī viņa māksliniecisko veikumu.

Volfgangs Tilgners

ELVISS PRESLIJS

„Amerika pasaulei ir devusi četras lietas: beisbolu, Mikimausu, kokakolu un Elvisu Presliju,“ raksta Džerijs Hopkinss, „rokenrola karaļa“ izmēlošākās biogrāfijas autors. Šeit varētu piebilst, ka autors noklusē ne mazāk svarīgas, toties mazāk patīkamas lietas, kuras arī tieši Amerika ir devusi pasaulei, piemēram, atombumbu. Viens tomēr nav apstrīdams — Elviss Preslijs ir legenda.

Elvisa Preslija dzimtā pilsēta ir Tupelo, Misisipi pavalstī. Presliju ģimene atrodas uz sociālo kāpņu viszemākā pakāpiena, viņi pieder pie tiem, ko augstprātīgie ziemeļu pavalstu iedzīvotāji sauc par „baltajiem atkritumiem“. Elvisa tēvam ir septiņpadsmit, mātei — divdesmit viens gads, kad viņi kādā ciematā netālu no Tupelo salaulājas. Jaunlaulātie Vernons un Gledisa uz parāda uzbūvē sev mājiņu — to drīzāk varētu saukt par lapeni. Šeit 1935. gada 8. janvārī Gledisai piedzimst dēls, no kuriem viens pēc sešām stundām mirst, otrs ir Elviss Arons Preslijs. Jaunā māte sevi pilnīgi velta dēla audzināšanai. Viņas mīlestībai nav robežu. Arī Elviss mātei ir ļoti pieķēries, kura viņam aizvieto māsu un labāko draugu. Tikai pēc Gledisas pārāgras nāves Elviss kļūst pieaudzis, un arī tad tikai daļēji. Dažas no viņa sliktajām rakstura īpašībām sakņojas šajā pārspīlētajā mātes un dēla mīlestībā.

Savā divpadsmitajā dzimšanas dienā Elviss ļoti vēlas saņemt dāvanu — velosipēdu, taču vecākiem nepietiek naudas pat vislētākajam. Visi trīs vienojas par ģitāru, kas maksā 12 dolārus 75 centus. Ģitāras spēlē zēnu nedaudz apmāca divi tēvoči. Notis Elviss nepazīst. Par viņa īsto skolotāju kļūst radio.

1948. gadā Presliju ģimene pārceļas uz dzīvi Memfisā, Tenesijas pavalstī, jo Tupelo Elvisa tēvs vairs nevar atrast darbu. Memfisā Elviss turpina apmeklēt skolu. Šeit viņu visi uzskata par provinciāli.

Zēnam neklājas viegli, viņam nav ne kabatas naudas, ne pašpalāvēības, ne jaunu draugu. Vienīgais, kas viņam ir — pūtaina seja. Matus, ko vīrieši tolaik valkā īsi apgrieztus, Elviss audzē garus un sukā atpakaļ. Viņš tos vēl piedevām bagātīgi ziež ar briljantīnu, līdz tie kļūst spīdīgi un ogļu melni. Elviss cenšas pievērst sev uzmanību arī ar apģērbu, viņš valkā spilgtas krāsas kreklus, svītrainas bikses un baltas kurpes ar ziliem, augstiem papēžiem, kaut arī augums ir 1 metrs 83 centimetri. Klasesbiedru vidū autoritāti iegūt viņam tomēr neizdodas. Stāvoklis sāk uzlaboties tikai tad, kad atklājas, ka Elviss ne tikai labi dzied, bet arī spēlē ģitāru. Tieši viņš padara interesantākus garlaicīgos skolas sarīkojumus. 1953. gadā Elviss skolu pabeidz un saņem gatavības apliecību ar visai viduvējām atzīmēm.

Uniona avēnijā 706, netālu no Bīlstrītas, atrodas skaņu ierakstu studija „Memphis Recording Service“. Tā ir 50 kvadrātmētru liela telpa. Studiju vada tās īpašnieks Sems Filips, vēl tur strādā arī sekretāre. Šo iestādi sauc par skaņuplašu firmu „Sun Records“. 1953. gada vasaras beigās šeit iegriežas Elviss Preslijs. Vēlāk viņš atceras: „Es aizgāju uz „Sun“ un noskaitīju tai dāmai četrus dolārus, lai varētu paklausīties savu balsi. Es biju daudz dziedājis, tāpēc arī gribēju pats sevi dzirdēt.“ Mūzika Elvisu ir pavadījusi visu laiku: baznīcā, skolā, uz katra ielas stūra, melno mūzika, balto mūzika, un

vēl ļoti dažāda mūzika, kas plūda no brīnišķīgā izgudrojuma — radio. Turklāt jau astoņus gadus viņš spēlēja ģitāru! Skolas biedru vidū viņš cieņu ir iekarojis vienīgi ar savu skaisto balsi, un arī tagad pēc darba — Elviss strādā par smagās automašīnas šoferi — viņš muzicē. Tāpēc arī vēlas savu muzikalitāti apliecināt pats sev. Viņš ieskaņo divas dziesmas — 1933. gada slāgeri „My Happiness” un „That’s When Your Heartaches Begin”, taču turpat studijā ierakstu noklausījies, nejūtas apmierināts.

1954. gada martā Sems Filips saņem jaunu dziesmu „Without You” un vēlas to pavairot. Gatavodamies kārtējo reizi mainīt amplitudu, viņš atceras savu kādreizējo teoriju par balto, kas spētu dziedāt kā melnais, tāpēc atceras arī nepacietīgo Elvisu. Viņš tam piezvana. Elviss nekavējoties ierodas studijā. Tāda steiga nav vietā. Lēnā dziesma viņam neder. Ieraksts neizdodas, bet Elvisam uzņāk histērija. Taču Filips rīkojas ar apdomu. Viņš vis neizsviež Elvisu uz

Divgadīgais Elviss ar vecākiem

ielas, bet ļauj dziedāt blūzus, gospclūs, slāgerus, cenzdamies izprast, kāda mūzika viņā apslēpta. Un, atceroties Elvīsa neveiksmīgo startu, Filips stāsta: „Viņš bija sevi uzņēmis pārāk daudz mūzikas,” — un tas atbilst patiesībai. Elviss vēl nav tik daudz iemācījies, lai no dziesmas spētu izlobīt to, kas būtu derīgs ierakstam. Tāpat viņam nav jēgas par to, kas ir savs stils. Lai no šī totālā muzikālā haosa, kurā jaušas apslēpta enerģija un neparastas balss jaukums, kaut ko spētu izvilināt, Sems Filips uzaicina uz studiju divus pieredzējušus mūziķus. Studijā visi trīs sāk improvizēt dziesmu „That’s All Right Mama”, un Filips konstatē, ka šis izpildījums gan atšķiras no sākotnējā, taču tā nav parodija, tas ir kaut kas tāds, ko nav iespējams definēt, tas ir kaut kas ļoti simpātisks. Elviss necenšas atdarināt nevienu no sava laika populārajiem dziedātājiem, necenšas kopēt nevienu stilu. Šodien, klausoties „Rock Around The Clock” Bila Heilija izpildījumā, mēs nevaram nepasmaidīt, atceroties sajūsmu, kādu tā izraisīja 1955. gadā. Klausoties „That’s All Right Mama” ir citādi. Šī dziesma Elvīsa Preslija izpildījumā jau toreiz bija ārpus laika, un tāda tā ir arī šodien. Tiklīdz 7. jūlijā dziesmu atskaņo Memfisas radio, tūlīt atskan telefona zvani un sāk pienākt telegrammas, — šķiet, ka visā pilsētā neviens vairs nevēlas dzirdēt neko citu kā vienīgi šo dziesmu un vienīgi Preslija izpildījumu. Drīzumā iznāk skaņuplate, tās metiens ir aptuveni piecpadsmit līdz septiņpadsmit tūkstoši eksemplāru, un to izpērk trīs nedēļu laikā. Ar Sema Filipa palīdzību Elvīsam paveras iespējas uzstāties dažos pilsētas klubos, piedalīties programmā par godu jauna universālveikala at-

vēršanai. Tā kā honorāri nepārsniedz piecpadsmit divdesmit dolārus, Elviss šofera darbu pagaidām nepamet. Pamazām pieaug jaunā dziedātāja popularitāte ne tikai Memfisā, bet arī ārpus tās. Gadās vilšanās, proti, Nešvilā, Tenesijas pavalstī, kur publika viņa uzstāšanos uzņem vienaldzīgi. Taču tai seko veiksmē Šrīvportā, Luiziānas pavalstī, kur ar Elvīsu tiek noslēgts līgums uz astoņpadsmit mēnešiem. Kaut arī šeit honorārs nav liels, Elviss šofera darbu tomēr pamet. Šajā laikā viņš bieži ir redzams uzstājamies deju vakaros, skolu sarīkojumos, gadatirgos un klubos. Par Elvīsa menedžeru kļūst Bobs Neils. Viņš kopā ar Elvīsu apbraukā vai visas dienvidu pavalstis. Drīz vien jaunajam dziedātājam nākas uzstāties ne vairs tikai nedēļas nogalēs, bet ik vakaru. Viņa programmā ir blūzi un kantri dziesmas. Sems Filips savukārt izlaiž plates un tūlī pēc koncerta ar tām tirgojas.

Kritika nav Elvīsam labvēlīga, un visdīvainākais šajos aplamajos spriedumos ir tas, ka viņam tiek pārmesta neprasme dziedāt. Pat Sems Filips neprot novērtēt Elvīsa balsi dotības. Viņš visādi cenšas jauno dziedātāju iegrozīt. Daudzas no Elvīsa „Sun Records” iedziedātājam dziesmām, piemēram, „I Love You Because”, „Blue Moon”, „Harbour Lights”, „Just Because” un „I’ll Never Let You Go” gadiem ilgi netiek laistas klajā. Ir dzirdēti apgalvojumi, ka daudzas no šajā laikā iedziedātājam platēm vēl šodien atrodas drošos seifos. Jau visās šajās dziesmās ir jaušams tas, kas ar laiku Elvīsa balsī atklāsies visā pilnībā. Tas ir vibrato — paātrināts līdz pēdējai iespējai, zemo toņu sulīgais skanējums, aizturētas asaras, elsas un nopūtas, aušīgie augšējie toņi un brīvie locījumi. Apbrīnas vērts ir fakts, ka bez profesionālas muzikālas izglītības viņš pārvalda savu balsi līdz pēdējai niansei.

Dažas no šī laika aculiecinieku atsaucsmēm. Visbiežāk tiek citēts Bobs Lūmens, ievērojam kantri dziedātājs, kas 1954. gadā apmeklēja Elvīsa koncertu kopā ar savu skolas biedreni, kas viņu uz to esot uzaicinājusi no satraukuma trīcošā balsī. Citāts: „Tas tips iznāca uz skatuves koši sarkanās biksēs un zaļā krekļā, piegāja pie mikroфона un apstājās. Varu derēt, ka viņš tā nostāvēja vismaz minūtes piecas, neizdarot nevienu pašu kustību. Tad viņš nospēlēja uz ģitāras vienu akordu ar tādu spēku, ka pārrāva divas stīgas. Kaut kas neapprakstāms, manā dzīvē ne reizi nav pārtrūkušas uzreiz divas stīgas. Bet tas puika tur augšā uz skatuves stāvēja pilnīgi nekustīgs, līdz pat šim brīdim viņš nebija izdarījis itin neko, vienīgi pārrāvis divas stīgas, un tad tās dumjās zosis no manas skolas, kliegdamas kā trakas, metās uz priekšu, dažas pat paģiba.”

Kādā ziņojumā Elvīsa Preslija menedžera Parkera līdzstrādnieks apraksta sekojošas norises: „Uz skatuves viņš izgāja visneidomājamākos uzvalkos. Elviss varēja uzvilkt melnas bikses ar sarkanām atlokām, koši sarkanu žaketi ar melnu oderi, bet zem tā zilu kreklu. Ģitāru viņš nevēlīgi bija uzmetis uz kreisā pleca, acis turēja puspievērtas. Viņa labais lūpu kaktiņš bija nedaudz uzrauts, bet lūpās bija dēmonisks, viltīgs, nekaunīgs smīns. Kājas izpleis, viņš nekustīgi stāvēja pie mikroфона, rokas ap statīvu sakrampējis, un dziedāja kādu no savām lēnajām dziesmām. Turklāt viņš nemītīgi raudzījās uz meitenēm. Tad viņa mūziķi pēkšņi sāka spēlēt rokenrolu. Elviss pārvērtās vulkānā. Viņš ritmiski šūpojās gurnos uz priekšu un atpakaļ, dauzīja ģitāru, it kā gribēdams to salauzt, raustīja stīgas vai bungoja takti uz tās malas. Kad viņš atmēta galvu, viņa mati noplīvoja, kad kapela spēlēja piedziedājumu, viņš virpuļoja ģitāru sev ap kaklu.” Tā bija „akcija”, kāda iepriekš nekad nebija redzēta.

Protams, Elvīsa uzstāšanās lielu daļu ir saistīta ar seksu. Kāda žurnālista vērojumi: „Kad Elviss iznāca uz skatuves, visi pusaudži, kas atradās zālē, sāka spiegt vai histēriski kliegt. Elviss sāka dziedāt vai dauzīt ģitāru kā traks. Taču dzirdams nebija nekas, tīņi viņu pārkliedza. Elviss noskūpstīja mikrofonu, viņa kustības bija piedauzīgas, viņš ļodzījās gurnos, tad nometās garšļaukus uz skatuves grīdas. Publika nonāca ekstāzē. Dažas meitenes sāka plēst sev

Filmā „Loving you“, 1957. gads

matu, citas raudādumās krīta zemē vai sakāda rokas līdz asinīm. Gaisā bija jūtama spēcīga urīna smaka. Tiklīdz Elviss atstāja skatuvi, uz to metās meiteņu jūli. Ar kabatas lakatiņiem viņas berza skatuves grīdu tur, kur vēl pirms brīža bija stāvējis viņu elks. Kāda meitene norāva no statīva mikrofonu un piespieda vēderam.“

Arī pašā Elvisā ir kliecīgs kontrasts. Bobs Neils stāsta: „Pirms izešanas uz skatuves viņš nervozi skraida šurp un turp, bet, tiklīdz sākas šovs, tūlīt starp viņu un publiku rodas spontāna emocionāla saikne.“

1955. gadā par Elvīsa Preslija menedžeru kļuva Toms Parkers. Par mūziku viņam nav nekādas jēgas, toties par mūzikas biznesu viņš zina visu. Kopš 1955. gada vidus viņš visādi cenšas pietuvoties Elvisam. Toms Parkers aizvien biežāk organizē Elvisam uzstāšanās, kas ir labi apmaksātas, tādējādi demonstrējot, ka biznesu pārzina labāk par Bobu Neilu. Neils vairs nespēj turēt līdzi Elvīsa aizvien pieaugošajai godkārei. Parkeram šāda pārdimensionāla godkāre ir tieši pa prātam. Viņš iegūst Elvīsa uzticību un viņa vecāku simpātijas. Parkera veiksmīgās vadīšanas noslēpums meklējams tajā apstākļā, ka Elvīsa privātajā dzīvē viņš nejaucas, ārpus darba viņi tikpat kā nesatiekas. Tas Elvisā rada brīvības ilūziju, tāpēc istajā brīdī pasniegtie labi argumentētie Parkera priekšlikumi viņam šķiet kā paša idejas.

Parkers pamet visus citus darījumus un pievēršas vienīgi Elvisam. Tiek noslēgts līgums, par kura saturu atklātībā nav zināms nekas. Tomēr diezgan droši ir zināms tas, ka no katra Elvīsa nopelnītā dolāra vismaz divdesmit pieci cēnti pienākas Parkeram.

Divas dienas pēc pilngadības sasniegšanas Elviss ar moreiz pār-

kāpj RCA-Victor sliekšni Našvilā. Tiek ierakstītas piecas dziesmas, trīs no tām jaunas, to starpā „Heartbreak Hotel“ un „I Was The One“. Skaņuplati ar abām šīm dziesmām izlaiž vēl janvārī, un tā dažu nedēļu laikā izvirza Elvīsu pirmajā vietā. „Heartbreak Hotel“ un „I Was The One“ kļūst par Elvīsa pirmo zelta plati. Vēl viņa dzīves laikā tiek pārdoti pieci miljoni šīs plates. Tagad viņam paveras iespējas uzstāties Ņujorkas RCA studijā.

1955. gadā Presliju ģimene pārceļas uz dzīvi savrupnamā Memfisas vidēji turīgo pilsoņu rajonā. Tā ir moderna ēka rančo stilā. Lai spētu tikt līdzi aizvien pieaugošajai bagātībai, Elviss vispirmām kārtām pie mājas liek ierīkot peldbaseinu un savu guļamistabu noformēt sārtos toņos — telefonu ieskaitot. Šajā telpā netrūkst ne plīša zvēriņu, ne krokotu aizkaru, vārdu sakot, tur ir viss, no kā bērniībā viņam ir nācies atteikties. Taču pārceļšanās rada arī pārpratumus. Tas, ka Gledisa pa vecam paradumam veļu žauj pagalmā, kaimiņiem nav pa prātam. Beidzot Elviss viņus pamāca: „Mana mamma, velns parāvis, var darīt, ko grib.“ Ar katru dienu pieaugošās slavas sekas ir tādas, ka no rīta līdz vakaram ap māju slaistās ļaudis: agrākie draugi un kaimiņi, radi, žurnālisti, mūziķi, fani, iztaupoņas. Elvīsa dzīvei vairs nepiemīt privāts raksturs, viņa māte vispār nespēj dzīvot šādā burzmā. Tieši šajā laikā viņa sāk dzert.

AP

1956. gada vidū Elviss kādā intervijā paziņo: „Mēs esam noslēguši līgumu ar „Paramount Pictures“ uz septiņiem gadiem un, iespējams, jau jūnijā es sāksu filmēties kopā ar Bērtu Lankasteru un Katrīnu Hepburnu. Filmas nosaukums būs „Lienus izaucējs.“ Tā nav lielība. Holivudā ir ļaudis, kas redz, cik maģiski Elviss iedarbojas uz tiņiem, redz viņa iespējamo Džeimsa Dīna pēcteci. Kļūst par Holivudas zvaigzni amerikāņu tradicionālajā uztverē ir panākumu kalngals. To, ka šeit Elvisam vismaz daļēji būs jāatvadās no rokenrola, Parkers vai nu tieši izliekas neredzam, vai arī neredz aiz savas muļķības. Būdam lielskais menedžers, viņš domā gigantiskās dimensijās, taču viņa domāšana nav patiesi revolucionāra, pat no ekonomiskā viedokļa ne. To, ka, būdam roka zvaigzne, Elviss ne sevišķi tālā nākotnē varētu doties turnejā pa visu pasauli un, uzstājoties desmitiem tūkstošu lielas auditorijas priekšā, saņemt tikpat fantastiskus honorārus kā Holivudā. Parkers nācienāk prātā. Filmējoties tie saņiedz 200 000 dolāru. Parkers cenšas ieinteresēt aizvien jaunus producentus un atrod Deividu Veisbartu studijā „20-th - Century-Fox“. Šeit tiek noslēgts līgums par 450 000 dolāru. Sākas darbs pie filmas ar sākotnējo nosaukumu „Brāļi Reno“, kurā Elviss atveido vienu no četriem brāļiem Klintu. Dziesmas filmā nav iēplānotas, taču tad Klinta lomā sāk filmēties Elviss, un tiek ieskaņoti četri šlāgeri; „Love Me Tender“ („Mīli mani maigi“) beidzot kļūst par filmas nosaukumu. Šo dziesmu roka atdala gaismas gadi, taču tieši tā ir labākais šajā filmā, kuras vājas sižets Elvisā ar viņam piemērošo milzīgo dabisko talantu nerada ne drošības sajātu, ne autentiskumu.

Kaut arī Elvisam tagad pieder savrupnams, liela prieka no tā nav. Parkers gādā, lai starplaikos starp darbu ierakstu studijā, filmēšanos un uzstāšanos televīzijā Elviss dotos arī nelielās koncertturnejās. Šo koncertu pirmo daļu parasti veido diezgan raiba programma, kuras mērķis ir ļaut faniem iesilt, gaidot parādāties savu elku. Pēc pārtraukuma, kura laikā Parkers pats pārdod Elvīsa fotogrāfijas ar mehāniski pavairotu autogrammu — izgatavošanas cena 5 centi, pārdošanas cena 1 dolārs —, programmiņas un Elvīsa dziesmu tekstu burtnīcas, seko 30 līdz 40 minūšu ilga Elvīsa uzstāšanās. Tagad jau troksnis un histēriski ekscesi ir kļuvuši regulāri — koncertu publiku galvenokārt sastāda meitenes. Savu seksuālo fluīdu Elviss apzinās pilnīgi un nospēlē šo lomu līdz galam tieši un nemāksloti, viņš saka: „Meitenes ir trakas pēc manis, jo es izskatos kā nelaimi nesošs tumsas valdnieks.“ Viņš paņem mikro-

fonu un nostājas tieši pusaudžu priekšā, kas aizņēmuši pirmās rindas. Elviss notrauš sviedrus un sviež tos publikā. Viņš mēģina kādai no meitenēm — un meitenes toreiz ir glīti ģērbušās, stīvinātās blūzītēs, stīvinātos apakšsvārkos, augstpapēžu kurpēs un baltos cimdos — atņemt kabatlakatiņu, noslauka sviedrus un sviež to viņai atpakaļ. Sandjego, kur Elviss uzstājas sporta arēnā, veselam krasta apsardzes bataljonam nākas aplenkt viņa ģērbtuvi. Elpaso meitenes viņu gandrīz saplosa ar nagiem. Oklahomā viņu pēdējā brīdī paglābj policijas auto; fanātiskās pielūdzējas metas virsū žurnālistam, kas tikko kā sarunājies ar Elvisu. Šarlotā 600 jauniešu pārrauj tagad jau obligāto policijas ķēdi un saplēš Elvīsa apģērbu driskās. Miesassargi un programmas veidotāji attīsta istu bēgšanas stratēģiju. Dziedot „Hound Dog“, mikroфона statīvu rokās, Elviss lēnām virzās uz skatuves sāniem vai aizmuguri, lejā pie izejas viņu gaida

mašīna ar ieslēgtu motoru. Tiklīdz, fanu kliegšanu pavadīta, izskan dziesmas pēdējā nots, Elviss zibens ātrumā atstāj skatuvi un aizbrauc. Iekams notiekošo paspēj aptvert apbēdinātie tīņi, trakojošajā zālē no-grand konferansjē balss: „Elviss *nikko* kā atstāja teātri.“

Parkers pārdod ne tikai Elvīsa fotogrāfijas ar autogrammu. Kāda firma ar nosaukumu „Special Projects Incorporated“ Parkera uzdevumā sāk izmantot savās interesēs Elvīsa vārdu un portretu, un pirmajos divos gados tās apgrozījums sasniedz 55 miljonus dolāru. Tiek izgudroti aizvien jauni, neparasti, visbiežāk — bezgaumīgi suvenīri. Statistiķi ir saskaitījuši ap 200 izstrādājumu. Attēli, pastkartes, grāmatas un nošu izdevumi vēl turas parastajos rāmjos. Bet tad Elvīsa smaidošā seja sāk parādīties uz vēstuļu papīra un skolēnu burtņīcām, uz spēļu kārtīm un jostām, uz plakātiem un uzšuvēm, uz kreklīņiem un džinsiem, uz košļājamās gumijas pāpīrīšiem un

„Dubultelviss“. 1964. gads, kopā ar Ivonnu Kregu un Sintiju Peperi

Elviss un Priscilla, 1973. gads

sodas ūdens etiķetēm, uz kabatlakatiņiem, pidžamām, šallēm, platmalēm, šortiem, fluorescējošām kapzeķēm, žaketēm, plašu atskaņotājiem un lodiņu pildspalvām. Aptuveni 15% ieņēmuma aizplūst Parkeram un Elvisam.

1956. gada 15. novembrī uz ekrāniem iznāk filma „Mīli mani maigi“, vienlaikus tai ir 550 kopijas parasto 200 vai 300 vietā. Parkers atkal ir izrādījies gudrāks, viņš paziņo, ka filmas pirmizrādi Ņujorkā noskatīsies arī Elviss, tāpēc uz šejieni plūst tūkstošiem fanu. Taču tos gaida vilšanās. Pirmkārt, Elviss uz pirmizrādi neierodas, otrkārt, nedzied nevienu rokenrolu, un, treškārt, filmas beigās viņa varonis tiek nošauts.

Jo populārāks kļūst rokenrols, jo vairāk uzbrukumam tam tiek veltīts. Elviss, tagad jau rokenrola karalis, tiek ierauts šajā virpulī. Cīņā pret viņu apvienojas Amerikas visreakcionārākās aprindas; dažādas baznīcu organizācijas, rasistu apvienības, konservatīvi politiķi un daudzi citi. Viņu uztverē rokenrols ir „sazvērestība“, lai ļautu krāsainajiem amerikāņiem samaiņāt balto jaunatni. Našvilas policijas priekšnieks nāziņo: „Šis cilvēks ir inde mūsu jaunatnei, viņš apdraud visu nāciju.“ Kāda Elvisa koncerta laikā tiek sarīkots

anti-Preslija festivāls. Publiski tiek linčots Elvisa attēls, kāds diskžokejs sadedzina 600 Elvisa plates. Daudzās pilsētās, Vašingtonu ieskaitot, rokenrola koncerti gluži vienkārši tiek aizliegti.

Šie uzbrukumi ir iespējami tāpēc, ka nevienā no ietekmīgajām avīzēm vai žurnāliem neuzstājas neviens kritiķis, kas atzītu Elvisu par mākslinieku vai atrastu rokenrolā mākslinieciskas vērtības. Ņujorkas „Daily News“ padara Elvisu atbildīgu par to, ka pieaug jaunatnes noziedzība. „Look“ nosauc Elvisu par „slikta gaumes paraugu“. Televīzijas kritiķis Džeks Goullds „New Yourk Times“ raksta: „Mīsteram Preslijam absolūti pietrūkst dziedātāja talanta.“ „New Yourk Journal“ konstatē: „Ar to vien ir par maz, ka par Elvisu saka — viņš esot jauks pret saviem vecākiem. Tas nav attaisnojums — viņa, seksuāla maniaka, — uzvedībai sabiedrībā, miljoniem ietekmējumu bērnu priekšā.“ Pat liberālais Džons Krosbijs Elvisu „New Yourk Herald Tribune“ nosauc par neizsakāmi neapdāvinātu un vulgāru izpildītāju, kura piedauzība ir ārpus likuma robežām.

Bet kā izturas Elviss pats? Parasti, būdams diezgan piekāpīgs, šajos naida un kritikas uzplūdus viņš spēj mobilizēt savas pretošanās spējas. Viņš izdara labāko, kas šajā situācijā ir iespējams, proti, izlikdamies naivs, saka: „Kas ir dzīvojis tādā nabadzībā kā es, tam ir nepārvarama vēlšanās to vairs nepiedzīvot. Turklāt es nevaru iedomāties, ka rokenrols spētu kādu kūdt pret vecākiem.“ Un Elviss to saka ar „tīru sirdsapziņu“, jo kā gan sacelšanās var būt tas, ko par labu atzīst viņa mamma. Bet kā gan lai mamma neatzītu par labu to, kas viņas dārgumiņam atnes tādu atzinību. Gledisu vienīgi apbēdina tas, ka Elviss tik reti ir mājās. Bet tieši 1956. gadā viņš kļūst par miljonāru. Reizē ar viņu, protams, arī Parkers. Holivudā nolemj no Elvisa necensties izveidot otru Džeimsu Dīnu. Tas, ka Elviss kopā ar Bertu Lankasteru filmēsies „Lietus izsauca“, tāpat viņa līdzdalība Stenlija Kreimera un citu slaveno režisoru filmās, izrādās tukšas runas. Iespējams, ka mēģinājums rokenrola karali pārvērst īstā aktierī nebūtu izdevies, taču ne tik daudz aiz tā iemesla, ka Elvisam pietrūktu talanta, bet gan tāpēc, ka tam nikni pretotos viņa pie-lūdžēji. Producenti izmanto citu taktiku: Elviss piedalās filmās, kur nepārtraukti tiek atgremota un nedaudz variēta viņa pēkšņā augšupeja, viņa tapšana par miljonāru — šis amerikāņu mūžsenais sapnis tiek pārveidots paraugstāstā, kur Elviss ikreiz no autsajdera pārvēršas veiksmīnīkā.

Dzīve Elvisa savrupnamā, tik ļoti pieejamā visiem, pamazām sāk iegūt ieilguša karnevāla raksturu. Presliju ģimene meklē lielāku savrupnamu nomaļākā vietā. Viņiem piedāvā 1940. gadā celtu māju — tā ir divstāvu villa koloniālā stilā ar 23 istabām un atrodas uz 5 hektāru liela parkam līdzīga gruntsgabala. Jaunā māja atrodas dažas jūdzes uz dienvidiem no Memfisas. Tās cena — 102 500 dolāru — Elvisam vairs nav problēma. Mājai nepieciešams liels remonts, turklāt jāierīko peldbaseins un sporta laukums, kā arī metru augsts mūra žogs ap visu gruntsgabalu.

Amerikas dienvidos lielas ģimenes nav nekas neparasts. Bez Elvisa un viņa vecākiem Greislendā — tā sauc jauno savrupnamu — atbrauc un apmetas uz dzīvi aizvien vairāk un vairāk ļaužu: vispirmām kārtām Elvisa vecmāmiņa, bez tam vēl tantes no tēva puses un onkuli no mātes puses. Kaut gan laba daļa šo ļaužu nedzīvo tieši Greislendā, visi ir tur nodarbināti. Pēc 1960. gada tiem pievienojas vēl arī Elvisa miesassargi. Apkārtējā pasaule, kas pa lielākai daļai sastāv vienīgi no ļaudīm, kuru intelekta līmenis ir zem vidējā, ar laiku sāk nelabvēlīgi ietekmēt arī Elvisu.

Vēsture sev varoņus izvēlas pati, tur nelīdz nekādi, kaut arī pamatoti iebildumi. 1957. gadā vēl neviens nevarēja zināt, kādu vietu modernajā kultūrā ieņems rokenrols. Taču viens bija skaidrs jau toreiz: Elvisa Preslija personā ir parādījies un izvirzījies priekšgalā dziedātājs, kas ievieš jaunas normas, viņš bija superzvaigzne, kuras spīdums lika nobālēt pārējām zvaigznēm, viņš panāca to, ka roks izplatījās pa visu pasauli un ilgstošī ieņēma savu vietu tās kultūrā. Tikai pēc sešiem gadiem populārās mūzikas pasaule piedzīvos līdzīgu šoku. Tas būs tad, kad parādīsies *The Beatles*.

Jau 1956. gada oktobrī militārās iestādes dara zināmu, ka Elvisam jārēķinās ar iesaukšanu karadienestā. 1957. gada 20. decembrī pienāk pavēste, ka Elvisam Aronam Preslijam 1958. gada 20. janvārī jāierodas iesaukšanas punktā Memfisā. 22. janvārī ir paredzēts uzsākt darbu pie kārtējās filmas, tāpēc „Paramount” vadītāji griežas pie militārajām iestādēm ar lūgumu iesaukšanu atlikt uz diviem mēnešiem. Lūgums tiek apmierināts. Kaut gan Amerikā 1958. gadā karadienests ir obligāts, iesaukti netiek visi. Arī miljonāram Preslijam būtu izdevies no tā izvairīties. Taču viņš publiski paziņo, ka atsakās no privilēģijām un vēlas dienēt kā parasts kareivis. Šo Elvīsa „patriotiskumu” izmanto Parkers. Kad 1958. gada 24. martā agrā rītā Elviss, draugu un vecāku pavadīts, ierodas iesaukšanas punktā, tur notiek kaut kas līdzīgs reklāmas orgijām. Tas parāda, ka starp Parkeru un militārajām iestādēm pastāv kāda vienošanās.

Visā šajā pēdējo divarpus gadu ilgajā zvaigžņu jezgā Elviss nepaamana vienu, vai arī tas no viņa tiek slēpts, proti, to, cik strauji pasliktinās mātes veselība. Gledisas pārspīlētās bailes par dēlu ir pāraugušas psihiskā slimībā, kuru vēl vairāk saasina Elvīsa prombūtne. Šo pastāvīgo sasprindzinājuma stāvokli Gledisa cenšas kompensēt — viņa ēd pārāk daudz saldo un treknu bariņu, kā arī pārāk daudz dzer. Ļoti īsā laikā viņa kļūst resna un zaudē savu sievišķīgo pievilcību. Būdamā inteliģenta, Gledisa saprot, kāds handikaps viņa ir Elvisam sabiedrībā; ar zālēm pret aptaukošanos viņa cenšas visu vērst par labu. Medikamenti kopā ar alkoholu iedarbojas iznīcinoši.

Elviss ir nodienējis tikai nedaudz vairāk par mēnesi, kad Gledisas stāvoklis ir tik ļoti pasliktinājies, ka Vernons viņu aizved uz Memfisu. Tur Gledisa nekavējoties tiek ievietota slimnīcā, kur ārsti viņai konstatē hepatītu, bet Elviss ne bez grūtībām saņem atvaļinājumu. 12. un 13. augustā viņš neatiet no mātes gultas. Kad Gledisas stāvoklis nedaudz uzlabojas, Elviss aizbrauc uz Greislendu. Ap trijiem naktī Gledisa mirst. Diagnoze — „sirds nepietiekamība”; sekcija izdarīta netiek.

Elviss ir kā bez prāta, viņš ir izmisis. Vairākkārt viņš gandrīz zaudē samaņu. Greislenda, uz kurieni pārved Gledisas mirstīgās atliekas, draud pārvērsties haosā, kuru sastāda bērū viesi, ziņkārīgie un pirmās pretendentes uz atraitni Vernonu. Kādam ienāk prātā glābēja ideja — piezvanīt Parkeram un uzaicināt uz Greislendu, viņš tad arī kļūst stāvokļa noteicējs. Parkers organizē bēres — „Blackwood Brothers” dzied „Rock Of Ages” un „Precious Memories”; apbedīšana Forest-Hill kapsētā, kas atrodas starp Memfisu un Greislendu, notiek, cenšoties saglabāt zināmu cieņu. Taču cieņas tomēr pietrūkst, jo nav iespējams tikt vaļā no Elvīsa fanātiskajām pielūdzējām, kas pa lielākai daļai ir gērbusās vienīgi krūsturos un šortos.

Dažas dienas vēlāk Elviss atgriežas Teksasā, kur viņa vienība tiek gatavota pārceļšanai uz Vācijas Federatīvo Republiku. 1958. gada 1. oktobrī viņš ierodas Bremerhāfenē. Un atkal reklāmas mašīnērija darbojas pilnā sparā; vācu fani kliež ne sliktāk par amerikāņiem. Ar mūziku Elviss šeit vispār nenodarbojas. Šajā periodā ievērtības cienīgi ir trīs momenti, kuriem Elvīsa turpmākajā dzīvē būs liela nozīme. Viņš iepazīstas ar četrpadsmitgadīgo Prisillu Boljē, kāda gaisa karaspēka virsnieka audzmeitu, kas vēlāk kļūst viņa sieva, uzsāk nodarbības karatē; manevru laikā pirmoreiz nonāk saskarē ar uzbudinošiem līdzekļiem, kuru lietošana vēlāk viņam izveidojas par paradumu. Elvīsa dienesta laiks beidzas 1960. gada 5. martā.

Viņa atgriešanās dzimtenē ir labi organizēts triumsfs. Armijas preses konference pirms izlidošanas no Frankfurtes pie Mainas, Elvīsa menedžera sarīkotā preses konference pēc nolaišanās Ņūdžersijā — kārtību jauc vienīgi sniegunis —, Tenesijas pavalsts senatora oficiālais apsveikums avīzē, brauciens uz Memfisu vilcienā atsevišķā vagonā, kuru katrā pieturā aplenc fani un žurnālisti, visbeidzot — ierašanās Greislendā policijas eskorta pavadībā. Parkers ir paveicis milzu darbu. Kinoteātros no jauna tiek izrādīta filma „Jailhouse Rock”, kas savā laikā ir ienesusi 4 miljonus dolāru lielu peļņu, iznāk pirmās grāmatas par Elvīsu un ne-skaitāmi raksti presē, daudz raidstaciju raida speciālas programmas.

Elviss dažas dienas atpūšas un 20. martā ierodas RCA Našvilas studijā, kur iedzied sešas dziesmas. Jaunais singls tiek izmests tirgū, bet steidzami ir jāizlaiž jauna ilgpēlēja plate. Ar martā iedziedātajām dziesmām vien tai nepietiek, tāpēc Elviss no Maiamibēcas atgriežas Našvilā, lai 3. un 4. aprīlī ieskaņotu 12 dziesmas. To skaitā „Girl Next Door” un „Dirty Dirty Feeling”, tās šķiet kā atvadas no klasiskā rokenrola. Elvīsa balss ir ieguvusi plašumu un spēku. Jaunā ilgpēlēja plate iznāk ar nosaukumu „Elvis Is Back”. Tajā rokenrola nav. Divas dziesmas šo plati izceļ īpaši. Tās ir ļoti populāras: viena ir pazīstamā neapolitāņu dziesma, kas radusies ap gadsimtu miju un Mario Lancas izpildījumā saucas „O Sole Mio”, tagad angļu valodā tās nosaukums ir „It's Now Or Never”, otra ir pazīstama kopš divdesmitajiem gadiem, tā saucas „Are You Lonesome Tonight”. Ja šīs abas dziesmas Elvīsa attīstībā ir izraisījušas problemātisku pagrieziena, un par to nav ne mazāko šaubu, tad tas nav tikai dziesmu nopelns, bet gan to izpildījums.

Un tieši šeit rodas problēmas. „It's Now Or Never”, „A Messe Of Blues”, tāpat „Are You Lonesome Tonight” un „I Gotta Know” ir sen pazīstamas sentimentālas dziesmas, kuru ieskaņošana notiek ar nolūku sasaistīt tās vienkopus, un saistījums gūst tādas panākumus, kas aizēno visu līdz šim paveikto. „It's Now Or Never” Elvīsa izpildījumā sasniedz popularitāti, kāda Amerikā ir paredzēta vienīgi Ziemassvētku dziesmām un patriotiskām himnām; no visiem rokenroliem šādu slavu bija ieguvis vienīgi Bils Heiljs ar savu „Rock Around The Clock”. Milzīgā, visas rases, šķiras un vecuma grupas aptverošā publika Elvīsu akceptē tajā brīdī, kad viņš rokenrolu gandrīz demonstratīvi izslēdz no sava repertuāra.

Pats par sevi saprotams, ka Elviss negrib dziedāt vienīgi šādas dziesmas, taču dziesmu vienādi augstā kvalitātē nemaz tik daudz nav. No šīs dilemmas attīstās kaut kas tāds, kas ir vēl kļūmīgāks par vienu sliktu vai aplamu dziesmu. Ja rokenrols ir mēģinājums sintezēt dažādus muzikālus virzienus, tad Elviss sāk šo sintēzi atkal apdraudēt. Elvīsa dziesmās pēc atgriešanās no dienesta saplūst kopā vairākas muzikālas pasaules, kas ir savstarpēji naidīgas. Arī pats fakts, ka divu dienu laikā Elviss ir spējīgs ar vienādu dedzību, vienādi augstā izpildījuma līmenī iedziedāt dziesmas, ko vienu no otras šķir bezdibeņi, ir baiss un pretrunīgs.

Koncerni mēģina par katru cenu atgūt zaudējumus, ko atnesusi rokenrola popularitātes mazināšanās. Taču 1960. gadā tas vēl pilnīgi nav izdevies. Ja 1959. gadā no desmit gada populārākajām dziesmām trīs ceturtdaļas bija rokenrols, tad pēc gada tikai vairs puse. Elvīsa tālākās mākslinieciskās attīstības neveiksmes, pat traģiku ir iespējams pareizi un objektīvi novērtēt, ja ņem vērā, ka savā laikā rokenrols bija vienīgā iespēja Elvisam radniecīgas izcelsmes cilvēkiem sevi apliecināt.

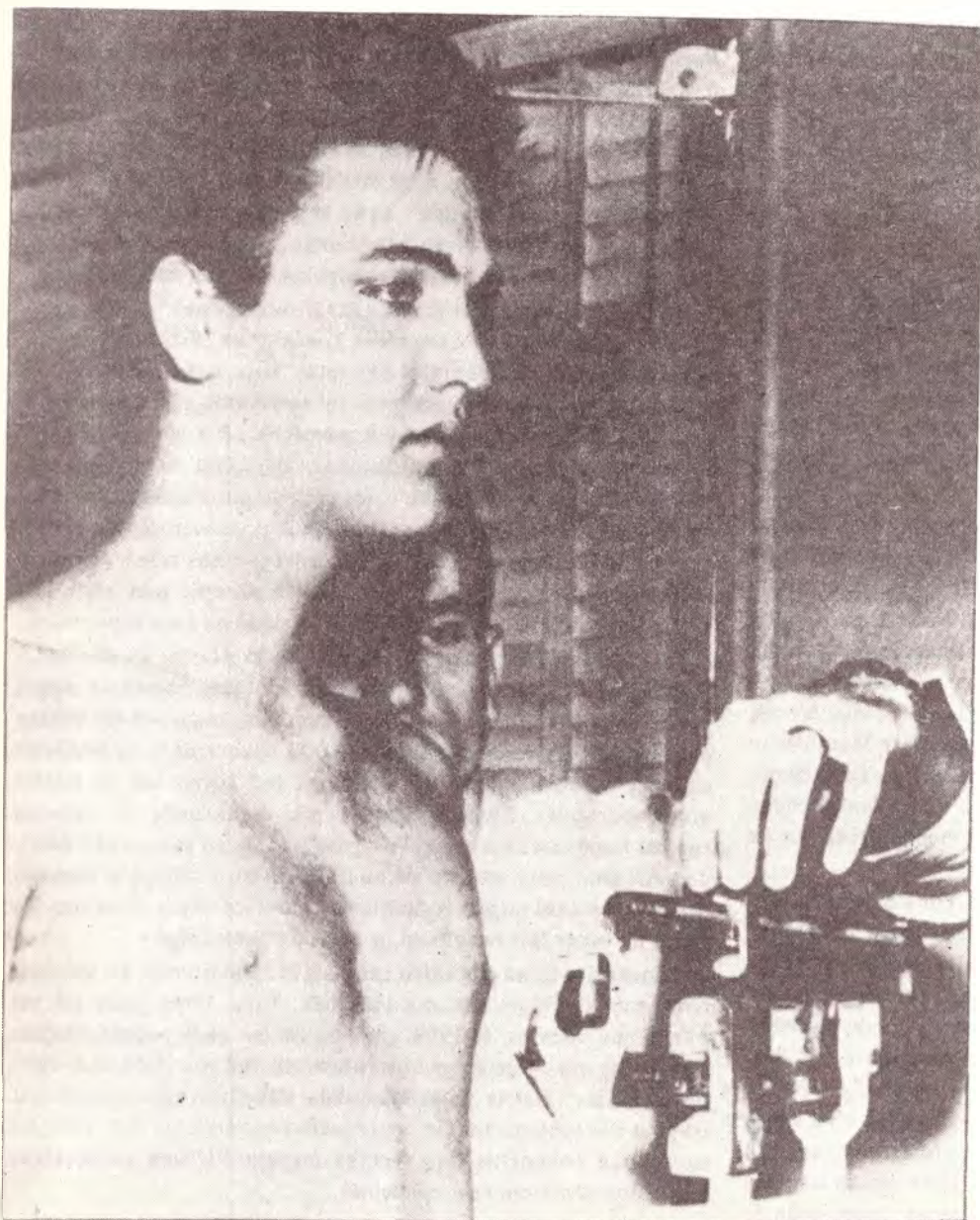
* * *

Rokenrols bija visistākā balto mūzika; pateicoties sintēzei ar melno mūzikas būtiskākajiem elementiem, tā bija jaunu, mazizglītotu balto mūzika, tai piemita, kaut arī ierobežots, tomēr zināms protesta potenciāls. Tad rokenrolu padarīja atkarīgu no kapitāla interesēm, tas vēl nenozīmē, ka šis protesta potenciāls pazuda no amerikāņu mūzikas, tas tikai pārvietojās uz citām mūzikas sfērām, kas Elvisam nebija pieejamas, jo vairs neatbilda viņa izcelsmei. Ņūportā notiek folkfestivāls, kurā ar milzīgiem panākumiem uzstājas pilnīgi nepazīstama dziedātāja Džoana Baeza — jauna folkmūzikas nacionālā pārstāve. Šie folkmūzikas atdzimšanas veicinātāji, tāpat sešdesmito gadu populārās mūzikas progresīvo virzienu pārstāvji bija cēlušies no vidusslāņiem, nevis no strādnieku kvartāliem vai atpalikušiem lauksaimniecības apgabaliem kā Elviss un lielākā daļa rokenrola izpildītāju.

1961. gada sākumā Elviss sniedz divus labdarības koncertus Memfisā un vienu Pīrhaborā. Šim koncertam seko desmit gadus ilgs pārtraukums. Tā

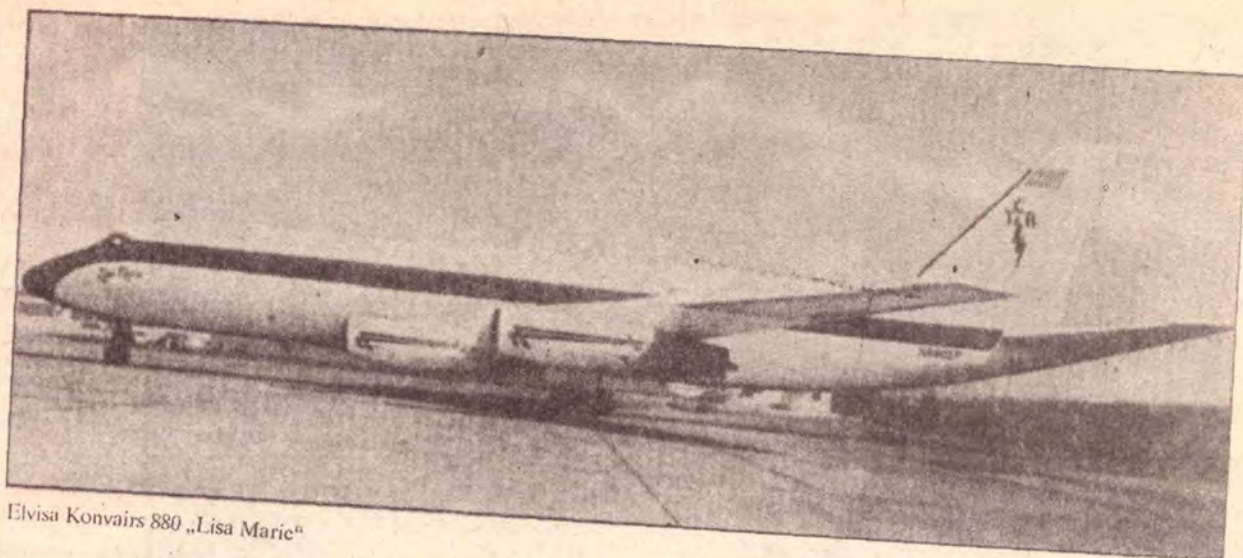
ir nolēmis Parkers, uzskatot, ka Elvisam ir jākoncentrējas vienīgi darbam pie filmām. Viņš izsvītro arī Elviss uzstāšanos televīzijā, nolūks ir piespiest fanus apmeklēt kino, ja tie grib redzēt savu elku. Un tas notiek laikā, ka Elviss gan muzikālā, gan fiziskā ziņā ir lieliskā formā. 1970. gadā tiks atzīts, ka filmas ar Presliju piedalīšanos ir uzņemtas aiz tīri komerciāliem apsvērumiem, proti, lai nestu divkārtu un trīskārtu peļņu. Un tā Elviss radošajā darbībā iestājas sastingums. Ja viens no viņa biogrāfiem 1963. gadu vēl nosauc par „Elviss gadu“, tad tas galvenokārt attiecas uz filmu skaitu, kas iznākušas ar viņa piedalīšanos, un to nesto peļņu.

Tieši Holivudā pavadītajos gados Elviss dzīves veids un raksturs veidojas nelabvēlīgi, dažos aspektos pat slimīgi. Kaut arī Elviss necieš kritiku, viņš zina, ka viņa filmas ir briesmīgas. Viņam nav raksturīga māksliniekiem tik parastā ilūzija, ka nākamā filma būs ļoti laba, Elviss cieš no depresijām. Pirmās ārējās pazīmes, kas liecina, ka jaunība ir pagājusi, vēs viņa paniku. Elviss sāk krāsot matus, dienam ilgi neiznāk no saviem apartamentiem. Kaut arī viņš regulāri nodarbojas ar sportu, sešdesmito gadu vidū vairs nav iespējams nepamanīt no vecākiem mantoto tieksmi uz aptaukošanos, kuru veicina nepareizs

Zvaigzne iesaukuma punkta, 1958. gads

Elvis Konvairs 880 „Lisa Marie“

uzturs — banānu biežputra, kartupeļu biežputra, kūku kalni. Elviss uz to reaģē gandrīz mazohistiski; divu filmu starplaikā uzaudzējis taukus, viņš sāk badoties, lai atgūtu formu un varētu uzvilkt šortus un cieši pieguļošus kombinezonus.

Tam visam vēl pievienojas garlaicība. Tas, kā Elviss pavada brīvo laiku, rada iespaidu, it kā viņš censtos atgūt izpriecās, kas viņam savulaik bijušas liegtas. Viņu nepārtraukti ielenc draugi, paziņas un fanātiskās pielūdzējas, šķiet, it kā viņš baidītos palikt vienatnē, it kā viņam pastāvīgi būtu vajadzīgi pielūdzēji.

Protams, uzņemšanās laukumā Elviss strādā intensīvi, sevi nežēlojot, to apliecina režisori un kolēģi, bet, kopš viņš vairs nedrīkst sniegt koncertus, pēc paša aprēķiniem, viņam darba pietiek labi ja pusgadam. Elviss tiranizē savu klanu, padzen no mājām vai, gluži otrādi, dāvina kadiljakus ģimenes locekļiem, vienlaikus tomēr būdams atkarīgs, absolūti pakļauts Parkeram, viņš ar savu brīvo laiku nezina, ko iesākt. Viņa dzimtās mājas ir Greislenda. Holivudā, kur ir tik daudz slavenību un interesantu laikabiedru, Elviss jūtas nedrošs un nepiederošs. Zīmīgi, ka līdz savām kāzām viņš dzīvo tikai irētās mājās. Elviss nespēj piekļūt kinometropoles vadošajām aprindām. Viņš nav pat sevišķi pateicīgs objekts žurnālistiem, kas medī skandālus. Elviss arī nemaz īpaši necenšas šīm aprindām tuvojies, it kā kautrēdamies no konkurences spējīgiem vai inteliģences ziņā par sevi pārākiem aktieriem. Viņš neapmeklē nevienu restorānu, nevienu sarīkojumu; vienīgais negatīvais apzīmējums, ko viņš Holivudā izpelnās, ir „skābais ābols“, ko prese viņam piešķir par „vissliktāko sadarbību“.

Elviss dzīvo savā pompozajā, irētajā villā, kas pirms viņa, iespējams, piederējusi Ali Hanam, pēc darba peldbaseinā šauj uz fotospuldzēm, rīko kaujas ar spilveniem vai duelus ar ūdenspistolēm. Viņu aplido vesels bars skaistu meiteņu, kuras izraudzījis viņa klans. Kad „karalis“ stundām ilgi skatās televīziju, viņas pulcējas ap to gleznainās grupiņās, drikst smieties, kad viņš to grib, un reizēm arī pavadīt gulamistabā. Taču tur, šķiet, viņas sagaida vilšanās. Tiklīdz vien iespējams, Elviss dodas uz Greislendu, lai tur nodarbotos tieši ar to pašu.

Pret partneriem uzņemšanas laukumā viņš vienmēr ir pieklājīgs un uzmanīgs, paklausīgi un pacietīgi izpilda visstulbākos režisoru norādījumus, turpretim privātajā dzīvē ir kaprīzs un nesavaldīgs. Viņš sašķaida televizora ekrānu, ja nepatīk kāda dziedātāja seja,

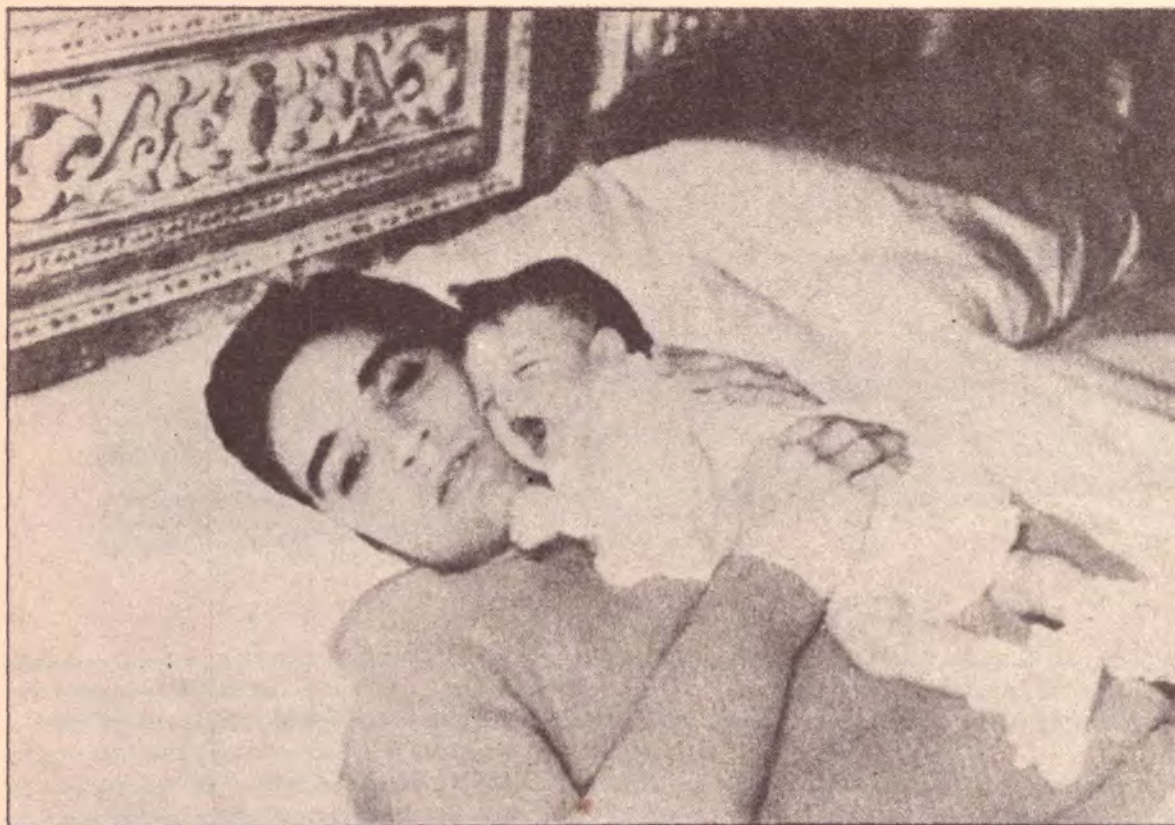
sviež ar visu, kas pagadās pa rokai, uz savas svītas locekļiem, ja kāds viņu uzrunā nejautāts, sašauj ne vienu vien automobili, ja tas nedarbojas, tāpēc vienīgi nejaušībai un viņa pavadoņu modrībai var pateikties par to, ka Elviss ar saviem šaujamieročiem, un to viņam ir daudz, nenodara nopietnāku ļaunumu. To visu Elviss nedara aiz niknuma, viņš gluži vienkārši vairs nevalda pār sevi. Tikpat tukša kā viņa kinolomas ir kļuvusi visa Elvisa dzīve; pat nauda ir zaudējusi savu virzītājspēku.

1964. gadā Elviss, sava jaunā friziera Larija Gellera mudināts, kļūst par fanātisku okultisma, parapsiholoģijas, jogas un citu pseidomācību piekritēju. Tā vietā, lai ķertos pie kādas saprātīgas nodarbes, Elviss savu psihi destabilizē vēl vairāk.

Lielā loma šeit ir arī zāļu postošajai iedarbībai. Un tās ar iztapīgu ārstu starpniecību sešdesmitajos gados ir viegli iegūstamas. Elviss pamazām kļūst par naktsputnu, viņš guļ līdz pat pusdienlaikam un drīz vien vispār nespēj aizmigt bez zālēm. Taču filmēšanās sākas agri no rīta, kaut arī nakts uzdzīve nav beigusies agrāk par diviem naktī. Kas gan ir vienkāršāk kā ar zaļās tabletītes palīdzību tikt atkal uz kājām, pēc tam kad ar sarkanās tabletītes palīdzību pēc laba laika ir iestājies miegs. Pret pieņemšanos svarā savukārt līdz dzeltenā tabletīte.

1965. gadā neiznāk neviena Elvisa iedziedāta skaņuplate. No 1963. gada janvāra līdz 1964. gada maijam viņš skaņu ierakstu studijā ieskaņo dziesmas tikai filmām. RCA cer, ka šeit var līdzēt vienīgi Dievs. Vairākas skaistas reliģiska satura dziesmas, to skaitā „Crying In The Chapel“ — pazīstama jau kopš 1960. gada —, ierindojas trešajā vietā tabulā, Anglijā pirmajā, ņemot vērā, ka tur pirmās vietas pēdējo gadu laikā ir guvuši vienīgi Bīkli. Un tieši Bīkli savas otrās lielās Amerikas turnejas laikā starp diviem koncertiem 1965. gada 27. augustā apciemo Elvisu Holivudā. Tas ir patiesas cieņas apliecinājums. „Savienotajās Valstīs bija tikai viens cilvēks, kuru mēs noteikti gribējām satikt,“ atzīst Džons Lenons un nosauc četras stundas ilgo sarunu nepiespiestā atmosfērā par „virsotņu tikšanos“. Tas ir īstais apzīmējums šim notikumam. Vēlāk Elviss aizsūta Bīkliem četrus kovboju apģērbu komplektus, ieskaitot sešlādīņu revolverus; Bīkli revanšējas, dāvinot Elvisam ūdenspistoli.

Šajā laikā viņam ir tikai trīsdesmi gadu.

Ar meitu, 1968. gads

1966. gadā maija beigās Elviss Našvilā pēc divu gadu pārtraukuma iedzied pirmo skaņuplati, jūnijā vēl vienu. Kopsummā tajās ir divdesmit pa lielākai daļai reliģiska satura dziesmas. Plate „*How Great Thou Art*” iznāk 1967. gada sākumā, un tai tiek piešķirta balva, uz kuru Elviss līdz šim ir cerējis velti. Viņš saņem sen kāroto „*Grammy Awards*”, kas tiek uzskatīts par skaņuplašu „Oskaru”. Elvisu apbalvo par labāko gospelu albumu, šo balvu viņš atkārtoti saņem vēl 1972. un 1974. gadā.

Dedzīgi romāni ar filmēšanās partnerēm Elvīsa nožēlojamo psihisko konstitūciju spēj uzlabot tikpat maz kā nodošanās „religijai”. Parkers, būdams lietas kursā par šiem Elvīsa sānlēcieniem, ir panikā, vērojot sava „zelta ēzeļa” progresējošo pašiznīcināšanos. 1967. gada februārī viņš uzskata par nepieciešamu iejaukties. Parkers izdara divas lietas: piespiež Elvīsu dalīties savos ienākumos ar viņu uz pusēm, jo ir uzsāktas sarunas ar RCA, un pagādā jaunu uzbudinošu līdzekli — apprecina ar Prisillu.

Šajā sakarā vēl tikai angļu roka dziedāja Roda Stjuarta izteikums: „*Ir cilvēki, kas nedrīkst precēties. Elvisam Preslijam nekādā gadījumā nevajadzēja precēties.*” To zina arī Parkers. Taču viņš zina vēl arī to, ka Elvīsa priekšstats par istu, ideālu amerikāni, par kādu sešdesmitajos gados viņš uzskata arī sevi, pieder likumīgas laulības. Un tikai laulībā Elviss vēlas bērnu, kurus, kā izrādās, mīl. Taču Parkera galvenās rūpes jau sen nav vis Elvīsa precības, bet gan Elvīsa un Prisillas sakara slēpšana, jo šis fakts būtu novedis līdz šokam Amerikas klīriņgo sabiedrību. Laulības notiek 1967. gada 1. maijā Lasvegasā, laulību ceremonija ilgst astoņas minūtes. Tajā pašā dienā jaunlaulātie izlido uz Palmspringsu, kur dažas dienas pavada īrētā vasarnīcā. Elviss labprāt būtu devies kāzu ceļojumā uz Eiropu, bet šo nodomu neatbalsta Parkers. Tieši pēc deviņiem mēnešiem, 1968. gada 1. februārī, Prisilla laiž pasaulē meitu Lizu Mariju.

To, ka Parkers pēc astoņu gadu pārtraukuma uzsāk sarunas ar televīzijas kompāniju, var izskaidrot vienīgi ar cenšanos atrast jaunus ienākuma avotus. Viņš nemeklē apkārtceļus, bet dodas tieši uz NBC. Parkera galvenās rūpes, kā parasti, ir miljons dolāru, un tos viņš arī dabū. Par šo summu Elvisam jāuzstājas televīzijas šovā un vēlāk arī filmā.

NBC režisors Stīvs Binders ir godkārīgs. Elviss ir viņu ieinteresējis. Viņš saprot, ka šī uzstāšanās Elvisam nozīmē patiesas atklāsmes mirkli. Ja Binders spētu pierādīt, ka Elviss vēl joprojām ir pirmā lieluma zvaigzne, tas dziedātājam nozīmētu atdzimšanu. Un Binders ar veselu brigādi jaunu, no aizspriedumiem brīvu līdzstrādnieku, ķeras pie darba, lai Elviss šo atdzimšanu piedzīvotu.

Darbs pie šova ilgst vairākas nedēļas, tā ir nikna cīņa Binderam ar Parkeru burtiski par katru sikumu. Ik dienas notiek stundām ilga spriešana par to, vai mikrofonam jāatrodas vēl divus metrus vairāk pa labi vai pa kreisi. Parkers kategoriski noraida visu, kas kaut nedaudz līdzinās kaut kam, ko varētu uzskatīt par politisku viedokli.

Elviss iekšēji piekrīt Binderam, jūtas pacilāts un strādā nepagurdams. Taču pret Parkeru nesaceļas, kā to apgalvo leģenda. Vienīgi Binders iemācās Elvīsa menedžeri sakaut ar viņa paša ieročiem, proti, ko grib panākt viņš, Binders pasniedz kā Elvīsa vēlēšanos, izcīnot no Elvīsa publisku piekrišanu, un šeit Parkeram nākas kapitulēt. Leģenda vēsta, ka Binders Elvīsu ir pat piedabūjis bez apsardzes un klana pastaigāties pa visai dzīvu ielu, likdams gaidīt, kas notiks. Nenotiek nekas. 1968. gada tiņi, Elvīsu ieraugot, vairs nedrūzmējas apkārt. Tas ir tāds šoks, kas atbrīvo Elvīsa snaudošo enerģiju. Katrā gadījumā Binders Elvīsu ir apšmaucis. Runa ir par ielu ar nosaukumu „*Sunset Strip*”, uz kuras pieder pie labā toņa, ieraugot slavenību, skatīties uz to kā uz parastu garām-gājēju.

1968.

gada 28. jūnijā notiek šova ieraksts rūpīgi atlasītu skatītāju klātbūtnē. Sākumā Elviss ir ārkārtīgi satraukts, taču drīz vien saņem, viņa garastāvoklis uzlabojas, viņš sāk dziedāt viegli un brīvi. Dziesmas skan svaigi, tās rada iespaidu, ka ir no jauna labi iestudētas. Elviss ir arī lieliskā fiziskā formā. Viņš ir ģērbies melnā ādas uzvalkā, kas gan neatbilst stilam, toties atbilst draudīgajai fascinācijai, kas ir obligāta ikvienam rokeram. Ņemot vērā to, kas šajā laikā notiek uz roka skatuves, Elvisam piemīt arī kaut kas no elegances. Šovu noslēdz himniskā dziesma „*If I Can Dream*“.

Kad šovs 3. decembrī tiek parādīts televīzijā, cerētie panākumi neizpauļ. Kritika ir jūsmīga. Tā ir Elvsa atgriešanās, pelnīta atgriešanās, kas maksājusi smagu darbu un sviedrus, un to var redzēt katrs, jo Elviss atkal spēlē ar atklātām kārtīm. Arī meitenes spiedz tāpat kā agrāk, varbūt tikai mazliet pašironiskāk.

Taču 1968. gadā vēl neviens nebūtu iedrošinājies pareģot lūzumu Elvsa karjerā. Kad Binders, pabeidzis darbu pie šova, jautā, vai Elviss domā piedalīties vēl pāris desmitos viduvēju filmu, viņš gan atbild noliedzoši, taču realitāte ir tāda, ka jāuzņem vēl trīs, par kurām līgums jau noslēgts. Tās arī ir pēdējās mākslas filmas ar Elvsa piedalīšanos.

1969. gada sākumā Elviss sper izšķirošu soli. Viņš vis nebrauc, kā plānots, uz Nešvilas RCA studiju, bet noirē „*American Sound Studio*“ uz vienpadsmit diennām janvārī un sešām februārī. Šeit viņš ieskaņo 35 dziesmas vairākiem singliem un divām ilgspēlējošām platēm. Protams, ne jau ikviena no tām rada sajūsmu, var, piemēram, strīdēties par „*Hey Jude*“ Elvsa versiju, taču dziedātāja balss un izpildījums tuvojas ideālam. Izbrīnu var radīt tas, ka, būdams relatīvi laimīgs, Elviss dzied dziesmas, kurās nav ne miņas no jautrības, tās drīzāk ir izteikti skumjas, tajās ir runa par zaudējumu un atsvešināšanos. Vislielāko atzinību izpelnā roka balāde „*In The Ghetto*“. Ne mazāki panākumi ir „*Suspicious Minds*“.

Parkers sāk nopietni pārdomāt Elvsa izteikto vēlējšanos uzstāties koncertos. Starptautiskas turnejas šajā laikā ir parasta parādība, taču Parkers nepiekrīt Elvsa nodomam doties koncertceļojumos. Īstie iemesli nav noskaidroti vēl šodien, taču pastāv divas versijas. Viena vēsta, ka nelegāli Amerikā ieceļojušajam Parkeram būtu grūti dabūt pasi, otra turpretī apgalvo, ka Parkers baidās no sarežģījumiem ar ārzemju muitniekiem sakarā ar Elvsa tablešu krājumiem, ko viņš vazā visur līdz. Tātad Elvisam jāsamierinās un jāpaliek uz vietas. Bet kas būtu piemērotākais viņa „zēnam“, ja nu viņš katrā ziņā grib uzstāties publikas priekšā? Nu, protams, milzīgas zāles un stadioni. Bet Parkera uztverē Elviss nav vis roka dziedātājs, bet šova zvaigzne, un šova zvaigznēm ir tikai viens Olimps — Lasvegasa. Viņam palīgā nāk nejaušība. Pavisam drīz ir jābeidz jaunas viesnīcas būve, tā ir gigantiska 30 stāvu celtnē, visaugstākā pilsētā un visā Nevadas pavalstī, ar 519 istabām un 2500 cilvēku lielu personālu, lielāko peldbaseinu visās Savienotajās Valstīs un lielāko kazino pasaulē, ar 1500 spēļu automātiem un golfa laukumu, kongresu zāli ar 5000 vietām, divpadsmit restorāniem ar amerikāņu, vācu, meksikāņu, itāļu un japāņu virtuvēm, nemaz jau nerunājot par koncertzāli ar 2000 vietām; tas viss kopā saucas „*Las Vegas International Hotel*“. Par godu tā atklāšanai 1969. gada jūnijā sākumā tiek meklēti pretendenti koncertprogrammai.

Sākumā Elviss vilcinās, beidzot tomēr piekrīt sniegt vieskoncertus. Kad 27. jūlijā paceļas viesnīcas koncertzāles priekšskars, skatītāji pieceļas kājās un sarīko Elvisam ovācijas. Elviss skatītājus nepievil. Šī pārdomātā, līdz pēdējam sīkumam gan muzikāli, gan skatuviski noslīpētā programma 1969. gadā izraisa ne mazāku sensāciju kā kosmonautu nolaišanās uz mēness vai Vudstokas festivāls. Mēneša laikā viesnīcā tiek reģistrēti 100 000

apmeklētāju. Parkers ar viesnīcas īpašnieku slēdz līgumu, kurā paredzēts, ka Elviss šeit uzstāsies divus mēnešus gadā, līgums tiek noslēgts uz pieciem gadiem. Tātad 1970. gada februārī Elvisam atkal jāierodas Lasvegasā, nākamie koncerti notiek augustā. Septembrī un novembrī viņš dodas turnejās pa Amerikas lielākajām pilsētām, uzstājas Sentluisā, Detroitā, Sanfrancisko, Losandželosā un Denverā, un visur „karali“ sagaida ar gaviļēm. 1972. gadā Elviss pirmoreiz uzstājas Ņujorkā, Medisonskvērā notiek 4 koncerti, kuru kopējais apmeklētāju skaits sasniedz 80 000. Viņš valdzina tiklab ar savu temperamentu un atraisītību, kā ar perfekto izpildījumu. Elvsa balsi nav jūtamas ne mazākās nespēka vai paguruma pazīmes, saskaņa ar orķestra pavadījumu ir lieliska. Pat rokenrolus, kas viņam vairs nav visai tuvi, Elviss izpilda nopietni. Koncerts tiek ieskaņots platē — tas ir patiess meistardarbs. „*Elvis is Recorded At Madison Square Garden*“ ir labākā šī gada skaņuplate.

Šis sasniegums tiek pārspēts jau pēc pusgada, 1973. gada janvārī jaunajā televīzijas šovā. Parkeram un NBC telekompānijai ir radies ideja, kā Elvisam kompensēt starptautisko turneju, proti, viņi noorganizē tiešo pārraidi ar amerikāņu satelītu palīdzību visai pasaulei no kādas zāles Honolulu ar 5000 skatītāju vietām. Sarīkojums notiek 14. janvārī. Albums ar nosaukumu „*Elvis Aloha From Hawaii Via Satellite*“ gan ieņem pirmo vietu tabulā, taču kvalitātes ziņā tai neatbilst. Un tomēr tiek pārdots vairāk nekā divi miljoni eksemplāru šī albuma. Tiek uzskatīts, ka pārraidi noskatījusies trešā daļa pasaules iedzīvotāju. Kāds žurnālists gan sarkastiski izsakās: „*Iespējams, ka pārraidi patiešām būtu noskatījusies trešdaļa pasaules iedzīvotāju, ja tikai viņiem būtu televizori.*“ Tiešā pārraide notiek vienīgi Japānā, tās nav pat ASV, Elvsa dzimtenē to daļēji parāda tikai 5. aprīlī.

Sāk ļodzīties Elvsa paša pasaule. Pēc tam kad 1972. gada februārī viņu ir pametusi Prisilla, aizbēgot kopā ar savu karatē instruktoru havajieti Maiku Stonu, Elvisam pēc vairāku mēnešu dusmu lēkmēm beidzot kļūst skaidrs, ka laulības dzīvi vairs neizdosies glābt. Galvenais šķiršanās iemesls ir tas, ka abiem laulātajiem nev iespējams nodibināt tīri personiskas attiecības, kurās kaut vai īsu laiku nejauktos pārējie mājās iedzīvotāji. Prisilla gan ir uzmanīgi aprūpēta, materiāli labi apgādāta, ar likumu apstiprināta laulātā draudzene, taču ne Greislendā, ne viņas mājās Rietumu piekrastē viņai Elviss nepieder pilnīgi. Izņemot vannas un guļamistabu, Elvisam ir nepieciešams vesels bars ļaužu, kas viņu apkalpo un izklaidē. Savukārt Prisillai šāda atmosfēra ir nepieņemama. Tam visam vēl pievienojas Elvsa nenormālais dienas sadalījums. Pareizāk gan būtu teikt, nakts sadalījums, jo kopš filmēšanas beigām Elviss guļ līdz vēlāi pēcpusdienai. Sākumā Prisilla mēģina viņam pielāgoties, taču šāds režīms ir pretunā ar viņas bioritmu. Kad Liza Marija ir izaugusi no zīdaiņa vecuma, Prisillai kļūst skaidrs, ka šādos apstākļos bērnu audzināt nav iespējams. Kopš zināma laika viņai vairs nav nekādas patikas būt tikai paklausīgam objektam Elvsa iekārtotajā pasaulē, būt rotaļlietai viņa „zelta krātīnā“, atrasties viņa slavas ēnā, atsakoties no savas individualitātes. Izņemot meitu un vilšanos, neko citu Prisillai šīs laulības nav atnesušas. Taču viņa vairs nav naīva meitene. Viņai nepieciešama īsta mīlestība. Tāpēc Prisilla Elvisu pamet.

Prisillas aiziešana ievaino Elvisu vissāpīgākajā vietā — dod triecienu viņa pašapziņai. Prisilla viņai ierādīto vietu tieši blakus „karalim“ iedrošinās atstāt un pievērsšas absolūti nenozīmīgam objektam, tas izraisa viņā šoku, viņš zaudē dvēseles līdzsvaru uz ilgu laiku. Ir saprotams arī tas, ka Prisillas zaudējumu viņš pārdzīvo smagāk nekā mātes nāvi, jo tagad viņam pāri ir nodarījis cilvēks, nevis neizbēgamā nāve. Kad Prisilla Lizas Marijas piektajā dzimšanas dienā apciemo Elvisu Lasvegasā, kur viņš tikko kā uzsācis vieskoncertus, vairākus nākas atcelt, jo Elviss nav spējīgs uzstāties.

1973. gadā Elviss dodas viesturnejā uz Amerikas rietumiem. Taču

koncerti bieži vien tiek atcelti. Parastais iemesls tam ir mediķu konstatētā saslimšana: „plaušu karsonis“, „elpošanas ceļu slimības“, „kuņģa slimības“ vai „acu slimības“. Elviss patiešām arī slimo ar šīm kaitēm, atklātai vienīgi tiek slēpts tas, ka šo slimību patiesā ierosinātāja ir Elvise picaugošā atkarība no zālēm. Elvise radinieki 1972. gadu uzskata par to laiku, kad viņš kļūst pilnīgi atkarīgs no medikamentiem. Elviss zāļu devas ne tikai palielina, bet arī eksperimentē ar dažādu zāļu kombinācijām, kas noved pie izmaiņām viņa apziņā. Tiek iesaistīti detektīvi, lai noskaidrotu avotus, pa kuriem Elviss šos medikamentus iegūst. Tas arī izdodas. Piegādātāji izrādās cienījami ārsti un valsts aptieku darbinieki. Tādā kārtā ir pietiekoši daudz iemeslu, lai jūlija mēnesī Memfisā iedziedātā jaunā skaņuplate izrādītos vāja.

Augusta viesizrādes Lasvegasā Holivudas „Reporter“ raksturo kā „smieklīgu parodiju... kur visi zaudē drosmi, redzot Elvisu tik nožēlojamā formā“. Septembrī Elviss cenšas glābt trīs no Memfisā neveiksmīgi iedziedātajām dziesmām, taču arī tas viņam neizdodas. Oktobrī oficiāli tiek šķirta Elvise un Prisillas laulība. Preses fotogrāfiem par prieku no tiesas nama viņi iziet roku rokā. Prisilla nav saposusies kā lelle, Elviss savukārt izskatās apbrīnojami spirts. Tomēr šis iespaids ir maldīgs. Pavisam drīz Elviss pārceļas uz kādas nomaļas Memfisas slimnīcas palātu, kas sastāv no trīs istabām un tiek pastiprināti apsargātas; diagnoze — „plaušu karsonis“. Slimnīcas viceprezidents vēlāk teiks: „Mēs nemelojām, mēs tikai nepateicām visu.“ Tas ir pirmais mēģinājums atradināt Elvisu no medikamentu lietošanas, taču trīs nedēļas ir pārāk īss laiks, lai panāktu vēlamo rezultātu. Decembra vidū Elviss iedzied 18 dziesmas divām ilgspēlējamo skaņuplatēm „Good Times“ un „Promised Land“. Kad 1975. gadā „Promised Land“ izlaiž, tajā blakus vājām dziesmām ir arī ļoti labas, pie tādām pieder „If You Talk In The Sleep“, „Help Me“ un „There's A Honky Tonk Angel“.

Arī turnejas Elvisam vairs nesagādā prieku, kaut gan skatītāju pieplūdums, kā parasti, ir liels, Elviss izraisa sajūsmu visos. 1974. gadā Lasvegasā Elviss uzstājas vairs tikai divas reizes pa 14 dienām, toties Parkers no februāra līdz oktobrim vazā viņu no pavalsts un pavalsti. Elvise svars ir četrdesmit mārciņas virs normālā, viņš izskatās uzburbis un nepārtraukti svīst. Viņš visu laiku atrodas ārstu uzraudzībā, tikai pirms pašas uzstāšanās iznāk no savas istabas un dzied aizvien mazāk, bieži vien dziesmu aprauj un, iekams uzsāk nākamo, vairākas minūtes runā, taču skatītājiem tas patīk. Visa tā rezultātā rudenī Elviss galīgi zaudē dūšu un piecus mēnešus nestrādā nemaz.

1975. gada 8. janvārī Elvisam paliek četrdesmit gadu. Jubilārs visu dienu neiziet no istabas, ar mājniekiem uztur sakarus pa iekšējo telefonu. Janvāra beigās viņš atkal ierodas slimnīcā kopā ar „mis Tenesiju“ Lindu Tompsoni, ar kuru dzīvo kopā kopš 1972. gada un kuras jautrība, līdzsvarotība un gudrība sniedz viņam grūtos brīžos atbalstu. Un atkal divas nedēļas izrādās pārāk īss laiks, lai Elvisu dabūtu uz kājām plānotajām Lasvegasas viesizrādēm, kas paredzētas martā. Tagad viesturnejas kļūst īsākas, toties biežākas. Kad Elviss augustā ierodas Lasvegasā, viņam jau pēc dažiem koncertiem jānodas uz slimnīcu. Decembrī Elviss sniedz augustā slimības dēļ Lasvegasā nenotikušos koncertus. Koncertzāle visu laiku ir pārpildīta. Un, ja tagad Parkers noslēdz līgumus mazākās pilsētās, tad ne jau tāpēc, ka baidītos uzblīdušo Elvisu rādīt metropolē, bet gan tāpēc, lai gūtu pēc iespējas lielāku peļņu. Nauda ir pamatā tam, kāpēc Elviss 1975. gadā pirmoreiz ir spiests lauzt savu paražu svētkos neuzstāties un Ziemassvētkos sniegt koncertu. Un arī to viņš nesniedz vis Lasvegasā, bet gan pavisam neievērojamā Pontiakā. Šajā pilsētā ir milzīgs stadions ar 800 000 skatītāju vietām. Šī iemesla dēļ netiek ņemta vērā sliktā akustika, netiek ņemts vērā tas, ka uzstāšanās laikā Elviss neredzēja orķestri, jo tas atrodas no viņa pārāk tālu, netiek ņemts vērā aukstums (mūziķi ir ģērbusies mēteļos), toties viņš saņem 80 000

dolāru, un tas ir augstākais honorārs, ko līdz šim saņēmis kāds šova mākslinieks.

Tas viss notiek tikai tāpēc, ka Elviss ir izputējies. Viņa konti ir tukši. Bet šai izputēšanai ir divi iemesli. Pirmais ir Elvise neizmērojamā izšķērdība. Tikai 1975. gadā vien viņš nopērk un atdāvina 50 automobiļus, to skaitā 14 kadiljaku-ūzreiz. Par miljonu summām tiek pirktas rotas lietas kolēģiem un klana locekļiem, kad ir jāatvainojas par kārtējiem izlēcieniem. Lindai sapirkto kleitu pietiku veselam veikalam. Viņš Lindai nopērk māju, vēl divas viņas ģimenes locekļiem. Ja agrāk Elviss bija bail līdot, tad tagad viņam pieder piecas reaktīvās lidmašīnas — lielākā privātā gaisa flote pasaulē. Šo uzskaitījumu varētu turpināt.

Otra izputēšanas iemesla vārds ir Parkers. Ja Elviss ir izšķērdētājs, tad Parkers no viņa neatpaliek ne par mata tiesu. Ko viens izdāvā, to otrs paspēlē pie kāršu galda. Dzīvodams pāri līdzekļiem, Parkers kļūst par krāpnieku, jo rīkojas ne jau ar savu naudu. Elvisam patīk šķiest naudu, bet viņš var šķiest tikai to, ko viņam dod Parkers. Nauda, ko šķiež Parkers, ir tā, ko viņš nedod Elvisam. Un tas viss notiek tikai tāpēc, ka Elviss nekad no Parkera neprasa norēķinus.

1976.

gadā Elvise sabrukums vairs nav apturams. Pēc mierīgām brīvdienām, ko Elviss pavada

Kolorādo, RCA viņu steidzina ieskaņot jaunas dziesmas. Uz studiju braukt Elviss atsakās, un mobilā tehnika virzās uz Greislendu. Sešas nakts, no 2. līdz 8. janvārim, līdzinās murgam. Islendu. Sešas nakts, no 2. līdz 8. janvārim, līdzinās murgam. Stundām ilgi jāgaida, kamēr Elviss parādās, pēc Hopkinsa izteikumiem, viņš sāk zaudēt pār sevi jebkuru kontroli un tomēr ieskaņo divpadsmit dziesmas. Repertuārs pauž Elvise patieso noskaņojumu. Visās dziesmās ir runa par zaudētu mīlestību, spilgtākās no tām ir „Solitaire“ un „Danny Boy“. Dziedājumā jūtams daudz trūkumu, Elvisam gluži vienkārši nav spēka. Augustos toņus, ar kuriem viņš agrāk tika galā kā operas tenors, dziedātājs tagad pat necenšas uzņemt, tāpat arī zemos. Taču šajās dziesmās jaušama noskaņa, varbūt pat baisi mājieni, tajās ir jūtama atmosfēra, varbūt pat slimnīcas atmosfēra, taču to visu Elviss pauž dziesmā, tas viss atklājas mūzikā. Elviss sevi apliecina kā mākslinieks. Šīs dziesmas dzied zaudētājs, bet tas ir dižens zaudētājs.

Sākot ar martu līdz pat gada beigām Elviss uzstājas vieskoncertos. Elvisam ir paredzēti vairāk nekā 100 koncerti 80 pilsētās visās valsts malās, un tas ir ievērojams veikums, jo, pēc Hopkinsa vērtējuma, pamazām sāk zust ne tikai Elvise kaprīzes, bet spējas funkcionēt. Taču Parkers, kā parasti, atrod izeju arī no šīs situācijas. Pēc vienas vai divu nedēļu ilgās turnejas seko garāka atpūta, kuras laikā doktors Nikopolus Elvise veselības stāvokli stabilizē vismaz tiktāl, ka viņš ir spējīgs pats saviem spēkiem nostāvēt kājās, turoties pie mikrofona. Programmu viņš jau tāpat pārzina pat miegā. Un koncerta laikā viņš bieži vien arī patiešām iemieg. Elviss sāk aizmirst tekstus dziesmām, ko dziedājis simtiem reižu, taču publiku viņš vēl joprojām spēj fascinēt — tā uz viņu raugās kā uz mūzikas un sensācijas sajaukumu.

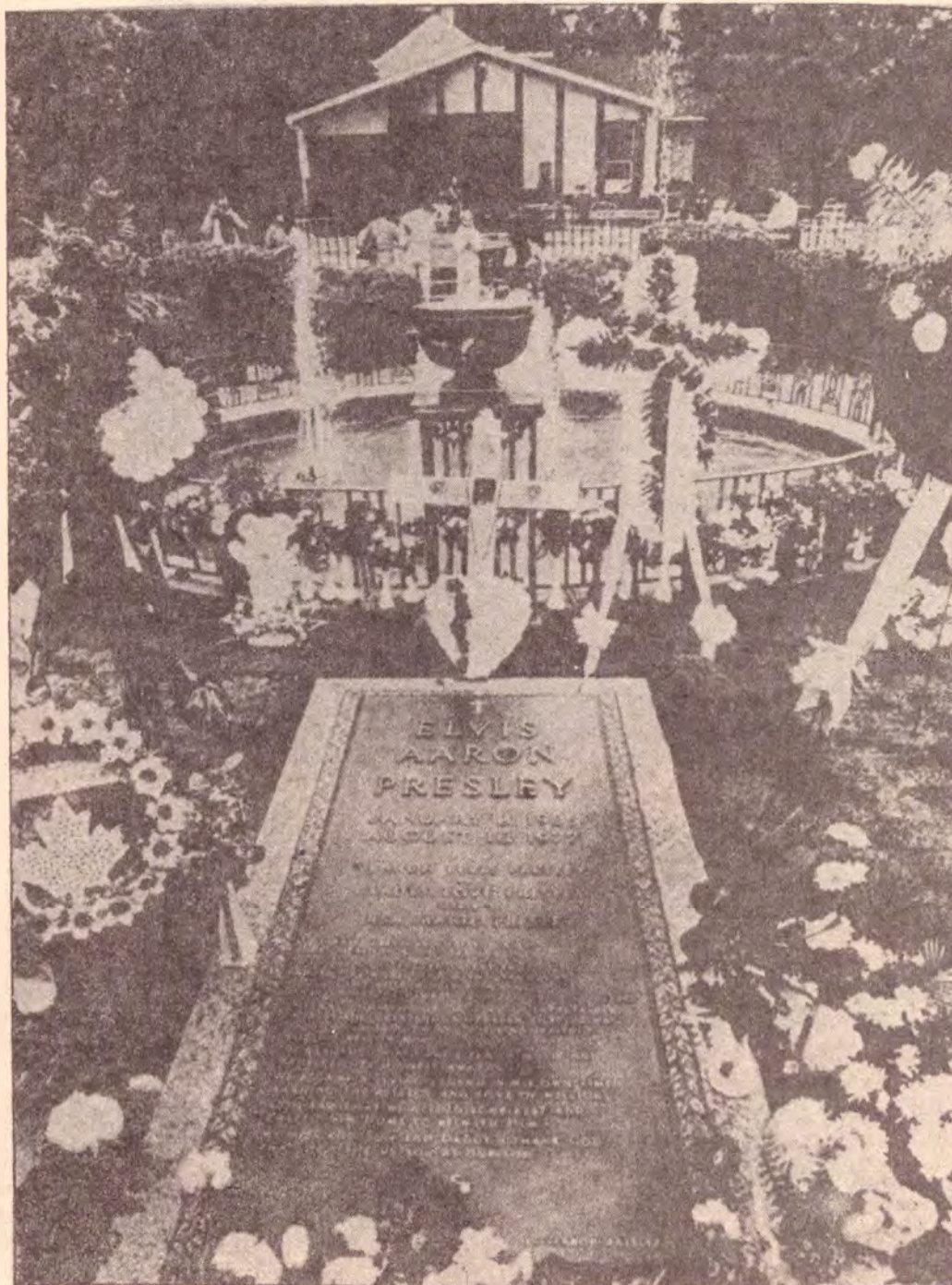
1976. gadā vēl jāiedzied divas dziesmas, kas nav iedziedātas februārī, tās nākas iedziedāt oktobrī. Arī tās tiek iedziedātas Greislendā. Beigu beigās tiek iedziedātas četras, kas tāpēc vien ir pieminēšanas vērtas, jo pēdējās, kas iedziedātas studijā. Kuriozākais ir tas, ka pēdējā Elvise dziesma saucas „Way Down“, tas ir pārgalvīgs roks. Ilgspēlējotai platei ir šīm dziesmām tomēr ir par maz. Taču, lai kā arī RCA cenšas Elvisam uzmākties, uz studiju viņš vairs neiet.

1977. gada februārī no jauna sāk griezties viesturneju karuselis — tas notiek pēc iepriekšējā gada shēmas, un līdz jūnija vidum notiek ap piecdesmit koncertu, kuros Elviss uzstājas it kā transā. Martā Elviss sastāda testamentu. Par vienīgo mantinieci kļūst Liza Marija. Viesturnejas beidzas 26. jūnijā Indianapolisā. Tas ir Elvsa pēdējais koncerts.

Augustā Elvsa mājās vairākas nedēļas uzturas Liza Marija. Viņš ik dienas nodarbojas ar meitu, sporto, pārrunā viesturnejas repertuāru. 15. augustā Elviss, kā parasti, pieceļas ap pulksten 16.00. Tad rotaļājas ar meitu, kam nākamajā dienā jādodas mājup uz Kaliforniju. 16. augustā ap pulksten 4.00 dodas uz guļamistabu, taču, lai iemigtu, ir pārāk mundrs. Vēl ap 9.00

viņš lasa avīzi. Tad pieceļas no gultas, lai dotos uz vannas istabu. Iespējams, ka viņš grib turpināt lasīt, varbūt arī tāpēc, lai ieņemtu vēl kādu miegazāļu tableti. Kad ap 14.00 vannas istabas durvis tiek atvērtas, Elviss guļ uz grīdas pie krēsla. Viņš vairs neelpo, viņš ir ledus auksts. Elviss ir miris. Nelīdz nekādi atdzīvināšanas mēģinājumi. Tiek izdarīta sekcija un par nāves cēloni konstatēti „sirds ritma traucējumi“.

Elvsa nāve izraisa sensāciju visā valstī. RCA 12 mēnešu laikā izlaiž divi simti miljonus Elvsa plašu, un 64 zelta platēm pievienojas vēl septiņas, turklāt viena gada laikā. Parkers turpina savu menedžera darbību, saņemot milzu summas. Viņa darbībai punktu pieliek tiesas process, ko ierosina Liza Marija pēc Vernona nāves 1979. gadā.

Gracielendā — „pēdējā gulta“

Reproducējis JĀNIS BULS

NIKOLAJA GNISJUKA FOTO

IRAKLIJS KVIRIKADZE

Hartley-Marryl Pride konkursa noteikums bija — uzrakstīt scenāriju amerikāņu gaumē. Konkursa finālistiem tika izdalīti bukleti, kuros paskaidrots, kā taisīt „profesionālu amerikāņu scenāriju“. Nekādu literārismu, nekādas aprakstīšanas un liriskas atkāpes. Tikai dialogi, dialogi un dialogi... un īsas remarkas (nožāvājās, palūkojās pulkstenī un paņēma revolveri...). Izmantojot „pašmācībnieku“, es ātri uzrakstīju „Amerikāņu palaistuvi...“.

Tādas frāzes, piemēram, — „*dīvainas cilvēkēdājas zivtiņas ar bāli spīdošām acīm, dzelteniem spuru uz pleciem, zivis, kuras nedzirdami kustējās pa gigantiskam akvārijam līdzīgās ministrijas koridoriem un kaktiem...*“ vajadzēja rakstīt tā: „*Pa NKVD gaiteni gāja divi kapteiņi un divi majori.*“

Tagad, kad man piedāvā publicēt scenāriju, ļoti gribējās to pārrakstīt un NKVD kapteiņus pārvērst par „dīvainām cilvēkēdājzivīm“. Taču pārdomāju. Varbūt „amerikāņu scenārija pieraksts“ noderēs lasītājiem, jo *Hartley-Marryl* gaida jaunus uzvarētājus.

* Iraklija Kvirikadzes scenārijs tika atzīts par 1990. gada labāko darbu konkursā, ko organizē ASV scenaristu Gilde, firmas *Foundation for Film Artists*, *American-Soviet Cinema initiative* un *Hartley-Marryl Pride*.

IRAKLIJS KVIRIKADZE

AMERIKĀŅU PALAISTUVE

JEB

CEĻOJUMS PA KRIEVIJU AR TĒTI — ALKOHOLIĶI

Patalumas pilsētas radiostacija. Kalifornija.
Upe.

Diktora kabīne. Pie mikroфона — Džons Pārkers, jauneklis, četrdesmit piecus gadus vecs plikpauris. Viņš lasa tekstu.

Džons... un visbeidzot... kā jūs rīkosieties tādā, hm, delikātā situācijā — viesībās jūsu mājās jūs ieraugāt, ka divi viesi nodarbojas ar mīlestību jūsu guļamistabā vai virtuvē — tieši uz galda? Vai tiešām jūs sāksiet blaut un patrieksiet viņus no mājās? Vai, izmantojot mājastēva privilēģijas, pievienosieties viņiem? Varbūt pasauksiet citus ciemiņus, lai papriecātos kopā ar viņiem?

Diktora būdiņas logā ieskatās cilvēks, kas nedzirdami pabungā pa stiklu. Džons pamāj un ātri beidz lasīt tekstu.

Džons. Protams, nē. Jūs kautrīgi pievērsiet durvis un ļausiet pāritim pabeigt darbiņu, mīlas aktu. Tādi ir laba toņa noteikumi

mūsdienu pasaulē... Dārgie radioklausītāji, Džons Pārkers sarunājas ar jums par tēmu „Buduāra etiķete“.

Džons izslēdz mikrofonu, savāc lapiņas. Atver durvis un krīt Sema Duglava apkampienos.

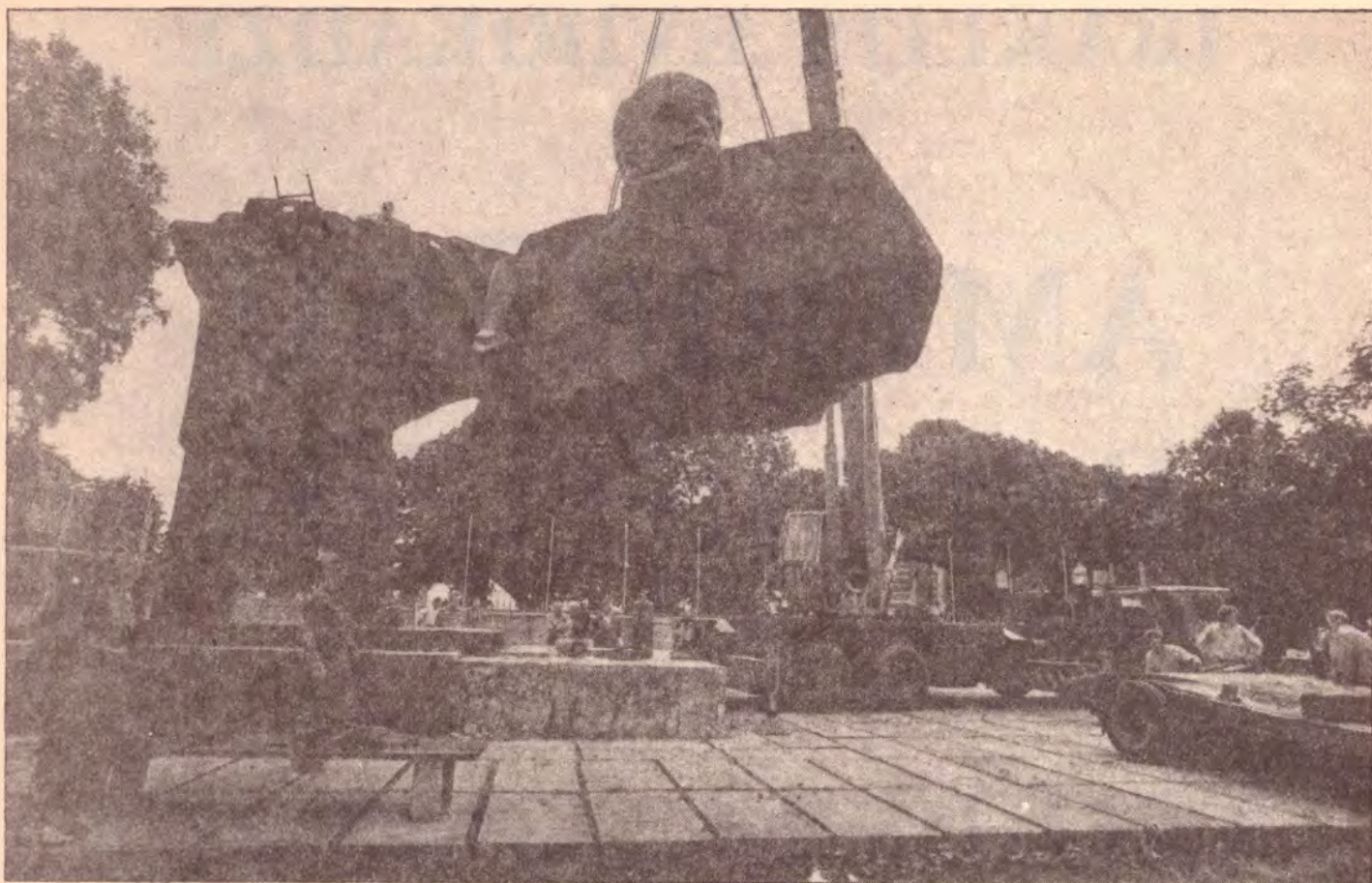
Sems. Bravo, Džon! Tevi dzird visa Pataluma! Iesim pie manis, papļāpāsim...

Džons un Sems iet pa koridoru. Džons saņurca lapas un šo papīra bumbu iesviež atkritumu kastē.

Sema Duglava kabinets. Diena.

Palma. Ar papīriem apkrauts ozolkoka galds. Beisbola „zvaigžņu“ fotogrāfijas. Ugunsdrošs seifs. Ventilators izdzenā sasmakušo gaisu. Sems apsēžas krēslā. Piedāvā apsēsties arī Džonam. Taču viņš to nedara. Staigā no sienas līdz logam.

Sems: Bet kā būtu, ja?... Es šobrīd nerunāju par savu „Buduāra ētiku“... Ja tu izveidotu jaunu programmu...

Dubulti. 1991. gada 26. — 27. augusts. Tiek aizvazināts kārtējais Lēņins.

Foto — JĀNIS BULS.

Džons: Kādu?

Sems: „Mana tētiņa — alkoholiķa piedzīvojumi boļševiku zemē“ vai, vēl labāk, „Tētiņa alkoholiķa piedzīvojumi sarkano lāču zemē“.

Džons: Vai tu ar to domā Krieviju?

Sems: Protams. Tavi stāsti par vienmēr piedzērušos tēvu un par viņa krievu draugiem — alkoholiķiem ir brīnišķīgi. Varētu izveidot piedzīvojumu stāstu seriālu. Piemēram, par afgāņu tīģeri, kas apmaldījās un klīda pa Krieviju līdz pat Maskavai un Kremli dzinās pakaļ Staļinam. Tas ir ļoti smieklīgi. Vai arī...

Džons: Neveikls nosaukums... „Tētiņš alkoholiķis boļševiku zemē“.

Sems: Izdomā citu. Es atcerējos restorānu: „Sarkanie lāči“. Tu taču pats stāstīji, ka tavs tēvs tajā dziedājis....

Džons *pieciet pie loga, no kura redzama vienmuļa kaimiņa mājas sienu, lietis nomazgāts uzraksts „Piramīda“ un vēl kaut kādi nesalasāmi vārdi.*

Džons: Piramīda... Es gribētu uzrakstīt grāmatu par noslēpumu.

Sems: Par noslēpumu?

Džons: Tēvs vienmēr stāsta kaut kādus muļķīgus, izdomātus stāstus, it kā baidoties skaļi pieminēt to, kas patiešām notika Krievijā. Kālab noslepkavoja manu māti, kālab mani paslēpa kastē zem ziepēm un slepus izveda no Krievijas?

Sems: Brīnišķīgi!

Džons: Kas ir brīnišķīgi?

Sems: Četrdesmitgadīgs amerikānis dodas uz Krieviju izzināt savas piedzimšanas noslēpumu.

Džons *novēršas no loga. Skatās Semā.*

Sems: Viņš neko nezina par savu māti...

Džons *(ironiski):* Viņam rokās ir lupa, fotoaparāts, mikrofons; viņš meklē pazudušas pēdas... Tas ir „B“ sērijas sižets.

Sems: Kāpēc? Šobrīd krievi ir modē. Tā tik būtu klase!!! Ievietot replikas grāmatā „Mana tētiņa-alkoholiķa izdomātie stāsti“. Nebūtu sliktāk kā Vonnegūtam.

Džons *(ironiski):* Kā tad — Vonnegūts... Varonis dzeltenā krekliņā ar uzrakstu „*Make love not war*“ braukā pa Krieviju...

Sems: Brauc! Mēs apmaksāsim šo dārgo turneju.

Džons: Es braukšu pie tēva. Tas nav tik tālu un nav tik dārgi.

Kalifornijas šoseja. Rīts.

Vīnogulājiem aizauguši lauki. Pa tuksnesīgo šoseju brauc vieglā automašīna. Tā apdzīvotajos refrižeratorus, kauc, signalizē ar gaismu.

Pie stūres sēž Džons Pārkers. No radiouztvērēja skan klusa mūzika. Džons uzspiež gāzes pedālim, apdzīvot kartējo refrižeratoru.

Vecā Ervina Pārķera istaba. Rīts.

Maza īstabiņa. Nēkārtība. Apavu kārbā, kurā guļ veci avīžu izgriczumi.

Astoņdesmit gadus vecais Ervins Pārkers sēž pie atdzisušas zupas šķīvja, aiz krekla apkaklītes aizbāzta salvete. Atmetis galvu atpakaļ, guļ.

Vecais Ervins atver acis. Pieceļas, iet pie durvīm.

Ervins: Kas tur ir?

Strauji atver durvis. Viņa priekšā stāv Džons.

Džons: Sveiks, tēt!

Ervins lēnīgi apskata dēlu, iet pie galda, rokas vecajā apavu kārbā.

Ervins: Kaut kur pazaudēju lapiņu ar rakstu par Polu Robsonu. Viņš taču koncertēja Krievijā. Mēs kopā dziedājām Čaikovska operā „Jevgeņijs Oņegins“. Kur tā varētu būt?

Džons: Dziedājt?

Ervins: Ko brīnīs? Es tev taču stāstīju, ka esmu dziedājis amatieru operā.

Džons: Tēt, tu dienēji Sarkanajā Krustā...

Ervins: Jā, es cīnījos ar krievu malāriju, holēru, tifu... Taču dziedāju arī korī un dažkārt pat solo ārijas... Kur varēja palikt tas raksts?

Džons: Tēt, dievs ar viņu. Braucam pavizināsimies, pasēdēsim restorānā. Ierausim pa glāzītei... Nu, kā?

Restorāna akmens balkons. Kalifornija. Diena.

Patukšs. Redzami zaļie lauki, vīnogulāji. Pie kāda no galdiņiem sēž vecais Ervins Pārkers un viņa dēls Džons. Tēvs — liela auguma vecis ar sarkanu seju un ne „pirmā svaiguma“ kreklu mugurā, basas kājas icautas sandalēs. Mutē cigāra gals. Viņš stāsta.

Ervins: Operas teātris atradās vecā kuģī... Iedomājies: Volga, vakars, saulriets, skan klasiskās operas ārijas. Skaisti... Ziemā savukārt ledus, kuģis ieputināts, zālē sēž skatītāji mēteļos. Dziedoņiem no mutes veļas auksti tvaiki.

Ervins strauji izmet vīskija glāzi.

Ervins: Pastāstīt, kā es dziedāju kopā ar Polu Robsonu?

TITRI: „Stāsts par to, kā Ervins Pārkers dziedāja kopā ar Polu Robsonu uz amatieru operas teātra skatuves Zubā, nelielajā krievu pilsētiņā pie Volgas.“

1940. gads. Ziemā. Aizsalusi Volga. Senatnīga krievu pilsētiņa Zuba. Sniegs. Ledū icsalis kuģis. Dzirdama Čaikovska operas „Jevgeņijs Oņegins“ uvertūra.

Amatieru operas teātra grimētava. Vakars. Kaila spuldzīte apgaismo grimētavu. Divi krēsli, spoguļis. Pie spoguļa stāv milzīga auguma nēģeris — Pols Robsons. Uz blakus krēsla sēž jaunais Ervins Pārkers. Gan Robsons, gan Pārkers tērpušies teātra kostīmos — XIX gadsimta krievu muižniecības frakās.

Pols Robsons: Klausies, Pārker...

Ervins: Kas ir?

Pols: Kālab tev jādzied tā garā ārija pirms dueļa?

Ervins: Kā-kālab? Tā ir mana vienīgā ārija...

Pols: Šovakar vajag tā paagrāk beigt. Mūs gaida kāzās... Mēs, Pārker, esam vienīgie amerikāņi simts kilometru rādiusā. Mēs esam goda viesi krievu kāzās. Mūs gaida Astrahaņas ikri, vodka ar ledu un tik daudz kas garšīgs. Es dievinu krievu virtuvi... Nu, kā būs, Pārker? Sarunājam, ka šovakar ar pistolēm rokās klusējot iziesim uz skatuves, es tevi nogalināšu, un mēs ietaupīsim veselas sešpadsmit minūtes... Es jau vienojos ar orķestri...

Ervins: Bet mana ārija?

Pols: Beidz, Ervin, ņem pistoli.

Ervins: Nē, es dziedāšu.

Pols: Tevi lūdz Pols Robsons.

Restorāna balkons. Kalifornija. Diena.

Astoņdesmitgadīgais Ervins aizrautīgi stāsta.

Ervins: Saproti, Džon, Pols Robsons bija liels dziedātājs, bet kā gan es varēju piekrist nedziedāt savu āriju pirms dueļa? Skatītāju zālē sēdēja Soņa Filipova, tava māte. Es viņu uzaicināju. Un piepeši — nedziedāt.

Amatieru operas teātra grimētava. Vakars.

Atskan zvans, kas vēsta operas „Jevgeņijs Oņegins“ otrā cēliena sākumu. Pols Robsons pieceļas, uzliek galvā melnu cilindru, ņem dueļa pistoli.

Pols: Ejam.

Ervins: Eju.

Pols: Šausimies bez ārijas...

Amatieru operas teātra skatuve. Vakars.

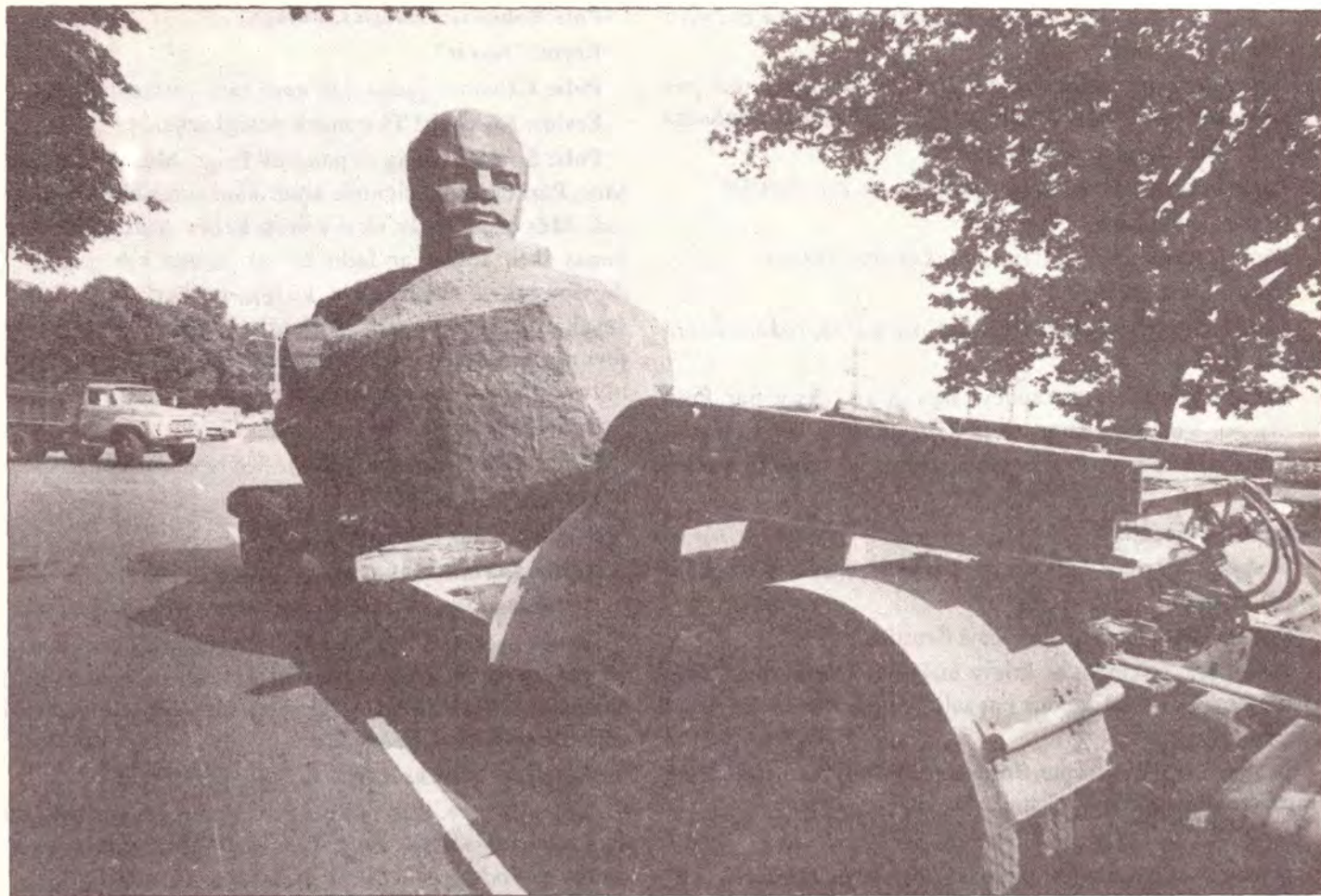
Zilgana gaisma apspīd finiera mežu. Stāv Ervins Pārkers — Ļenskis. Krit mākslīgais sniegss. Ervina cilindrs un fraka nokaisīti ar sniegpārslīnām. Skan mūzika — ievads dueļa skatam. Ervins gaida mirkli, kad viņam jā-sāk dziedāt. Negaidīti no finiera kokiem izlec Pols Robsons — Oņegins. Ātriem soļiem viņš pieiet pie Ervina un izšauj. Ervins krit. Pols Robsons skatās uz ievainoto Ervinu, apgrīčas un iet aizkulisēs. Taču dzird Ļenska āriju.

Ervins: „Куда, куда вы удалились...“

Ervins, piecēlies no puteklīnās grīdas, dzied. Viņš ir piespiedis roku pie sirds, tēlojot nāvīgi ievainotu. Pols Robsons apgrīčas, apstulbis klausās Ervinā Pārkerā. Krit sniegss. Ļenskis dzied.

Ervins: «Что день грядущий мне готовит,
Его мой взор напрасно ловит...»

Pols Robsons pieiet pie Ervina, notēmē, izšauj visu aptverī. Trīs šāviņi atskan no vienreiz pielādētā ieroča. Taču Ļenskis turpina dziedāt. Pols Robsons noliecas, ieliek dziedopa mutē auksto pistoles stobru, nospiež gai-li. Atskan tāds šāviens, it kā būtu sprāgusi bumba.

Aizkulises stāv skatuves strādnieks, kurš pēdējo šāvienu ir atskaņojis kā kaut ko līdzīgu lielgabala grāvienam.

Zem finiera kociem stāvošie sekundanti, kas līdz šim klusējot vēroja notiekošo, sarosās, pieskrien pie nošautā, tomēr dziedošā tiepšas, saķer viņu aiz kājām un norauj no skatuves.

Restorāna akmens balkons. Kalifornija. Diena.

Vecais Ervins Pārkers dzer viskiju. Cigāra pelni birst viņam uz žaketes. Viņš tos nopūš. Džons raugās tēvā.

Džons. Un ko mamma?

Ervins: Mamma? Mamma aplaudēja. Slavenais Pols Robsons apmeklēja Krievijas provinci... Kā gan skatītāji varēja reaģēt? Sita plaukstas.

Džons: Bet mamma...

Ervins (pārtrauc): Nerunā ar mani par mammu.. Es ar tevi par Polu Robsonu un tu — par mammu...

Džons: Bet tu taču pats teici: „Es uzaicināju viņu...”

Ervins: Pasūti vēl viskiju. Dubulto.

Džons: Zinu, ka dubulto. Vai pēc tam tu gāji uz kāzām?

Ervins: Gāju.

Džons: Kopā ar mammu...

Ervins (pārtrauc): Nē, HKБД ciest nevarēja tavu māti...

Džons: Kas tas ir?

Ervins: Neizliecies par mulķīti. Esi taču lasījis avīzēs „Staļins. Berija. HKБД».

Džons: HKБД — nezinu.

Ervins: HKБД ir tas pats, kas KGB. Atnes viskiju.

Džons: Atnesīšu, taču ar noteikumu, ka...

Ervins: Kādi vēl noteikumi?

Džons: Tev būs jāizstāsta viss pēc kārtas — kā aizbrauci uz Krieviju, kā iepazīnies ar māti, kā...

Ervins: Kā, kā, kā—ko tu kladzini. Nes šurp viskiju... Kā aizbraucu...

Džons atskatās. Oficianti nav redzami. Viņš pieceļas un iet pie bāra. Ervins aizver acis.

Dzelzceļš. Krievija. Diena.

Plaša pļava, aizaugusi ar biezu zāli. Tālumā redzama Zubas pilsētiņa. Mirdz baznīcu kupoli. Vilciens stāv pie semafora. Klusums. No vilciena izkāpj pavadonis. Aiz viņa zālē izlec sanitārā dienesta kapteinis, jaunais Ervins Pārkers. Dziļi ieelpo svaigo gaisu.

Ervins: Vai tā ir Zuba?

Pavadonis: Jā.

Ervins: Vai ilgi stāvēsim?

Pavadonis: Gaidām pretimnākošo.

Pavadonis iet uz sargu būdiņu. Ervins apsēžas zālē. Pie blakus vagona loga stāv cilvēks. Ervins redz karavīra uniformu, zeltītos uzplečus un roku, kas kaut ko izmet pa logu. Nobirst papīra strēmelītes. Viena no tām nolaižas pie Ervina kājām. Ervins paceļ fotogrāfijas drisku. Tajā redzama sievietes acs un daļa no deguna. Ervins paskatās uz vagona logu. Cilvēks karavīra uniformā ir pazudis. Nedaudz tālāk zālē guļ vēl viena driska. Ervins pasniedzas, paceļ, pieliek pie pirmās. Redzama daļa skaistas sievietes sejas – acs, deguns un smaidošas lūpas.

Ervins pieceļas, pasper soli un paceļ nākamo drisku – mati, piere, auss.

Ervins aizmet fotogrāfijas strēmeles un iet uz sargu būdiņas pusi. Ieskatās pa atvērtajām durvīm. Pie sienas karājas Ļeņina portrets. Zem portreta pavadonis, nolais-tām bīksēm, piespīdis pie būdiņas jaunu sievieti. Abi klusu sten.

Ervins uzmanīgi atiet no durvīm, atgriežas pie vilciena. Atkal noliecas pie zemes un paceļ fotogrāfijas strēmeli, kurā redzams slaidas sievietes kakls. Ervins savāc pirms tam aizmestās strēmeles, atrod vēl divas zem vilciena riteņiem un uzlec uz vagona kāpnītēm.

Vilciena kupeja. Diena.

Šaurajā kupejā sēž līdz jostasvietai kails vīrietis. Viņa krūtīs ir tetovētas – tuksnesis un divkupra ins kamie-lis. Vīrietis guļ. Ervins apsēžas pie kupejas galda un izklāj driskas. Izveidotajā mozaīkā viņš redz jaunas sievietes seju.

Guļošais atver acis, paskatās uz mozaīku.

Cilvēks: Sastrīdējies?

Ervins: Ar ko?

Cilvēks rāda uz saplēsto fotogrāfiju.

Ervins: Jā.

Cilvēks: Līgava?

1940. gada pirmais maijs Zubas pilsētā pie Volgas. Diena.

Zubas pilsētīņā svin starptautisko strādnieku solidaritātes dienu. Ielas pārpildītas ar demonstrantu kolonnām. Viņi nes pasaules revolūcijas vadoņu Marksa, Engelsa, Ļeņina un Staļina portretus. Lēnām brauc kravas automašīna, no vienas vietas noklāta ar baltām papīra puķēm. Uz mašīnas kabīnes stāv dzīvs Ļeņins – nogrimēts aktieris. Viņš ir izstiepis uz priekšu roku, sastindzis svinīgā pozā, norādot zubiešiem ceļu uz gaišo komunistisko nākotni.

Vējā plivo zvaigžņoti svītrains karogs. Tas ir pietīpri-nāts pie ķieģeļu mājas otrā stāva loga Robespjēra ielā, Zubas pilsētā. Norāde angļu un krievu valodā vēsta, ka te atrodas

amerikāņu Sarkanā Krusta nodaļa. Logos redzamas līdzstrādnieku sejas. Viņi noraugās demonstrācijā un dzīvajā Ļeņinā, kas stāv uz kravas auto kabīnes. Tas apstājas pie amerikāņu Sarkanā Krusta ēkas. Izkāpj šoferis, jo pārsprāgusi riepa.

Ļeņins nolaiž roku. Cilvēks (ar sarkanu rokas apsēju), kas komandē parādī, pieiet pie mašīnas un liek Ļeņinam pacelt roku. Ļeņins atkal sastingst klasiskajā pozā.

Pa otru ielas pusi plūst pūlis, kas jau atgriežas no parādes. Viņiem līdz brauc otrs kravas auto, kas arī ap-vīts baltām papīra puķu vītņēm un uz kura kabīnes arī stāv Ļeņins.

Arī otrais Ļeņins ir izstiepis uz priekšu roku. Mašīnas šoferis apstājas un piedāvā savu palīdzību. Divi Ļeņini stāv līdzās. Viens norāda ceļu vienā virzienā, otrs – otrā.

Amerikāņu Sarkanā Krusta ēkas gaitenis. Diena.

Pie lielajiem logiem saskrējusi Sarkanā Krusta darbi-nieki. Pa gaiteni iet Ervins Pārkers. Sanitārā dienesta kapteiņa forma ir viņam nedaudz par lielu. Ervins pieiet pie loga. Viņš redz abus Ļeņinus, kuru rokas izstieptas pretējos virzienos.

Restorāna balkons. Kalifornija. Diena.

Vecais Ervins guļ. Džons ar viski ja glāzi rokā pieiet pie galda.

Džons: Tēt!

Ervins pamostas. Ieraudzījis dēla rokās viski ja glāzi, pasniedzas, paņem to un tūlīt pat iztukšo.

Ervins: Es nedaudz pasnaudišu.

Amerikāņu Sarkanā Krusta ēkas gaitenis. Diena.

Pie jaunā Ervina Pārķera, kas stāv pie loga, pienāk kapteinis un klusu čukst ausī. Kapteini sauc Stīvens.

Stīvens (čukst): Ir labas meitenes...

Ervins: Labas?

Stīvens: Septiņos gaida mūs pie viesnīcas. Aicina uz pilsētu...

Ervins: Cik viņu ir?

Stīvens: Divas.

Ervins: Un cik esam mēs?

Stīvens: Trīs. Džeroms, tu un es.

Ervins: Ja jau esi tu un Džeroms, tad kālab gan es?

Stīvens: Tev ir mašīna, Ervin.

Ervins: Jums ir vajadzīgs šoferis?

Stīvens: Braucam, tad jau redzēsi!

Ervins: Šodien es eju uz koncertu. Mašīnu tu vari paņemt.

(Turpināk vēl)

Tulkojuši
DAIGA RUDZĀTE un
NORMUNDS NAUMANIS

ANDRIS AKMENTIŅŠ

KO DARĪT/ jautājums atbildi nezinot mīļš tu vari izlikties muļķis laimīgs un ieķerties mīnā vai kamīnā galvu gremdēt un grāmatas lasīt bet arī kamī ir miris tu pēkšņi kļūsti nekas dzer kopā ar jēzuliņiem bez vārda bulvārī kadiķiem uzlietu spirtu KO DARĪT pierodi pasaule nemainās pagātnē redzu: laiks ir kā mirdzoša bumba kā viena no saulēm kuru izkar rokas sviediena attālumā bērniem zināma patiesība mēs kavējam tikšanās laikus skrienam pa taisni KO DARĪT atbildi neTEIKdami/?

Sāpīgi

protams
kādā saulainā dienā tu nonāc
un ceļi šķiras
un tu neesi trīsdaļīgs skapis

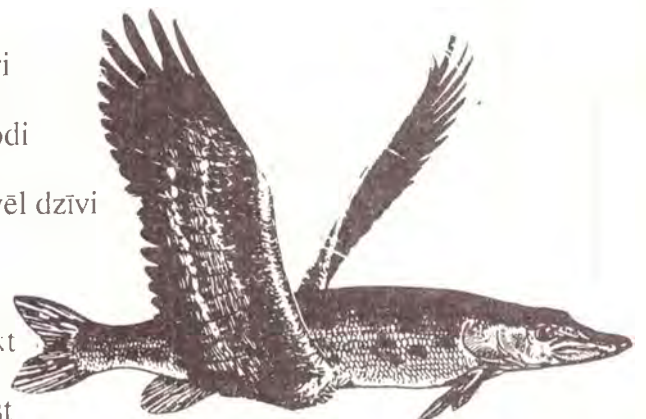
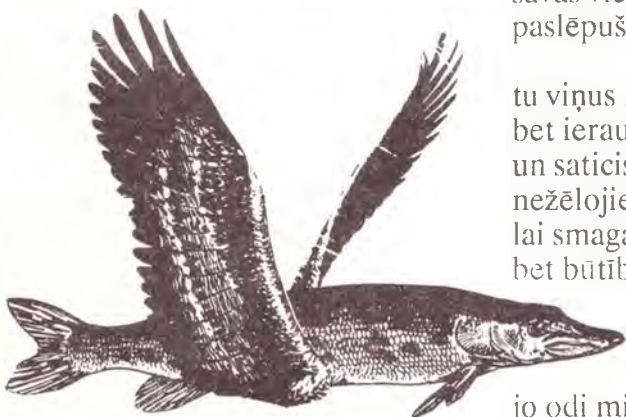
pie aptiekas: laimīgas dienas
žēlojas
plašuma nav
tālāk veikalu iela mutē sariešas
slienās
vidējais ceļš ir neiets un drums
„ja tik vien viņu būtu“

Galvu ietinis dūmos
tu neej nekur
bet domā par pilsoņa pienākumu

saviebies klausies
kā viņi vairojas bikli
savas vienreizējās krišanas gultās
paslēpušies aiz biežajiem stikliem

tu viņus nenosodi
bet ieraujies sevī
un saticis inesi zanderi
nežēlojies par dzīvi
lai smagajā gaisā dīc odi
bet būtībā priecājas
ka vēl dzīvi

jo odi mirst tikai
kad asinis iegribas sūkt
kad viņi maksā
par mūsu nespēju ciest
mēs mūkam; mākam tos savaldzināt
un pēdējā brīdī
atsakāmies no viņiem
Bet tagad:

uz bezvārda bulvāra tu dzer kopā ar jēzuliņiem kadiķiem
uzlietu spirtu KOD PARĪT un pierodi pasaule nemainās

ko tad vairs dziedāt tu jautā un neievēro tik
miglainos notikumus visapkārt daugavā ienāk zemūdene tev
šķīet — tā ir dzeltena un nebaidoties kļūt pakārts tu
atsakies sajūsmu dziedāt

bet lauki tikmēr stāv
neaparti arāji kļuvuši ģenerāļi sēž štābā
un lūkojas kartēs gaismā nav vajadzības pierādīt
kas viņa ir bet jāmacās jāmacās ilgi
jēzuliņi dzer kopā zūd karā pa vienam kļūst
smilgām aizauguši nekas
pavasaros vēl ilgi tu jūties melnholisks
un atceries kā bijī mazs

mazs saslimis pirmklasnieks sarkaniem plakstiņiem
noraudājies jo skolā todien visus uzņēma oktobrēnos

laiks izrādās nekustas, slinks un tinas mums apkārt kā
silta un spīdīga šalle

pilsonis arī atceras asinis viņam tās pašas viņš
spēlēja skolas ballē nezināja ka putas arī uz lūpām ir putas

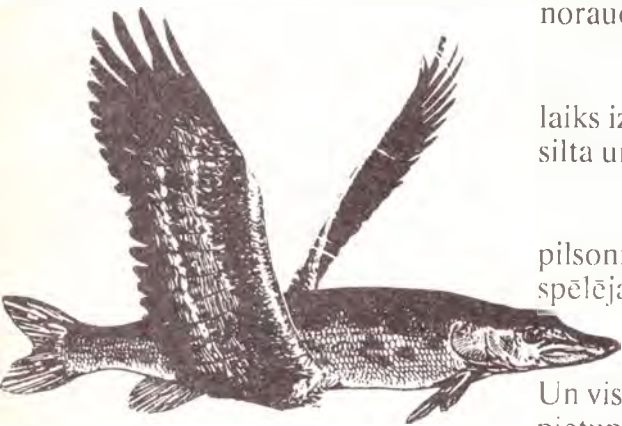
Un visi gudrie
pietupstas; pēkšņi tu jūti
tādas zinības pats esi atbilde nevis mistiska bilde
kur pastāvēt grūti
tu noelsies vien un krāsainus burbuļus pūt pirmais
ar akmeni sviež tas kurš saka: tā nevar būt

pēdējais garāmgājējs pirms krustcelēs pazust
nejauši pagriež galvu
līdzjūtīgi tev klapē pa plecu
jēzuliņi ir viņa acis
vēl kāda kustība; īpašība kuru tu neievēro

Mīnājas, kavējas nezin KO DARĪT
tu palīdzi viņam uzstutēt atpakaļ krustu

Viņš aiziet krustcelēs iekšā un vainīgi smaidot
saka:

„Atvainojiet,
es nespēju palīdzēt jums.“

PREZIDENTS KONSTANTINS PETSS UN VIŅA DZĪVES CELŠ

Konstantins Petss dzimis 1874. gada 23. februārī netālu no Pērnavas, Tahkurannā. Pēc draudzes skolas un Pērnavas Nikolaja ģimnāzijas mācījās Rīgas Garīgajā seminārā (pie šīs ēkas, kur tagad atrodas Medicīnas Akadēmijas anatomikums, paredzēts atklāt piemiņas plāksni). Studējis Tartu Universitātē tieslietas.

Kopš 1901. gada Konstantins Petss darbojās Tallinā kā jurists un dibināja demokrātisku laikrakstu „*Teataja*” (tulks.: „Zinotājs”). 1904. gadā palīdzēja Tallinas pašvaldību pārņemt no vāciešiem un kļuva pēc tam par pilsētas galvas vietnieku. No 1911. līdz 1916. gadam laikraksta „*Tallinna Teataja*” redaktors. 1916. gadā dienēja Krievu karaspēkā, bet 1917. gadā kļuva par Igaunijas pašvaldības priekšsēdētāju un Igaunijas Nacionālā kongresa vadītāju. 1918. gada 24. februārī kā Igaunijas glābšanas komitejas loceklis pasludināja Igauniju par neatkarīgu valsti — demokrātisku republiku. To līdz satversmes sapulces saaukšanai vadīja Igaunijas Pagaidu valdība.

Igaunijas pirmo valdību izveidoja laikā, kad lielnieki steigā atkāpās, bet vācu spēki jau bija pie Tallinas. Tie 25. februārī iesoļoja Tallinā. Igaunijas neatkarība netika atzīta. Sākās astoņu mēnešu ilgs vācu okupācijas periods.

Kaut arī Igaunijas Pagaidu valdība pastāvēja tikai vienu dienu, tās izveides nozīme bija ļoti liela. Bija sperts svarīgs politisks solis, kas toreiz apvienoja visdažādāko uzskatu igauņus viņu centienos pēc nacionālās neatkarības.

Sakarā ar Sarkanās Armijas uzbrukumu un vācu karaspēka sagrāvi 1918. gada novembrī Igaunijā izveidojās divvaldība: Igaunijas Republika un Igaunijas Darba Komūna. K. Petss, atbrīvojies no ieslodzījuma vācu noietnē, 1918. gada 20. novembrī atkal stājās Pagaidu valdības priekšgalā. Viņam izdevās ātri organizēt valsts varu, saformēt kaujas spējīgu karaspēku, saņemt ārvalstu palīdzību un, pats galvenais, — panākt tautā ticību demokrātijas uzvarai. Sekoja sarežģīts kara periods, kurā bija gan pilsonkara elementi, gan cīņa ar Landsvēru, tomēr tajā dominēja karš starp Igaunijas Republiku un Padomju Krieviju. Neraugoties uz pēdējās centieniem, igauņu karaspēks, neatkarības ideju iedvesmots, sakāva ienaidnieka pārspēku un 1919. gada jūnijā Igaunijas teritorija bija brīva. Tāpēc tagad 23. jūnijā svin Uzvaras dienu, igauņu visu laiku cīņu un uzvaru dienu par savu brīvību.

1920. gada 2. februārī, parakstot Tartu miera līgumu, Igaunija bija panākusi Neatkarības Manifestā sprastos mērķus. Igaunijas Demokrātiskās Republikas eksistence tagad bija nodrošināta kā faktiski, tā arī juridiski. Igaunū tēvu un dēlu asinis nebija lietas velti. Miera līguma 2. pantā bija noteikts, ka Krievija atzīst „noteikti Igaunijas valsts neatkarību, brīvprātīgi un uz mūžīgiem laikiem atsakās no visām tiesībām, kas bija Krievijai attiecībā uz Igaunijas tautu un zemi...”.

No 1920. līdz 1933. gadam Konstantins Petss atkārtoti bija valsts vecākais (ministru prezidents), viens no Zemnieku savienības līderiem. No 1934. līdz 1938. gadam valsts vecākais, bet no 1938. gada 23. aprīļa Igaunijas republikas pirmais prezidents.

Igaunū tautas atmiņā Konstantins Petss ir palicis kā vīrs, kurš neatkarības cīņas laikā un vēlākajos sarežģītajos tapšanas un veidošanās gados vadīja valsti ar stingru

roku. (Neatkarība ilga 21 gadu, 7 mēnešus un 9 dienas. Vairāk nekā 11 gadus no šī laika valsts priekšgalā bija Konstantins Petss.) Tautas atmiņā viņš ir palicis kā pirmais valsts prezidents un kā liecinieks, kurš varēja tikai noskatīties, kā sveša naidīga vara nolaupīja grūti izcīnīto neatkarību. Un, visbeidzot, igauņu tautas atmiņā viņš ir palicis kā mocekļis, kas dalījās desmitu tūkstošu tautiešu likteni. Igaunū tautai viņš ir simbols.

Taču PSRS nekad netika aizmirsts, ka valsts robežas pārvietošana uz Baltijas jūras krastu toreiz neizdevās. 1939. gadā, uzspiežot Igaunijai līgumu par kara bāzu izvietojumu, Kremļa varas vīri jau skaidri lika noprast, ka šāds stāvoklis mūžīgi nevar turpināties. Un 1940. gada jūnijā Padomju Savienība okupēja Igauniju. Domas dalās par to, vai Konstantins Petss rīkojās pareizi vai kļūdījās, nolēmdams nepretoties Sarkanās Armijas pārspēkam. Viņš cerēja tā saglabāt savu tautu. Un nav viņa vaina, ka okupāciju un kara griežos daudzi desmiti tūkstoši aizgāja bojā.

1940. gada 30. jūlijā, jau pirms Igaunijas oficiālās iekļaušanas PSRS sastāvā, prezidentu Konstantinu Petsu izsūtīja un noietināja Ufā, bet, karam sākoties, 1941. gada 26. jūnijā, arestēja. Pēc tam viņš vairāk nekā 13 gadus bija ieslodzīts dažādos cietumos. Šajā laikā, domājams 50-to gadu sākumā, Konstantins Petss uzrakstīja trīs vēstules: par savu likteni ieslodzījumā, aicinājumu tautiešiem, arī Latvijas un Lietuvas tautām, un aicinājumu ANO ģenerālsekretāram. Tikai pēc 20 gadiem šīs vēstules nonāca ASV un ANO un ar to saturu iepazīstināja pasaulē sabiedrību.

Pēc tautu tēva nāves 1954. gada decembrī novārgušo astoņdesmitgadīgo Konstantinu Petsu atveda uz Igauniju, Vilandes tuvumā esošo Jemejala psihoneiroloģisko slimnīcu (pēc dažām publikācijām izriet, ka viņu, kā jau „nekaitīgu” sirmgalvi, bija paredzēts atbrīvot). Taču ziņa, ka prezidents ir atpakaļ Igaunijā, izplatījās ļoti ātri. Cilvēki sāka

doties uz Īemejalu, lai vēl redzētu leģendāro viru un aplicinātu viņam savu cieņu.

Nevienu, protams, pie sirmgalvja, kurš bija ievietots slēgtajā nodaļā, neielaida. Pat vedeklai ar mazdēlu Matti (otrs mazdēls nomira bērnībā nāvē Kazanā) vairs neizdevās satikt savu radnieku. Aculiecinieki atceras, ka... Īemejals slimnīcā Konstantīns Petss ir daudz maz atkopies. Viņā vairs nevarējies pazīt kravas mašīnas kastē uz salmiem guļošo izdēdējušo vecīti, kādu viņu decembra salā atveda.

Tāču ažiotaža ap Konstantīnu Petšu nepatika toreizējiem varas vīriem ar Johannesu (Ivanu) Kebinu priekšgalā, un viņi nolēma prezidentu noslēpt kaut kur tālāk. 1955. gada janvārī Konstantīnu Petšu nogādāja Buraševu psihiatriskajā slimnīcā. Kā tagad noskaidrojies, iepazīstoties ar Konstantīna Petsa slimības vēsturi un intervējot viņa ārstējošo ārsti, prezidents bijis psihiski pilnīgi vesels. Psihoneiroloģisko slimnīcu viņa gadījumā izmantoja tikai kā ieslodzījuma vietu, kā tas tika praktizēts PSRS. Likteņa likloču salauzts, Konstantīns Petss nomira Buraševu 1956. gada 18. janvārī 82. mūža gadā.

1989. gada maijā Igaunijas Senātnes aizsardzības biedrība rīkoja ekspedīciju, lai Buraševu slimnīcas kapsētā atrastu Konstantīna Petsa mirstīgās atliekas. Ekspedīcijas vadītājs arheologs Vello Leugas un prezidenta mazdēls Matti Petss jau iepriekš bija Buraševu centušies noskaidrot kaut aptuveno kapa vietu brikšņiem apaugušajā kapu daļā. Diemžēl pirmie izrakumi nedeva rezultātus. Arheologu pēc visiem noteikumiem izceltie desmit gindeņi, pēc lietuviešu antropologu Vitauts Urbanaviča un Rimanta Jankauskas slēdziena, nepiederēja Konstantīnam Petsam. Šādi izrakumi satrauca arī vietējos iedzīvotājus, un varas orgāni pavēlēja izrakumus pārtraukt. Tikai atkārtota ekspedīcija pēc gada beidzot atrada Konstantīna Petsa mirstīgās atliekas.

1990. gada 21. oktobrī Konstantīna Petsa mirstīgās atliekas ļoti svinīgi apglabāja Tallinas Meža kapos. Uz kapa plāksnes ir uzraksts: „Tavā klēpī es dusā laizos, mana mīļā Tēvzeme.“ Daudzie runātāji šo dienu nosauca nevis par sēru, bet gan prieka dienu. Tautā iemīļotais Prezidents ir atkal mājās, ir kaps, kuru rotāt ziediem, noturēt aizlūgumu. Kā savā kapa runā uzsvēra Igaunijas Republikas premjers Edgars Savisārs: „Šī diena pierāda: pat ar spēku nav iespējams aizmirst cilvēku, viņa vārdu un atmiņas par viņu.“

Kārlis Krūzs

Prezidenta Konstantīna Petsa pēdējās vēstules

Ņujorkā Rokfelleru centrā izvietotā Igaunijas Republikas konsulatā atrodas prezidenta Konstantīna Petsa pēdējās vēstules, kas uzrakstītas padomju ieslodzījuma nometnē Kazanā. Vienā vēstulē ir prezidenta ieskats par apstākļiem ieslodzījumā, otrajā — uzmundrinājums tautiešiem, aicinājums noturēties pret svešo varu, bet trešajā — aicinājums ANO Ģenerālsekretāram.

Šīs vēstules vairāk nekā 20 gadus atradās Padomju Savienībā, pirms radās iespēja tās nogādāt aiz okeāna. Domājams, ka vēstules ir rakstītas 50. gadu sākumā, jo Konstantīnam Petsam astoņdesmit gadu (ko viņš pieminējis pirmajā vēstulē) palika 1954. gada 23. februārī. Kad vēstules beidzot nonāca pie Igaunijas Republikas konsula ASV Ernsta Jāksona, viņš tūlīt parūpējās par to tulkošanu angļu valodā. Vēstulu tulkojumus kopā ar oriģinālu fotokopijām nogādāja ASV valdībai un ANO ģenerālsekretāram. Sagatavoja arī īpašu pārskatu, kuru Igaunijas Nacionālās komitejas sekretariāts Ņujorkā nosūtīja pasaules lielākajām ziņu aģentūrām. Ir zināms, ka šīs jaunums atkārtoti pievērsa pasaules sabiedrības uzmanību jau zināmajiem rupjiem cilvēktiesību pārkāpumiem Padomju Savienībā (par K. Petsa vēstulēm 70. gadu vidū runāja arī „Amerikas Balss“ raidījums latviešu valodā. — K. K.). Protams, atradās arī cilvēki, kas apšaubīja šo vēstulu piederību prezidenta spalvai. Taču kvalificēta Konstantīna Petsa paraksta un pirkstu nospiedumu ekspertīze apliecināja, ka tās ir prezidenta rakstītas.

Killo Arjakass

Pirmā vēstule.

Kopš 1940. gada esmu es, bez tiesas sprieduma, bez jebkādas apsūdzības Krievijā ebreju nabagu slimnīcā kā kāds ieslodzītais aizturēts. Mani kā Igaunijas Republikas prezidentu ļāva ebrejiem visvisādi pazemot, manu dzīvību apdraudēt. Vecuma un neapraķstāmi smagu apstākļu dēļ mana veselība šeit ir stipri pasliktinājusies. Grūti ir aprakstīt visu to, kā šeit pret mani ir spēks pielietots, man viss ir atņemts, kas man no savām lietām bija līdzī, man aizliedza pat savu uzvārdu lietot. Šeit es esmu tikai Nr. 12. Man nav atļauts sarakstīties pat ar savu ģimeni un no viņiem saņemt jebkādu palīdzību. Ēdiens šeit ir slikts, esmu novājinājis, ir pavājinājusies dzirde un redze. Manus protestus, ka mani šeit bez likumīga pamata

aiztur, neviens neievēro. Man nav sevis aizstāvēbai pat tā atbalsta, ko citur piedāvā dzīvnieku aizsardzības biedrības. Es drīz būšu 80 gadu vecs, man vairs nav atlicis daudz dienu. Es gribētu kā brīvē dzimis arī brīvībā nomirt.

Es neesmu ne ar kādu sodu sodīts, esmu kā brīvs cilvēks dzīvojis un vēlos arī brīvībā savas mūža gaitas pabeigt. Es joprojām esmu Igaunijas Republikas prezidents, un man ir tiesības uz sevis aizstāvēību (nesalasāms vārds), arī atbilstošu aprūpi sagaidīt, jo mana dzimtene ir brīva un neatkarīga valsts. Es ceru, ka taisnīga sabiedriskā doma arī manas cilvēktiesības ņems savā aizsardzībā un līdzēs man izkļūt no šīs briesmīgās ieslodzījuma vietas, kur valda patvaļa un neierobežota p. r. stība. Es esmu šeit kā Igaunijas Rep. b. kas prezidents.

K. Petss

Otrā vēstule.

Tautieši! Apsveicu Jūs mūsu cīņošā dzimtenē, kā arī krievu cietumos, ārzemēs un Jūsu ieslodzījuma vietās un vēlū Jums visu labu, noturību un spēku Jūsu taisnīgajā pretošanās cīņā. Drīz visi kļūsim brīvi. Sveicienus sūtu arī noturigajām Lietuvas un Latvijas tautām, varoņiem, kas pretojas un visiem, kas svešumā. Es esmu lepns, mūsu izturīgā (nesalasāms vārds) tauta, esiet droši un noteikti un cenšaties nokļūt pie mūsu lielā mērķa, proti, lai brīvas būtu mūsu mājas, mūsu brīvā dzimtenē.

K. Petss

Trešā vēstule.

ANO ģenerālsekretāram! Es vērsos pie ANO un visas civilizētas pasaules ar lūgumu palīdzēt Igaunijas, Latvijas un Lietuvas tautām, pret ko Krievijas valdītāji spēku lieto un kas tā rezultātā var izzust.

Es liecinu, ka Baltijas valstu pievienošana, ko īstenoja 1940. gadā, bija rupjš starptautisko tiesību pārkāpums un šo pievienoto tautu brīvas gribas viltojums. Glābiet šīs tautas no pilnīgas iznīcināšanas un ļaujiet, lai šīs tautas pašas varētu brīvi lemt par savu likteni! Iekārtojiet Baltijas valstīs ANO varas pārstāvniecību, lai Baltijas valstu pilsoņi varētu tās uzraudzībā (divi nesalasāmi vārdi), brīvi balsojot, izteikt savu patiesu gribu! Brīvas un suverēnas, lai būtu Igaunijas, Latvijas un Lietuvas valstis!

K. Petss

No laikraksta „Eesti Elu“
tulkojis Kārlis Krūzs

Manuels Dž. Smits

SAKU „NĒ“, VAINĪGS JUZDAMIES

KĀ CĪNĪTIES AR VARENO MANIPULĒŠANAS LIETPRATĒJU – KRITIĶI
(NOBEIGUMS)

Sistemātiski pielietojot tādas vārdiski aplicināšas iemaņas, ko es dēvēju par MIGLOŠANU, NOLIEDZOŠO APLICINĀJUMU un NOLIEDZOŠO JAUTĀJUMU, mēs sasniedzam divus nozīmīgus mērķus. Pirmkārt un galvenokārt, šo iemaņu pielietošana var līdz minimumam samazināt mūsu tipisko, negatīvo emocionālo nervozitātes reakciju uz kritiku, reālu vai iedomātu. Atkārtoti izkopjot šīs iemaņas, mūsu emocionālajā reakcijā iestājas iekšējas izmaiņas. Tas ir nevis teorētisks pieņēmums, bet gan praksē novērots fakts. Pētījumi, kāpēc šīs aplicināšas iemaņas izraisa tik labvēlīgu rezultātu, varētu noderēt par tēmu kādai citai biežai grāmatai par psihofizioloģiju, biheiviorālo vai emocionālo izmaiņu un biheiviorālo ārstēšanu. Par spīti visiem „kāpēc“, šī iekšējā procesa tīrais efekts ir nozīmīgs — mēs vairāk dzīvojam saskaņā ar sevi un vieglāk pārdzīvojam gan negatīvos, gan pozitīvos savas personības aspektus. Otrkārt, MIGLOŠANAS, NOLIEDZOŠĀ APLICINĀJUMA un NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA sistemātiska pielietošana pārcērt tās emocionāli apmācītās marionetes auklas, kas liek mums automātiski reaģēt un pat krist panikā, izdzirdot kritiku. Šī apgūtā, kritikas ierosinātā nedrošība paver iespējas citiem ar mums manipulēt, likt attaisnoties un aizstāvēties, nevis vienkārši darīt to, ko gribam.

1970. gada pavasarī Sepulvedas Veterānu Pārvaldes slimnīcā es sastapos ar problēmu, kā izstrādāt sistēmu, ko varētu pielietot, piemēram, sievas vai vīri, sastapdamies ar manipulatīvu kritiku no savu neaplicināšanā izturēšanās tipa vai pat kildīgo laulāto draugu puses. Es ievēroju, ka kritizētais gandrīz bez izņēmuma vienmēr ieņem aizstāvēšanās pozīcijas un noliedz kritiku. Šāda manipulatīva kritizēšana kļūst iespējama, pirmkārt, tādēļ, ka kildīgajai sievai ir icaudzināts, ka viņas vēlmēm jābūt saprātīgām, pamatotām, jāizskatās nevainojami pat tiesas priekšā vai baznīcā. Gluži tāpat kā mēs visi, psiholoģiski apmācīti „neizlekt“ no vispārpieņemtajiem rāmjiem, viņa pieliek visas pūles, lai ar loģiskiem, saprātīgiem argumentiem „attaisnotu“ to, ko pati vēlas no dzīves. Viņai, tāpat kā mums visiem, ir iestāstīts, ka jābūt nopietniem iemesliem vēlēties to, ko vēlas. Ja vīra uzvedība kaut kādā veidā aizkavē sievu piepildīt viņas vēlmes, piemēram, viņš visu dienu slaistās pa māju, nevis izrāda vēlēšanos apciemot draugus, viņa nerod nevienu aplicināšanas rakstura glābējapanēmienu, kā attiekties pret šādu uzvedību, bet spēj tikai uzspiest savu neaplicināšanu, apšaubāmo, manipulatīvo struktūru

un sākt kritizēt vīru par to, ka viņš nepieņem šīs struktūras noteikumus. Ja viņš šajā laikā vēlas pielabot savu automašīnu, tad jābūt kādam iemeslam, lai „attaisnotu“ šādu rīcību, citādi vīrs skaitās nogrēkojies un viņu var nokritizēt. Mūsu attiecībās ar citiem cilvēkiem ienāk daudz manipulatīvas kritikas, jo, kā mēdz izteikties mana vecmāmiņa, ja vien labi grib, vienmēr var atrast, kur otram piesieties. Uzspiežot attiecībām savu manipulatīvo struktūru, kas diktē „pareizā“ un „nepareizā“ noteikumus un nosaka, kā visam „pareizi“ jānorit, mēs viegli atradīsim daudz kritizējama. Katrs no mums ir spējīgs uzspiest un arī uzspiež savas manipulatīvās struktūras citiem, un vairums no mums ir arī labi apmācīti automātiski pieņemt un pat noticēt citu cilvēku uzspiestajām struktūrām. Neaplicināšanā izturēšanās tipa sieva, iespējams, izturēsies šādi pret savu vīra uzvedību, kas viņu kaitina: „Visu dienu tu esi noknakstījis gar automašīnu!“ Šeit arbitrārā struktūra, ko sieva uzspiež laulības attiecībām un vīra uzvedībai, paredz, ka visu nedēļas nogali ņemties ar automašīnu ir kaut kādā veidā nepareizi. Šai apšaubāmajai pareizā-nepareizā struktūrai nav nekāda sakara ar to, vai sievai patīk, ka vīrs visu nedēļas nogali vienkārši nosit laiku tā vietā, lai kaut ko pasāktu kopā ar viņu. Tātad apstākļi, ka sieva vēlētos darīt kaut ko citu, nav nekā manipulatīva. Manipulatīvs ir mēģinājums panākt savu ar kritikas palīdzību, un tas notiek, pateicoties sievas neprasmīgai izturēties aplicināšanā. Viņa vienkārši nerod attaisnojumu savai vēlmei apciemot draugus un mazliet izkustēties no mājas. Ja vīrs, kurš knakstās ap automašīnu un saņem par to kritiku, automātiski pieņem sievas pareizā-nepareizā struktūru (nedarīt nekā noteikta un neliekies par to ne zinīs ir kaut kādā veidā nepareizi), tad viņam jāņem par pilnu jebkura kritika par novirzīšanos no šīs struktūras. Vēl vairāk, viņam jāatzīst, ka sievas kritika ir taisnīga: viņš patiešām ir nogrēkojies, un viņa „pienākums“ ir izlabot savā uzvedībā visu, ko sieva kritizē. Tā kā lielākā daļa no mums ir apmācīti kļūdoties izjust vainu, nemieru un bažas (jo kļūdoties ir „nepareizi“), tad nokritizētā persona, šajā gadījumā mūsu neaplicināšanā izturēšanās tipa laiskais vīrs, visticamāk, centīsies ar loģisku argumentu vai pat atbildes kritikas palīdzību noliegt šīs kritikas (absolūti apšaubāmo) pamatotību. Piemēram: „Es nebūt nenoņēmos ar automašīnu visu nedēļas nogali! Es pat nedomāju par to ēdienreizēs! Turklāt šopēcpusdien es vismaz stundu nosnaudos. Bez tam tu par to varēji agrāk ierunāties! Manā prombūtnē tu tik un tā to vien dari kā sēdi pie televizora!“ Bet šādai apgūtai aizsprosta reakcijai uz manipulatīvu kritiku neizbēgami seko jauna kritika, vesels cikls, kas, abiem noliedzot savas kļūdas, attīstās

tālāk un tālāk. Kulminācijā viens no partneriem parasti eksplodē, iesit otram vai iziet, skaļi piecirdams durvis, vai arī izdara kā vienu, tā otru.

Šādas neapliecinotā tipa kritikas gadījumā ir jāizvēlas kāds cits, kopējām attiecībām mazāk postošs risinājuma veids, nevis jāatbild ar niknu aizstāvēšanos vai noliegumu. Tāda uzvedība, kas efektīvi, apliecinoši un bez manipulēšanas būs spējīga stāties pretim kritikai, obligāti ietvers sevi sekojošus nozīmīgus komponentus:

1. Šī īpašā taktiskā uzvedība iemācīs jūs atšķirt:

a) tās patiesības, ko citi cilvēki izsaka par jūsu izturēšanos (tu mūžīgi knaksties gar automašīnu!);

b) tās pareizā-nepareizā kategorijas, ko citi piedēvē jūsu uzvedībai, atklāti nepasakot savas domas, bet dodot mājienu, ka jūs esat „nogrēkojies” (daudz tā „vaļoties” ir „nepareizi”).

2. Šī īpašā taktiskā uzvedība pieradinās jūs ar mierīgu sirdi uzklaut patiesības par savu uzvedību kritiskā formā, kad otra persona nevis klaji paziņo, kas jūsu uzvedībā ir „pareizs” un kas „nepareizs”, bet gan ar kritiska toņa palīdzību dod mājienu, ka jūsu uzvedība ir „slikta” (visu nedēļas nogali tu to vien dari kā knaksties ap savu automašīnu); tāpat jūs tik ļoti vairs neuztrauks mājienu par personiskajiem pāridarījumiem, uz kuriem vispār nav jāatbild. Atbilde jādod tikai uz pilnīgi atklātiem izteikumiem par jūsu izturēšanos. (Tiesa gan, es daudz noņemos ar automašīnu.)

3. Īpašā taktiskā uzvedība pieradinās mierīgā garā uztvert faktu, ka jūsu uzvedība otra cilvēka arbitrārās struktūras ietvaros tiek atklāti novērtēta kā pāridarījums (ir galīgi aplam caurām nedēļas nogalēm noņemties ar automašīnu); nenervozējot tik daudz par šo kritizēšanu, jums nevajadzēs arī automātiski pieņemt citas personas arbitrāro pareizā-nepareizā struktūru. Tā vietā jūs varēsiet izpētīt šo struktūru un apjautāties, kas tad jūsu uzvedībā ir tik nepareizs. (Es īsti nesaprotu, kas tur slikts, ka es daudz laika pavadu pie savas automašīnas.) Tā jūs izslēgsiet manipulatīvās struktūras pielietošanu un pamudināsiet otru personu skaidri un gaiši pateikt, ko tā grib. (Redzi, es nevēlos visu nedēļas nogali nonīkt pa māju, bet vismaz apciemot draugus.)

4. Īpašā taktiskā uzvedība iemācīs jūs atšķirt tās patiesības, ko citi cilvēki izsaka par jūsu uzvedību (atkal tu neuzliki zobu pastas tūbiņas vāku), un arbitrāro pareizā-nepareizā struktūru (aizmirst uzlikt zobu pastas tūbiņai vāciņu ir „nepareizi”).

5. Īpašā taktiskā uzvedība iemācīs jums daudz neuztraukties par savām kļūdām. Protams, maldi un kļūdas noteikti ir kompetences trūkuma liecinieki un visādi traucējoši faktori, pie tam kļūdas bieži mēdz būt arī muļķīgas, un tās nepieciešams izlabot, tomēr, patiesību sakot, kļūdām nav nekā kopīga ar pareizā-nepareizā jēdzienu, tāpēc — „tiesa gan, ļoti muļķīgi no manas puses atkal neaiztaisīt zobu pastas tūbiņu”.

Sistemātiski vārdiski apliecinotās iemaņas — MIGLOŠANA, NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS un NOLIEDZOŠAIS APLIECINĀJUMS —, ko esmu izstrādājis, palīdzot cilvēkiem tikt galā ar mūsu pašu vai citu cilvēku attiecību arbitrārās strukturizēšanas izstrādātu manipulatīvu kritiku, kopumā aptver visus iepriekš aprakstītos taktiskos elementus. Tagad pēc kārtas aplūkosim visas šīs vārdiski taktiskās iemaņas, sākot ar MIGLOŠANAS detalizētu izpēti.

MIGLOŠANA

Apmācot kursantus izstrādāt savu attieksmi pret manipulatīvu kritiku, es iedalīju viņiem nekad neizturēties pret to noliedzoši (tā jau ir savdabīga kritikas atzīšana), neņemot aizsardzības pozīcijas un nedoties pretuzbrukumā ar kritiku no savas puses. Sepulvedas Veterānu Pārvaldes slimnīcā pacientiem ieteicu iztēloties sevi par blīviem miglas mākoņiem.

Zināmā mērā miglas mākonis ir sevišķa parādība. Tas ir ārkārtīgi stabils. Grūti caurredzams, toties nepretojas mēģinājumiem iziet tam cauri. Miglas mākonis necinās pretī. Tam nav cietas virsmas, no kuras mūsu sviests akmens atsities varētu atlēkt atpakaļ, tādējādi izaicinādamus mūs mest vēlreiz. Jebkurš priekšmets metienā izies tam cauri, nenodarīdamus nekāda ļaunuma. Tā nu mēs neizbēgami atmetam pūles pārveidot pasīvo, nemainīgo, nemanipulējamo miglu un liekam tai mieru. Taisni tāpat, saskārušies ar kritiku, mēs varam apliecinoties cīnīties ar to, nepretojoties vispār, negriežot pretim asus stūrus, pret kuriem varētu mest iznīcinošas kritikas klintsblukus. Raksturodams apliecinotās iemaņas, ko lietojam ikdienas situācijās, lai cīnītos ar manipulatīvo loģiku, argumentiem, vainas apziņu un nervozitāti rosinotiem apgalvojumiem, esmu mēģinājis ieviest arī citus terminus, kā, piemēram: PIEKRIST PATIESĪBAI, PIEKRIST PRINCIPĀ un PIEKRIST VARBŪTĪBAI. Tomēr pirmizdomātais žargonvārds MIGLOŠANA, kas patiesībā neatspoguļo visu lietas būtību, liekas, ir atstājis vispaliekošāko iespaidu, jo gan kolēģi, gan aspiranti, gan es pats ikdienā lietojam tieši to.

Lai kā arī nosauktu šo iedarbīgo vārdiski apliecinotā līdzekli, situācijās to var pielietot sekojošos veidos:

1) *Piekrīst jebkuram patiesam kritiskam izteikumam* (PIEKRIST PATIESĪBAI). Piemēram, ja kāda pārāk aizbildnieciska māte turpina kontrolēt savas meitas gaitas arī pēc tam, kad tā uzsākusi patstāvīgu dzīvi, meita var atbildēt uz šiem kritiskajiem mājienu par pārkāpumiem ar apliecinotās MIGLOŠANAS palīdzību, gluži kā to darīja Sallija, viena no manām pacientēm:

Māte: Sallij, tu atkal vēlu pārnāci mājās. Vakarnakt es centos tevi sazināt līdz pusvieniem.

Sallija: Tiesa gan, mamm, vakar es atkal pārnācu diezgan vēlu.

2) *Mēs varam piekrist jebkuram iespējamam patiesam kritiskam izteikumam* (PIEKRIST VARBŪTĪBAI). Šajās Sallijas attiecībās ar māti Sallija arī tad varētu atbildēt ar apliecinotā MIGLOŠANU, ja māte mēģinātu viņu atklāti kritizēt par pārkāpumu.

Māte: Sallij, ja tu tik vēlu nāksi mājās, tu atkal saslimsi.

Sallija: Iespējams, ka tev taisnība, mamm. (Jeb: piekrišu, mamm, ja es tik vēlu nenāktu mājās, es varētu daudz labāk izgulēties.)

3) *Mēs varam piekrist, ka loģiskos pārmetumos visumā slēpjas patiesība* (PIEKRIST PRINCIPĀ). Šajā gadījumā, ja māte turpinātu uzspiest savus likumus meitas dzīvesveidam, Sallija tomēr varētu reaģēt ar apliecinotā MIGLOŠANAS metodi.

Māte: Sallij, tu labi zini, ka jaunai meitenei, kas vēlas sastapt jauku puisi un apprecēties, ir ļoti svarīgi labi izskatīties. Ja tu tik vēlu nāksi mājās un labi neizgulēsies, tu izskatīsies slikti. Bet tu taču negribi slikti izskatīties, vai ne?

Sallija: Tev taisnība, mamm. Tu runā prātīgi, tāpēc pie pirmās nepieciešamības es likšos gulēt laikus.

Šajos apliecinotās MIGLOŠANAS piemēros Sallija, kam acīmredzot bija liela piekrišana, mēdza arvien apliecināt savu patstāvību ar šādām frāzēm: „.... tavā vietā es gan tik ilgi nepaliktu nomodā un neuztrauktos manis dēļ.” Vai „.... bet mani tas nemaz neuztrauc”, vai „.... zini, man šķiet, ka pagaidām es diezgan bieži būšu vēl ārpus mājas, jo daudzi jaunekļi ļoti grib norunāt ar mani satikšanos.”

Lai apgūtu šo praktiskās MIGLOŠANAS māku, es pirmajā praktiskajā vingrinājumā parasti lieku saviem kursantiem un pacientiem sadalīties pa pāriem, kuros viens no viņiem visu laiku nodarbojas ar MIGLO-

Students: *Neizklausās nemaz tik slikti. Iespējams, ka vērts par to padomāt.* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: Tev, bez šaubām, sagādātu baudu arī visas tās viņu seksuālās perversijas.

Students: *Nu tu trāpīji naglai uz galvas. Tas ir pat vairāk nekā iespējams.* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: Apdomājot labāk, var gan redzēt, ka uz seksuālajām perversijām tu nemaz neesi mācāms. Nekādas hipiju pamācības tev nemaz nav vajadzīgas.

Students: *Kā tad! Seksuālos paņēmienus esmu studējis visu mūžu.* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: No tavām spožajām, izvairīgajām ačelēm gan var redzēt, ka dažus no tiem tu esi izmēģinājis arī praksē.

Students (*nu jau smīkņādams no vienas auss līdz otrai*): *Iespējams, ka tu nekļūdies.* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: Tev nevajadzētu smīkņāt, kad citi cilvēki saka to, kas tev nāk par labu.

Students: *Pareizi, nevajadzētu gan.* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: Tu to vien zini kā man piekrist.

Students: *Tev taisnība.* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: Izklausās, ka tu esi līdzs, kam nav ne savas personības, ne stingra mugurkaula.

Students: *Patiešām tā izklausās, vai ne?* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: Nekas neizklausās, tu nūdien esi līdzs.

Students: *Tev taisnība.* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: Atkal tu runā to pašu.

Students: *Pareizi, runāju gan.* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: Vai tu vispār zini citus vārdus kā „jā” un „pareizi”?

Students: *Es ļoti labi saprotu, kāpēc tu tā domā.* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: Klausies, vai tu vari vienreiz pa istam pateikt „nē”?

Students: *Iespējams.* (MIGLOŠANA)

Kritiķis: Vai tad pat to tu nezini?

Students: *Nu, kad radīsies vajadzība, tad jau redzēsīm.*

Kā redzams no šī mācību dialoga, miglošana dod mums vairākus labumus. Pirmkārt, tā piespiež studentu uzmanīgi ieklausīties kritiķa vārdos. Ja kritiķis, piemēram, saka: „Izklausās, ka tu...”, tad studentam jāatbild: „Pareizi, izklausās, ka es...”; ja kritiķis saka: „Es domāju, ka tu...”, tad studentam jāatsaucas: „Es redzu, tu domā, ka...”, vai „es saprotu, tev šķiet, ka...”. Tā iesācēji apgūst māku atbildēt tieši uz to, ko saka kritizētājs, nevis uz to, kas slēpjas aiz šiem vārdiem, vismaz, pēc viņa domām. Tas pieradina iesācēju būt labam klausītājam un uzklusīt to, ko kritizētājs saka, nevis lasīt viņa domas un pa savam iztulkot vārdus, lai saskaņotu tos ar savām iekšējām šaubām un nedrošības sajūtām, kas piemīt ikkatram no mums. Bez tam tas liek iesācējam domāt iespējamības nevis „jā vai nē”, „balts vai melns” kategorijās. Var jau būt, ka šis konkrētais students ir mazliet paslinks savā darbavietā, tomēr savus pienākumus viņš galu galā veic. Varbūt matos viņam patiešām kaut kas iebīris, ja vien viņš nenāk uz nodarbībām taisnā ceļā no dušas ar slapju galvu. Viņa seksuālās izdarības (vai arī galīgs to trūkums), iespējams, liksies šausmīgas dažādiem šīs nodarbības piekopējiem erotiskā spektra abos galos. Īsāk sakot, atkarībā no rakursa, kādā tiek vērtēta attiecīgā personība un tās uzvedība, katrā kritiskā piezīmē slēpjas kāds patiesības grauds.

Pēc MIGLOŠANAS vingrinājuma vai pat tā laikā kāds jūtīgākas dabas students nereti pajautā: „Kā lai es piekrišu cilvēkam, kas runā klaju nepatiesību? Man nenāk ne prātā par sevi melot!” Šādas jautājumus mudina uzdot dziļi slēpta nedrošības sajūta, vai šāda kritika galu galā „nav patiesa”, t. i., piezīme trāpa drusku par tuvu kādai vārigai vietai, vai arī studentam tik ļoti pietrūkst ticības sev, ka viņam izmisīgi jāturas un jāaizstāv savas

labās īpašības — viņš nevar paciest pat vismazākā traipiņa parādīšanos uz tām. Saskaroties ar šādiem iebildumiem, es parasti atbildu tā: „Ko jūs teiktu uz kritiķa apgalvojumu, ka jūs, piemēram, nevis atrodaties uz zemes, bet gan karājaties trīs pēdas gaisā? Skaidri zinot un redzot, ka tomēr stingri stāvat uz cietzemes, jūs vienkārši droši vien izplūstu smieklos. Bet ko darīt tādos gadījumos, kad acu priekšā nav absolūtu, nepārprotamu un neapgāžamu pierādījumu? Piemēram, ko jūs atbildētu uz apgalvojumu, ka esat galīgi stulbs? Jūs taču nebūt neesat stulbs, vai ne? (Šajā vietā students vienmēr pakrata galvu.) Skaisti, apsveicu. Jūs esat laimīgs cilvēks, jo, kas attiecas uz mani, tad es esmu briesmīgi stulbs. Brīžiem es sadaru tīrās muļķības. Vispār es mēdzu rīkoties ļoti gudri, tomēr reizēm arī muļķīgi. Bez tam es esmu stulbs, salīdzinot ar daudziem, citiem cilvēkiem. Salīdzinājumā ar Einšteinu un Openheimeru es esmu ciemata muļķītis. No otras puses, salīdzinot ar daudziem citiem, es esmu vienkārši ģēnijs. Tādēļ, dzirdot par sevi kaut ko tādu, varu tikai piekrist. Iespējams, jums taisnība. Salīdzinot ar daudziem citiem cilvēkiem, es nūdien esmu stulbs, un dažreiz, salīdzinājumā pats ar sevi, esmu pat galīgi debils. Tādēļ es mierīgi noklausos visu, ko citi par mani saka, un atstāju viņiem izvēles priekšrocības. Beigu beigās iespējams, ka viņiem taisnība, bet es pats esmu savas rīcības galējais vērtētājs, un daru to, ko atzīstu par pareizu.” Kāds students pēc šāda mana monologa negribēja atlaisties, un mums izraisījās sekojošs dialogs:

Students: Vai jūs zināt savas Intelektuālās Apdāvinātības Koeficienta konkrēto skaitli?

Es: Protams.

Students: Un tas ir augstāks par viduvējo — virs simtās iedaļas?

Es: Jā, ir.

Students: Tādā gadījumā, kā jūs varēsīt mani APMIGLOT, ja es teikšu tā: „Jūsu Intelektuālās Apdāvinātības Koeficients atrodas tik zemu zem viduvējā, ka jebkurš garīgi atpalikušais varētu jūs šeit, klases priekšā, aizstāt?”

Es: Pavisam vienkārši. Es atbildētu: „Nemaz neesmu pārsteigts, ka jums tā šķiet. Dažreiz mana galva strādā tik slikti, ka nūdien rādās — Intelektuālās Apdāvinātības novērtētājs ir kļūdījies.”

Students: Nu, tādā gadījumā izmēģināsim kaut ko citu. Vai jūs esat peders?

Es: Nedomāju vis.

Students: Noformulēsim jautājumu savādāk. Vai jūs gadījumā nepiekopjat homoseksuālismu?

Es: Nē.

Students: Nu, tad kā jūs varēsīt piekrist tādiem vārdiem: „Jūs esat vismīkstākais pasniedzējs, kāds vien redzēts. Jūs vispār nemaz neatgādināt vīrieti.”

Es: Arī tas nav nekas sarežģīts. Es varu teikt: „Varbūt jums taisnība. Interesanti, vai tāpēc es vairs nejūtos tik seksuāli aktīvs kā tagad agrāk. Septiņpadsmit gadu vecumā es mēdzu domāt par seksu augu dienā. Bet tagad es domāju par to tikai pusi dienas! Nevienā lietā es neesmu pilnība.” Nu, vai turpināsim?

Demonstrējot kursantiem MIGLOŠANU un uzvedinot viņus kritizēt manu mācīšanas stilu, man reizēm nākas izdzirdēt arī šādu simptomātisku komentāru: „Bet vai jūs visā nopietnībā piekriat manai kritikai, kad atbildjāt ar MIGLOŠANU?” Atbildes vietā es tad uzdodu dažus domas rosinošus (cerams) jautājumus: „Cik nopietna ir varbūtība?” Vai, kā mēdza teikt mans Sandjego kolēģis Freds Šermans: „Vai tas īstenībā ir svarīgi?” Pēc šāda komentāra redzams, ka attiecīgais students ir ļoti pamatīgi pielauzts loģikai un visām citām ārējās dabas sistēmām, ar kuru palīdzību var manipulatīvi aizkavēt citus cilvēkus būt par savas rīcības galējiem

vērtētājiem. Runājot par vienu konkrētu personu, kas izsacīja šādu komentāru, Freds atzīmēja, ka šis studente tikai tad bijusi mierā ar Fredu kā ar pasniedzēju, ja viņš izturējies „pilnīgi nopietni” vai „pilnīgi nenopietni”. Viņa neparko nebija ar mieru vai, precīzāk, vienkārši nespēja viņam atļaut iet kādu vidusceļu starp abām galējībām. Tāds, kas nebija ne līdz galam nopietns, ne līdz galam nenopietns, vienkārši nepakļāvās viņas loģikai. Kā izrādījās, šai studentei nebija pa prātam, ka patiesība un realitāte tiek apskatīta varbūtības kategorijās, jo tas uzreiz deva skaidru un nepārprotamu signālu: „Iici! Mani jūs nevarēsīt manipulēt pēc sava prāta. Es neietilpstu jūsu rāmjos. Ak, jums tas nepatīk? Okei. Tādā gadījumā sameklējiet sev tādu pasniedzēju, kas vairāk pa prātam.”

Mācot apliecināšanu pieciem cilvēkiem, man vismaz ir kļuvis skaidrs, ka no visām vārdiskajām iemaņām MIGLOŠANU studenti apgūst visātrāk un visvieglāk. Nesēn pēc kārtējās nodarbības es nejauši saskrējās ar kādu bijušo kursantu, fiziķi no Kalifornijas Tehnoloģiskā institūta reaktīvo dzinēju laboratorijas, un viņš man pastāstīja kaut ko interesantu. Iepriekšējā vakarā es biju sniedzis ievaddemonstrējumus vārdiski apliecināšanās iemaņās grupai Kalifornijas Tehniskās universitātes studentu pilsētiņas iemītnieku. Nākamajā dienā fiziķis ievērojis, ka viens no laboratorijas asistentiem visu rītu bez jebkādas izlases reaģē ar MIGLOŠANAS paņēmieni uz jebkuru viņam uzdoto jautājumu. Pat uz tādām frāzēm kā, piemēram: „Vai tu nevēlies kafiju?” viņš ar entuziasmu atbildējis: „Iespējams, ka tev taisnība.” Skaidri apzinoties, ka es savā laikā šādu apmācību fāzi biju raksturojis kā impulsu visur meklēt valīgas skrūves, kad kāds tev tikko iedāvinājis jaunu, spožu visādu uzgriežņu komplektu, un arī pats pārdzīvojis šo stadiju, fiziķis saprata, ka pasniedzējs mācēs novērtēt šīs situācijas komisko pusi. Tā arī bija, un, jo spilgtāk viņš attēloja, kā students provocējis citus līdzstrādniekus uz kritizēšanu, lai pats varētu vingrināties MIGLOŠANĀ, jo nerātņākas fantāzijas gleznas cita pēc citas uzpeldēja man apziņā. Lai mani atvaino Kalifornijas Tehnoloģiskā institūta reaktīvo dzinēju laboratorija ar savu pirmklasīgo fakultāti un studentiem, bet es nespēju atturēties, neiztēlojies, kā šis students gudri bilst kādam aizkaitinātam profesoram: „Jums taisnība, man nevajadzēja jums iebakstīt, kamēr jūs bijāt noliecinājis pār atomskaldītāju.”

Ar velnišķīgu dzirkstelīti skatienā, kam klāt jāucās arī sava tiesa līdzjūtības pret iesācēju MIGLOŠANĀ, fiziķis stāstīja, ka esot jutis spēcīgu kārdinājumu doties klāt šim jauniņajam un teikt: „Es skatos, Harij, ka tu šorīt varen daudz nodarbojies ar MIGLOŠANU. Varēji jau nu gan pietaupt to patiesi manipulatīvām situācijām.” Spēdams pilnībā iejusties iesācēja ādā, viņš tomēr noturējās. Fiziķis atcerējās, cik pacilāts juties pats savā laikā, kad iemācījies izturēties apliecināšanā un labāk virzīt savas attiecības ar citiem cilvēkiem. Par spīti augstsirdīgajam solim, viņam tomēr būtu ļoti gribējies saklausīt kursanta iespējamo atbildi: „Jūs gribat teikt, ka pazīstat šo paņēmieni” un pavērot, kā atkaras viņa žoklis, izdzirdot: „Protams. Kas tad šeit nezina par MIGLOŠANU? Kur gan jūs visu laiku dzīvojat?” Klusībā novērtēdams fiziķa neizspēlētā joku asprātīgumu, es tomēr pajautāju: „Vai jūs esat tik pārliecināts, ka viņš vienkārši neatbildētu: “Iespējams, jums taisnība. Varbūt es mazliet pārspēlēju.” Fiziķis palūkojās manī un atbildēja: „Kā gan es pats to neiedomājos? Zināms, taisni tā viņš būtu varējis sacīt.” Un mēs apmainījāmies ar saprotošiem skatieniem.

Šis pa pusei nopietnās, pa pusei šķelmīgās sarunas izklāsts atspoguļo MIGLOŠANAS ārstniecisko nolūku — dot studentam iespēju no malas aplūkot savas personiskās rakstura īpašības, kuru dēļ viņš izjutis šaubas un nedrošības sajūtu, un daudzozīmīgi secināt: „Tad lūk! Es varu gluži labi palikt tāds pats, kāds esmu, un pie tam lieliski tikt ar visu galā un justies laimīgs.” Tomēr teorētiski apzināties šo patiesību vien ir drusku par maz. Izziņas ceļā iegūta izpratne, ka jūs spējāt piekrist savam kritizētājam, vēl nedod tādu efektu kā sistēmātiska MIGLOŠANAS

praktizēšana, kas ievērojami samazina jūsu nosacīto, asinsstindzinošo nervozitātes reakciju uz kritikas ierosu.

NOLIEDZOŠAIS APLIECINĀJUMS

Strādājot pie problēmas, kā ar MIGLOŠANAS palīdzību iemācīt pacientiem tikt galā ar manipulatīvo kritiku, man vienlaicīgi kļuva skaidrs, ka šie laudis bieži cieš neveiksmi arī tāpēc, ka viņu spējas orientēties dažādās dzīves situācijās vispār ir stipri ierobežotas. Lai iegūtu apliecināšanu piecīņu dzīvei un atsāktu normālus kontaktus ar saviem līdzcilvēkiem, viņiem vajadzēja arī apgūt pareizu attieksmi pašiem pret savām kļūdām, lai galīgi nesabruktu tad, kad pretim tiek vērsta nežēlīga kritikas uguns. Sākdams nodarboties ar neapliecināšanā tipa personībām ārpusklīnikas apstākļos, es aptvēru satriecošu patiesību, ka *lielākajai daļai no mums ikdienas situācijās nav skaidrs, kā attiekties pašiem pret savām kļūmēm un tās novērtēt*. Piemēram, kāds iesācējs uzdeva man šādu jautājumu: „Bet kā lai es reaģēju savādāk uz simtprocentīgi pelnītu, nevis izdomātu kritiku, ja es tiešām pats savas vainas dēļ esmu pieļāvis kļūdu?” Ja jūs, tāpat kā vairums cilvēku, līdzinieties šim iesācējam, tad, lai iemācītos raudzīties uz personiskajām kļūdām reālāk, jums, nostādītam aci pret aci, jāiemācās izmainīt savu vārdisko uzvedību un grozīt iesīkstējušo pārliecību, ka kļūdas ir automātiski saistītas ar vainas apziņu. Ja jūs piecīņu personiskajām kļūdām būs neapliecināšana, tad citi neapliecināšanā izturēšanās tipa indivīdi centīsies manipulēt ar jūsu pašu vainas apziņas un nervozitātes palīdzību, mēģinādami jūs piespiest: 1) lūgt piedošanu par kļūdišanos vai kā citādi izrādīt savu nožēlu; 2) ieņemot aizstāvēšanās un atbildes kritizēšanas pozīciju, noliegt savu kļūdu, dodot naidīgi noskaņotajam kritiķim iespēju nospārdīt jūs kā boksa maisu, izgāzot personisko žulti. Abos gadījumos jūs esat slikti atrisinājis situāciju un pats jūtaties nožēlojami.

Nesim vērā — bērībā iegūto pārliecību bagāža vairumam no mums neļauj atkristies no sajūtas, ka kļūdišies ir nepareizi (proti, mēs esam nogrēkojušies), tikai ar izziņas palīdzību vien. Saduroties ar personisko kļūdu, mums vispirms jāizmaina vārdiskā uzvedība, lai varētu sevi padarīt emocionāli nejutīgāku pret cīņu personu (vai arī pašu) iespējamo kritiku. Reiz izmaiņas uzvedībā ir sekmējušas arī izmaiņas emocionālajā stāvoklī, arī bērnišķīgā pārliecībā, ka kļūdu dēļ jājūtas vainīgam, automātiski atkritīs. Ir grūti uzturēt negatīva rakstura iekšēju pārliecību, ja to neuztur slihta pašsajūta.

Tātad, kā apliecināšanā pieiet savām kļūdām? Ļoti vienkārši, jums vārdos jāattiecas pret savām kļūdām normāli, kā jau pret kļūdām — ne vairāk, ne mazāk. Lietojot apliecināšanās piecīņu terminoloģiju, jūs apliecināšanā pieņemat par sevi visu negatīvo. 1970. gada pavasarī, strādādamis Sepulvedas Veterānu Pārvaldes slimnīcā, es pielietoju vārdisku paņēmieni, tā saukto NOLIEDZOŠO APLIECINĀJUMU, lai iemācītu pacientiem apgūt māku pareizi izturēties pret savām kļūdām vai negatīvo savā raksturā. Piemēram, kritiskā, iespējams, naidīgā veidā nostādīts aci pret aci ar savu kļūdu, jūs tomēr varat uztvert šo faktu apliecināšanā. Pieņemsim, jūs esat solījis atstāt informācijas kartotēku savā kabinetā uz galda, lai kolēģis varētu nedēļas nogalē to lietot. Pirmdienas rītā kolēģis ierodas darbā un prasa, kur tad palika solītā kartotēka. Jūs atceraties, ka piektdien ieslēdzāt to galda atvītnē un aizmirsāt dot to solījumu. Ko nu lai atbild? Sekojot NOLIEDZOŠĀ APLIECINĀJUMA metodei, jūs, iespējams, varētu teikt: „Ak dievs! Es taču pavisam aizmirsu to atstāt uz galda! Cik neaprakstāmi muļķīgi no manas puses! Es gan laikam esmu galīgi galvu saspiedis! Ko nu lai dara?” Atkarībā no tā, kā jūsu kolēģis uztvers šo informāciju, jūs turpināsīt tādā pašā garā,

līdz viņš sapratīs, ka kritizēt jūsu kļūdu ir bezjēdzīgi, jo tas nepagriezīs laiku atpakaļ un neizceļ no atvilktnes nepieciešamo kartotēku.

Citās dzīves nozarēs NOLIEDZOŠO APLIECINĀJUMU var pielietot dažādos veidos, sastopoties ar taisnīgu kritiku attiecībā uz jūsu apķēri un uztveres spējām kādas jaunas vielas vai valodas apgūšanā, jaunas operācijas apgūšanā darbavietā vai arī kādā citā sadzīviskā situācijā. Jūs varat reaģēt apliecinoši pie vismazākā norādījuma par jūsu neadekvāto uzvedību:

„Tu ne visai labi...”*

„Tev taisnība. Es to paveicu ne visai labi, vai ne?” (NOLIEDZOŠAIS APGALVOJUMS)

Mēs varam pielietot NOLIEDZOŠO APLIECINĀJUMU arī tad, ja tiek kritizētas mūsu zināšanas, paradumi vai ārējais izskats: „Māšēl, tu esi meitene ar labu figūru, bet ej kā futbolists.”

„Jā, es arī esmu to pamanījusī. Mana gaita ir nedaudz dīvaina, vai ne?” (NOLIEDZOŠAIS APLIECINĀJUMS)

„Sjū, tev nevajadzēja nogriezt matus. Šī frizūra tev galīgi nepiestāv.”

„Tas bija muļķīgs gājienš no manas puses, mamm. Man pašai arī tā nepatīk.” (NOLIEDZOŠAIS APGALVOJUMS)

„Žēlīgais Dievs, Konij! Šajā kostīmā tu izskaties kā putnubiedēklis!”

„Arī man tas dara raizes. Šie modīgie apģērbi man nemaz nepiestāv, vai ne?” (NOLIEDZOŠAIS APGALVOJUMS)

Tomēr der iegaumēt, ka šie paņēmieni tika izkopti, lai palīdzētu jums atrisināt sadzīviskos, nevis juridiskos vai fiziska rakstura konfliktus. Izdzirdot sašutuma pilnu pārmetumu: „Vai saprotat, ka, ieslēdzot mašīnai atpakaļgaitu, jūs tikko uzbraucāt man uz kājas!” pareizā atbilde būs nevis „ak, cik muļķīgi no manas puses!” — bet gan: „Lūdzu, te būs manas apdrošināšanas kompānijas (vai mana advokāta) adrese.”

Lietojot NOLIEDZOŠO APGALVOJUMU saskarsmē ar personisko kļūdu kritiku, jūsu kritiķa neatlaidība pati jums norādīs, vai nepieciešams lietot arī citus paņēmienus, kā MIGLOŠANU un NOLIEDZOŠO JAUTĀJUMU. Šāda veida jauktos dialogus jūs atradīsiet 9., 10. un 11. nodaļā.

Kaut arī tas var izklausīties nedaudz paradoksāli, tomēr cilvēki, kas neprot apliecinoši izturēties pret kritiku, neprot apieties arī ar komplimentiem. Nepieciešamības spiesti, izstrādājuši pareizu attieksmi pret kritiku, liekas, mēs ar lielu atvieglojumu uzņemsim komplimentu kā patīkamu pārmaiņu pēc visām negatīvajām izkārtnēm, ko mums cenšas piekarināt. Diemžēl vairumā gadījumu notiek tieši pretējais. Izdzirdot uzslavas vai komplimentus, mēs sākam stostīties, kaut ko murmināt, izturamies bērnišķīgi, mums gribas burzīt rokās savu cepuri vai pēc iespējas ātrāk izmainīt sarunas tēmu. Šī neadekvātā izturēšanās nebūt nenāk no kautrības. Tā sakņojas bērnišķīgajā pārliecībā, ka mūsu rīcības galējie vērtētāji ir citi cilvēki. Turpretim, būdami patstāvīgi, apliecinoši savās domās un uzvedībā, mēs rezervējam sev tiesības būt par savas rīcības, tai skaitā pozitīvās, galējiem vērtētājiem. Šāda apliecinoša attieksme neliek jums izjust riebumu pret komplimentiem un uzslavām, bet tikai pašam ar skaidru galvu novērtēt šo uzslavu patiesumu. Piemēram, uzklusidams sirsnīgus komplimentus par savu apģērbu un apzinādamies, ka drēbes jums šoreiz tiešām labi piestāv, jūs varat atbildēt: „Paldies. Man pašam arī šķiet, ka labi izskatās.” (PIEKRIST PĀTIESĪBAI) Toties, saklausot aiz šiem izteicieniem manipulatīvus glaimus, jūs varat teikt tā: „Nudien nesaprotu. Kas tad šajā apģērbā ir tāds, kas dara mani tik skaistu?” (APLIECINOŠAIS JAUTĀJUMS, sk. 7. nodaļu.) Nebūdams pats īsti skaidrībā, vai attiecīgā jūsu rīcība ir uzslavas vērts vai ne, jūs varat mierīgi atklāt savas īstās jūtas, piemēram:

„Es augstu vērtēju jūsu komplimentu, bet neesmu vēl pati izlēmusi, vai tas bija no manas puses labi darīts vai ne.” Attieksmē pret atzinības vārdiem vispār jūs varbūt lietojat mazliet citādus izteicienus nekā attieksmē pret kritiku, tomēr abām pamatā ir viena un tā pati — apliecinošā tipa uzvedības un attieksmes jēga, — jūs un vienīgi jūs pats esat savu īpašību galējais vērtētājs.

KĀ PIERADINĀT SAVUS TUVINIEKUS UN DRAUGUS PIE APLIECINOŠAS ATTIEKSMES PRET JUMS

MIGLOŠANA ir ļoti labs līdzeklis pret manipulatīvu kritiku no svešāku cilvēku puses, proti, formālās un darījumu attiecībās. MIGLOŠANA norūda jūs pret kritiku un lielā mērā atņem citiem patiku jūs kritizēt. Tā psiholoģiski attālina jūs no kritiķa un novelk stingru robežu starp jums un personu, kuru jūs MIGLOJAT. Tomēr tā pieder pie pasīvā rakstura iemaņām un nemudina jūsu attiecību partneri pašam izturēties apliecinoši, metot manipulēšanu pie malas. Tomēr, sastāvot tuvas attiecības ar šo cilvēku, kurš varbūt ir jūsu vīrs, sieva vai kāds cits ģimenes loceklis, vai tuvs draugs, tieši šādu rezultātu jūs vēlēšities sasniegt. Jāsaka, ka tādas vārdiskas iemaņas kā NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS dod daudz lielākas iespējas pamudināt otru izturēties apliecinoši. Gluži tāpat, kā apgūstot MIGLOŠANU, jūs arī šeit necenšaties atbildēt uz kritiķa apsūdzībām ar noliegumu, aizstāvēšanos vai atbildes kritiku no savas puses. Tā vietā jūs mierīgi un aukstasinīgi saraujat kritikas noslēgto loku, aktīvi mudinot partneri kritizēt vēl, izvērst un konkretizēt savus pārmetumus. Vārdu sakot, jūs mudināt kritizētāju izpaust visu negatīvo par jums un jūsu izturēšanos.

NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS

Lai izprastu NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA jēgu, aplūkosim divas līdzīgas reakcijas uz kritiku. Pieņemsim, ka jūs kritizē sieva vai vīrs: 1) Es nesaprotu. Kas ir tik slikts tajā apstākļī, ka es dodos maksšķerēt? 2) Kāpēc tu domā, ka maksšķerēšana ir kas slikts? Pirmais variants ir apliecinoši reakcija NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA formā, kas nepauz aizsargāšanos vai atbildes kritiku, bet mudina jūsu laulāto draugu (draudzeni) izvērst vēl plašāku kritiku, vienlaicīgi pārskatot savu pareizā-nepareizā struktūru, ko viņš vai viņa lieto, lai atrisinātu šo konkrēto konfliktu. Toties otrais variants skaidri rāda, ka jūs esat ieņēmis aizsardzības pozīciju un novērsis uzmanību no sevis uz laulāto. Šo atbildi var viegli iztulkot, bieži vien gluži pamatoti, kā sarkastisku un noniecinošu attiecībā pret otru. Starpība starp šiem abiem no pirmā acu uzmetiena tik līdzīgiem izteicieniem īstenībā ir milzīga. Reaģējams uz kritiku pirmajā gadījumā, jūs, rādīdams ar pirkstu pats uz sevi, sakāt: „Nu, paskatīsimies, kas manā uzvedībā ir tāds, kas tev nepatīk.” Vienlaicīgi jūs arī parādāt, ka kritika nav tā vērts, lai uztrauktos. Otrajā gadījumā jūs rādāt ar pirkstu uz savu sievu (vai jebkuru citu kritiski noskaņotu personu) un sakāt: „Kas tu, pie velti, tāda esi, lai man aizrādītu?”

Ja sieva uz jūsu atbildi: „Kas gan slikts tajā apstākļī, ka es dodos maksšķerēt” reaģē, minēdami „loģiskus” vai „saprātīgus” iemeslus, kāpēc maksšķerēt ir slikts, piemēram: „Tev pēc tam sāpēs galva” vai „vakarā tu atkal smirdēsi pēc zivīm”, vai „tu pēc tam vienmēr esi briesmīgi noguris”, jūs varat mierīgi turpināt lietot šo pašu metodi. „Es nesaprotu, kas tad nogurumā (galvassāpēs, zivju smakā) ir tik briesmīgs, ka es tādēļ nevarētu doties maksšķerēt?”

Neatlaidīgi lietojot NOLIEDZOŠO JAUTĀJUMU, lai izvilkto vairāk informācijas par šiem kritiskajiem apgalvojumiem, jūs pa-

*... to izprati, to apguvi, pārtulkoji šo teikumu, pielietoji šo instrumentu, padarīji šo darbu utt.

mazām nobremzēsiet manipulatīvās struktūras spiedienu, un, visticamāk, sieva sāks atbildēt apliecinoši un pāriet pie patiesajiem iemesliem, kāpēc viņai nepatīk jūsu makšķerēšana, piemēram: „Kad tu esi noguris, mēs visu vakaru sēžam mājās (naktī nemīļējamies, nedodamies izklaidēties, utt.).“ Tad kritikas objekts jūsu uzvedībā beidzot ir skaidri uzpeldējis virspusē, un jūs abi varat tam pietiekami apliecinoši, izstrādājot kādu kompromisa variantu, pateicoties kuram jūs abi varat piepildīt savas vēlēšanās (ja vien jūs nenobīstaties un nekrītat atpakaļ vecajā nolieguma, aizsardzības un atbildes kritikas sistēmā, lai izvairītos apliecinoši reaģēt uz sievas vēlmēm).

Pēc pirmās NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA pielietošanas reizes konflikta risināšanā jūsu sieva labākajā gadījumā sāks pārskatīt savu apšaubāmo pareizā-nepareizā struktūru, tas ir, just galvas sāpes ir nepareizi, būt nogurušam ir nepareizi, smirdēt pēc zivīm ir nepareizi, — struktūru, ko viņa cenšas jums uzspiest manipulācijas nolūkos tā vietā, lai skaidri nāktu klajā ar savām vēlmēm attiecībā uz brīvā laika pavadīšanu. Ideālā variantā viņa atteiktos no konflikta risināšanas ar uzspiestas pareizā-nepareizā struktūras palīdzību un sāktu apliecinoši izpaust jums savas vēlmes. Turpretī, ja viņa nepasaka skaidri un gaiši, ko vēlas, tad pirmais NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA pielietošanas mēģinājums beigsies neizšķirti, jo manipulatīvā kritika no viņas puses tomēr uz laiku apstājas. Ja tā notiek, t. i., kritika apstājas, bet sarunas nonāk strupcēlā, tad jūs varat mēģināt atkausēt šo sastingumu ar citu NOLIEDZOŠU JAUTĀJUMU, mudinot sievu pieņemt apliecinošu nostāju. Piemēram: „Nudien, nesaprotu. Bez galvas sāpēm, noguruma un zivju smakas jābūt taču vēl kaut kādiem iemesliem, kāpēc tev nepatīk makšķerēšana. Nu, kas tev vēl liekas tik slikts tajā apstākļī, ka es esmu makšķerēt?“ Šāds uzmundrinājums bez kritikas pieskaņas drīzāk tiks sievai apliecinoši nākt klajā ar saviem plāniem attiecībā uz nedēļas nogali un kādu pieņemamu kompromisu, ko jūs abi kopā varētu izstrādāt.

Diemžēl šī ļoti pierastā pareizā-nepareizā struktūras politika noved pie ārkārtīgi apšaubāmas uzvedības. Sievas un vīri, kas ārstējas pie manis, visbiežāk konfliktē par gaumi, apģērbu, tīrību, precizitātes ievērošanu laika ziņā, ēcku grāmatiņu turēšanu kārtībā, rēķinu nomaksāšanu laikā, sadzīvisko flirtēšanu, mājas darbu sadali, bērnu audzināšanu utt. NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA var apturēt pareizā-nepareizā manipulācijas šajās uzvedības sfērās un atvieglot godīgas pārrunas par personiskajām simpātijām un antipātijām, kas jau ir solis uz savstarpēji pieņemamu kompromisu.

Lai palīdzētu studentiem aptvert neaizsargāšanās koncepciju, kas slēpjas aiz NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA, es kā pirmo vingrinājumu pielietoju vispārīgu mācību dialogu. Šajā dialogā students uzklauza no manis vai no kursa biedra no situācijas pilnīgi neatkarīgu kritiku un tiek mudināts uz atbilstošiem NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA variantiem. Tāpat kā MIGLOŠANAS vingrinājumā, kritiķis sāk ar aizskarošām piezīmēm par sava biedra apģērbu kultūru, kuras vairums no mums spēj panest diezgan mierīgi. Kad students iemācījies tikt galā ar šāda veida kritiku bez noliegšanas, aizstāvēšanās un atbildes kritikas, kritiķis pakāpeniski pāriet uz tādām intīmākām sfērām kā personiskā āriene, rakstura īpašības un „morāle“. Šis standarta mācību dialogs ilgst desmit piecpadsmit minūtes un tiek atkārtots katru nedēļu gan nodarbībās, gan mājās ar kādu partneri, kamēr students automātiski vairs nereaģē ar aizsargāšanos. Tāpat, kā mācoties MIGLOŠANU, arī šeit studentam tiek piekodināts nepārsāļt šīs vārdiskās iemaņas ar sarkasmi, kā to parasti tiecas darīt iesācēji. Sarkasms — NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA zīda cimdus apslēpta agresivitāte — visdrīzāk izraisīs nevis atkārtotu kritiku, bet gan atbilstošu agresīvu reakciju un traucēs vai pat pārtrauks abu konfliktējošo pušu dialogu un attiecības. Šerona, viena no manām pacientēm, parādījies nodarbībā ar svaigu, košu zilumu zem acs, teica: „Man vajadzēja jums paklausīt. Diemžēl tā vietā es empīriski iemācījos,

ka nedrīkst nodarboties ar MIGLOŠANU un NOLIEDZOŠO JAUTĀJUMU uzdošanu sarkastiskā tonī, diskutējot ar savu zēnu!“

5. dialogs

Mācību vingrinājums iesācējiem

Kā cīnīties pret kritiku ar NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA palīdzību

Pols: Beta, tu šodien neizskaties sevišķi labi.

Beta: Ko tu ar to gribi teikt, Pol?

Pols: Man kaut kā nepatīk tavs izskats. Šodien tas nav sevišķi apmierinošs.

Beta: *Vaina ir manā izskatā vai apģērbā?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS)

Pols: Šī blūze neizskatās diez cik skaisti.

Beta: *Kas šai blūzei ir par vainu, ka tā liek man slikti izskatīties?* (NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA reakcija)

Pols: Rādās, ka tev tā sevišķi labi neder.

Beta: *Tev šķiet, ka blūze ir par platu?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Krāsa, nūdien, ir tāda dīvaina.

Beta: *Vai vaina ir tikai krāsā, vai blūze vēl kā citādi arī izskatās slikti?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Nē, tikai krāsa.

Beta: *Un ko tu teiksi par manām biksēm? Kā tās izskatās?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Nu, ne visai labi.

Beta: *Un kas tieši attiecībā uz šīm biksēm man nepiēstāv?* (NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA reakcija)

Pols: Tās vienkārši diez cik labi neizskatās.

Beta: *Varbūt vainīga krāsa?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Nedomāju vis.

Beta: *Droši vien kaut kas nav kārtībā ar piegriezumtu?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Bikses izskatās tādas kā ģurpurīgas.

Beta: *Vai kaut kas vēl manā izskatā nav kārtībā?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Tu šodien uzdod pārāk daudz jautājumu.

Beta: *Paga, kā to saprast? Vai es pārāk daudz runāju?*

Pols: Jā, tu centies visu vilkt garumā.

Beta: *Tu gribi teikt, ka es vienkārši atsakos padoties?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Gluži precīzi, tu tik runā pati un neņem vērā, ko es tev saku.

Beta: *Pagaidi, noskaidrosim, par ko ir runa. Tu gribi teikt, ka es tev neklaušos?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu.)

Pols: Man šķiet, tev gluži vienalga, vai es kaut ko saku vai ne.

Beta: *Man rādās, tu domā, ka es esmu diezgan nejutīga, vai ne?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Nu, kā tad. Esi jau ar.

Beta: *Vai bez tam es vēl ko daru nepareizi?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Jā, tu vispār esi kaut kā izmainījies.

Beta: *Un ko es tādu tik neparastu daru?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Tu visu dari pilnīgi savādāk.

Beta: *Vai tu nevarēti paskaidrot tuvāk?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Pols: Nē, nedomāju vis.

Beta: *Varbūt nākamreiz tiekoties tu gribēsi pateikt man ko vairāk, okei?*

Pols: Okei.

Kaut arī NOLIEDZOŠO JAUTĀJUMU var dažreiz pielietot arī konfliktos, kas uzliesmo formālās un daļēji strukturāli nosacītās attiecībās (it sevišķi saistībā ar citām apliecināšanām iemaņām), vislabāk tas iedarbojas strukturāli nenosacītās attiecībās ar tuviem cilvēkiem. Pirmkārt, tas neitralizē jūsu jūtīgumu pret kritiku no tuvu cilvēku puses, tādējādi ļaudams mierīgi tajā noklausīties. Otrkārt, tas bremzē šo manipulatīvo kritiku, lai tā jums galīgi nesabeigtu nervus. Visbeidzot, treškārt, tas liek jūsu tuviniekiem pārvērtēt savas pareizā-nepareizā struktūras un mudina izturēties pret jums apliecinot, nākot klajā ar savām vēlmēm tā, lai jūs abi varētu stāties pie savstarpēji pieņemama kompromisa izstrādāšanas.

6. dialogs

Bobija lieto NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA metodi
pret manipulācijām no sava kaimiņa puses

Mana studente Bobija, kāda pilsētas nomales māsasaimniece, pastāstīja grupai lielisku piemēru, kā atrisināt konfliktu starp kaimiņiem, lietojot tikai NOLIEDZOŠO JAUTĀJUMU. Pa daļai aiz jebkādu apliecināšanu spēju trūkuma, pa daļai tāpēc, ka ģimenē nebija bērnu, Bobija, lai negarlaikotos, bija uzņēmusies striktu atbildību par māju un visu apkārtni, kamēr vīrs taisīja veiksmīgu grāmatveža karjeru. Apguvusi SABOJĀTĀS PLATES, MIGLOŠANAS un NOLIEDZOŠĀ APLIECINĀJUMA metodes, Bobija sevišķi aizrāvās ar NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA paņēmieni. Nedēļu to mācījusies, Bobija kādu dienu pārstāstīja īsu dialogu, kas noticis starp viņu un kaimiņu Džordžu. Jau vairākus mēnešus Džordžs šad un tad bija ieminējies, ka aiz mājas ierīkošot peldbaseinu, pie kura varēšot sauļoties gluži kails. Tādās reizēs Bobija mēdza atbildēt: „Lieliski. Tā tu gūsi īpaši veselīgu iedegumu.“ Pēc vairākām pazīmēm Bobija bija nopratusi, ka šī nav gluži tā reakcija, kādu Džordžs būtu vēlējis dzirdēt.

Dialoga aina: Bobija apgriež rožu krūmus, kas aug gar kopējo ķēžu žogu (abi kaimiņi uz pusēm seguši izdevumus par to) starp abu māju teritorijām. Džordžs tuvojas viņai no savas mājas puses.

Džordžs: Klau, man drīz būs jānovāc visi šie rožu krūmi. Ar žogu, ko uzcēlām pirms pieciem gadiem, ir cauri. Man vajadzēs tā vietā uzbūvēt pazemu ķieģeļu sienu.

Bobija: Es nesaprotu. Kas liecina par to, ka ar šo žogu ir cauri?

Džordžs: Kādu dienu tas vienkārši apgāzīsies.

Bobija: Kas tad žogam vainas, ka šis gāzīsies?

Džordžs: Tas gāzīsies koku dēļ, ko tu tur iestādīji. (Bobija bija iestādījusi dažas astoņas pēdas garas Japānas liepas, kuru zari spraucās žogam cauri.)

Bobija: Kas vainas kokiem, ka to dēļ būtu žogam jāgāžas?

Džordžs: Nu, zari taču spraucas cauri. Kādu dienu tie apgāzīs žogu.

Bobija: Nesaprotu, kāpēc zariem būtu jāapgāž žogs?

Džordžs (brīdi klusē un tad pēkšņi maina sarunas tēmu): Vai tu zini, kā pareizi jāapgriež aprikozes? Kā tas kociņš izskatās? Kā tu domā, vai es to pareizi apgriezu?

Šīs sarunas gaitā Bobija atskārta, ka Džordžs cenšas viņu pierunāt samaksāt pusi no izdevumiem par plānu, neauredzamu ķieģeļu sienu starp abām mājām. Šajās attiecībās ar savu kaimiņu Bobijai, nūdien, bija nospļauties par to, vai Džordžs pats pieņem apliecināšanu attiecsmi vai ne. Viņa

apmierinājās ar to, ka spēja atvairīt kaimiņa manipulatīvos iemeslus, kāpēc viņai „būtu“ jāmaksā par jauno žogu, bet par pārējo nelikās ne zinis. Viņa nejutās spiesta psiholoģiski pamudināt Džordžu atklāt savas kārtis un skaidri un gaiši pateikt, ko viņš vēlas, t. i., žogu par pusēnu, lai varētu vērtīties savā zālājā kails. Beigu beigās viņa tāpat noraidītu kaimiņa priekšlikumu, pat ja nebūtu žēlojusi pūles, mudinot sev absolūti vienaldzīgu cilvēku izturēties apliecinot. Spricēt pēc Bobijas teiktā, Džordžs, starp citu, nekad šai tēmai vairs nav pieskāries.

Līdz pat šai rindkopai es esmu centies uzsvērt, cik svarīgi ir apgūt apliecināšanu piecu, praktizējot SABOJĀTĀS PLATES, MIGLOŠANAS, NOLIEDZOŠĀ APLIECINĀJUMA un NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA metodes, lai atvairītu manipulatīvus mēģinājumus (lai cik labi domātus) ietekmēt jūsu uzvedību.

Tomēr šo iemaņu pielietošanai ir vēl kāds cits mērķis, ko būtu mūļīgi piemirst vai par zemu novērtēt, proti, izmainīt mūsu pašu ieradumu mūļīgi uztraukties un ieņemt aizstāvēšanās pozīcijas, līdzko kāds saka to, kas mums nav pa prātam. Lieta tāda, ka mūsu kritizētāji ne jau visos gadījumos izturas manipulatīvi vai kritizē mūs aiz personiskās nedrošības sajūtas. Šajā trakajā pasaulē dzīvo arī tādi, kaut nedaudzi cilvēki, kas kritiski reaģē uz citu uzvedību viscēlāko mērķu vārdā — lai palīdzētu. Lai cik manipulatīvi pret savu sievu mājās izturētos darba vadītājs, jums viņš atsaka piemaksu par darba kvalitāti tikai tādēļ, ka jūsu darbs varbūt nav kvalitatīvs. Pieejot šai situācijai apliecinot, jūs, piemēram, ar apliecināšanu metožu un jo sevišķi NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA palīdzību varat pamudināt darba vadītāju konkretizēt kritiskās piezīmes un tādējādi panākt labāku savstarpēju saprašanu. Ar šo iemaņu palīdzību jūs raidāt viņam divus nepārprotamus signālus: pirmkārt, jūs esat ieinteresēts uzlabot savu darbu līdz nevainojamam līmenim; otrkārt, jūs neraujaties čokurā no katra skarbāka vārda, bet gan vēlaties uzklaut kritiku un ņemt to vērā; visbeidzot, treškārt — kritiski vērtējot jūsu darbu arī turpmāk, darba vadītājs patiešām var palīdzēt uzlabot jūsu darbu līdz nevainojamam līmenim. Sarežģītu situāciju atrisināšanai šādā apliecināšanā, pašpalāvēģā, nespējamā veidā ir arī pozitīvs blakusefekts — gan darba, gan personisko attiecību uzlabošanās starp jums un jūsu kritiķi. Mana personiskā (un arī ārstnieciskā) pieredze liecina, ka, reaģējot uz kritiku, sevi neaizstāvojot un izrādot interesi par kritiķa redzes viedokli, jūs jūtami atvieglojat arī viņa psiholoģiski diezgan smago uzdevumu — kritiski reaģēt uz jūsu darbību.

7. dialogs

Kā mudināt kritizēt savu darbu, lai ātrāk varētu panākt algas pielikumu

Šis īsais dialogs risinājās starp mani un kādu studentu, kurš vēlējās zināt, kā vajadzētu prasīt algas pielikumu. Dialogs parāda, kā bez aizstāvēšanas pozīcijas ieņemšanas un nervozēšanas pielietot NOLIEDZOŠO JAUTĀJUMU, saskaroties ar nemanipulatīvu kritiku.

Es: *Harī, es jau sen gribēju jautāt, kāpēc tu neizvirzi manu kandidatūru algas pielikuma par kvalitatīvu darbu.*

Students: Skaidrs, Pīt. Ļoti vienkārša iemesla dēļ — tu nepelni algas pielikumu.

Es: *Nesaprotu. Ko es paveicu nekvalitatīvi?* (NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA reakcija)

Students: Redzi, pirmkārt, tu vispār esi ļoti jauns darbinieks. Tu šeit „strādā mazāk nekā pusgadu, vai ne?”

Es: *Pareizi.*

Students: Tev vēl nav bijis laika pilnībā apgūt visu specifiku. Tomēr tu nestrādā slikti. Apmēram viduvēji.

Es: *Un ko es tādu daru, ka skaitos tikai viduvējs darbinieks?* (NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA reakcija)

Students: 'Tu pielaid visas raksturīgās jauna darbinieka klūdas.

Es: *Bet ko es konkrēti putroju savā darbā?* (NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA reakcija)

Students: Vairākas lietas. Nu, piemēram, tajā ventilācijas kanālu izmaksu novērtēšanas darbā daudzdzīvokļu mājā.

Es: Nu, labi. Ko tad es tur saputroju?(NOLIEDZOŠA JĀUTĀJUMA reakcija)

Students: Tu pārrēķinājies par trīssimt dolāriem. Mēs tos zaudējām tikai tavas vainas dēļ.

Es: *Ia ikam jau bija ļoti mūļķīgi no manas puses iepriekš nesaskaņot
aprēķinu ar kādu pieredzējušu darbinieku vai tevi.* (NOLIE-
DZOŠAIS APLIECINĀJUMS)

Students: Neuztraucies. Visi cilvēki kļūdās, un arī tev nav lemts sākmā izvairīties no zināmām kļūdām.

Es: *Ko es vēl daru tikai viduvēji un varētu uzlabot?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Students: Šo un to.

Es: *Klāj vaļā.*

Students: Tu vēl pārāk lēni strādā.

Es: *Vai es pārāk velku garumā?* (NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA reakcija)

Students: Nē, ne jau pārāk. Apmēram atbilstoši tavam pieredzes līmenim.

Es: *Vai vēl kas?* (NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Students: Jā, vēl viens sīkums. Iesniedzot savus rasējumus, lūdzu
iezīmē skaidrāk attēlu parakstus. Citādi pēc kopēšanas tos
grūti izlasīt.

Es: *Vai, pēc tavām domām, tas būtu viss, kas dara mani par viduvēju strādnieku?*(NOLIEDŽOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Students: Jā, apmēram viss.

Es: *I,abi, rezumēsim. Izskatās, ka es savā darbā vēl neesmu pietiekami uzmanīgs, vai ne?*(NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Students: Jā, tā rādās.

13: *Un es varētu strādāt mazlietiņ, ātrāk, vienlaicīgi nepieļaujot muļķīgas kļūdas, kas izmaksā firmai naudu.*(NOLIEDZOŠAIS JAUTĀJUMS ar ierosinājumu)

Students: Aha,

Es: *Bez tam, es varētu rūpīgāk noformēt savu darbu?* (NOLIEDZOŠAIS
JAU TĀJUMS ar ierosinājumu)

Students: Tā patiešām varētu būt.

Es: Nu, tādā gadījumā es mēģināšu nokļūt algu paaugstināmo sarakstā
nākamreiz. Šad un tad es gribētu pārrunāt ar tevi kādu šaubīgāku
jautājumu. Tā kā man jāizlabo darbs, tad es gribu to izdarīt cik vien
iespējams ātri. (NOLIEDZOŠAIS APLIECINĀJUMS)

Students: Pats par sevi saprotams.

Vai vienu raksturīgu piemēru es varētu minēt no savas klīniskās internatūras prakses. Tāpat kā visi citi ārsti iesācēji, es katru nedēļu tikos ar pieredzējušu praktizējošo ārstu, kurš izanalizēja, cik labi (vai slikti) es tonēdē

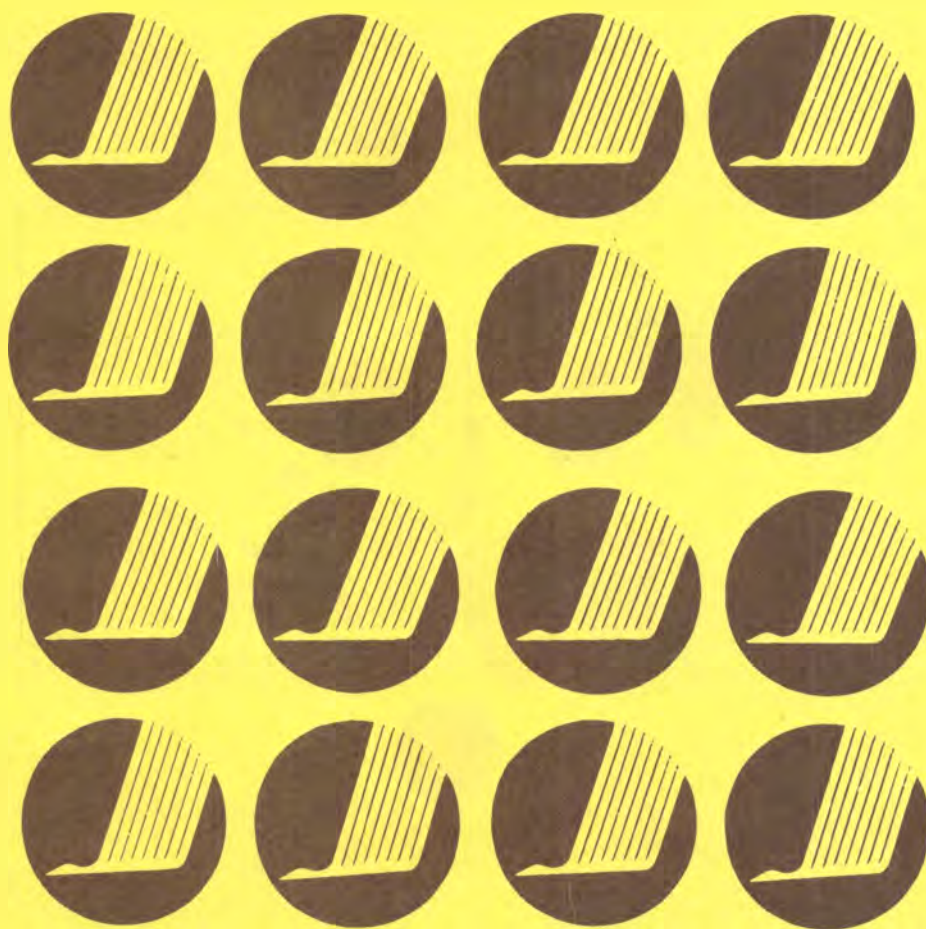
esmu ticis galā ar savu pacientu ārstēšanu. Tas notika, ilgi pirms es sāku izstrādāt vārdiskas iemaņas, kas palīdzētu pacientiem atrisināt konflikt-situācijas. Tā kā gandrīz visu aspirantūras laiku es biju veltījis eksperimentālajai iemācīšanas teorijai¹ un psihofizioloģijai, tad mani klīnikas kuratori sliēcās domāt, ka darbs kuratora—analītiķa (neofreidista) vadībā varētu nākt man par labu.

Juzdāmie briesmīgi, ka jāmācās pilnīgi nezināms priekšmets, es biju ļoti satraukts un nervozs, kad pirmo reizi tika analizēts mans darbs, ārstējot pacientu ar analītisko metodi. Tomēr apmēram pirmā seansa vidū, es sāku aptvert, kāda jēga slēpjas mana kuratora kritikā — tas notika brīdī, kad es iemācījos pārcelt viņa teikto freidisma kategorijās uz sev zināmo iemācišanās un biheiviorālās terapijas sfēru. Šai pašā mirklī es sāku izjust sajūsma par to, cik profesionāli pasniedzējs analizē pacienta problēmu un manu darbu. Es sāku mudināt viņu vairāk konkretizēt un izvēst, „kāpēc” tas, ko es brīžiem darīju, nebija pareizi, un vai viņš varētu nosaukt vēl kādus iemeslus, kas pacientam apgrūtināja šo ārstniecisko seansu. To es darīju, lai noskaidrotu, vai viņa klīniskās prognozes atbilst manējām — no iemācišanās teorijas aizgūtajām. Lielos vilcienos es veicu tādu kā NOLIEDZOŠO IZTAUJĀŠANU pats par savu darbu, lai noskaidrotu, kā to uzlabot, un centos savienot kuratora mācīto ar savām zināšanām par cilvēcisكو uzvedību. Lieki teikt, ka šajā internatūras gadā es uzzināju no sava profesora par neofreidisma klīniskajām metodēm vairāk nekā jebkurš cits interns slimnīcā! Seansos es viņu galīgi nokausēju! Tomēr profesoram tas patika, un reiz viņš teica: „Pit, man nav jānosargā studentu nav bijis tik viegli strādāt kā ar tevi. Pamācīts tu būtu nosargāties, un cik lieliski tu jau esi uzlabojis savu praxiciālo, funkcionālo, lāmzīgo, bet tomēr neatvairāmo ārstēšanas stilu! Tu pat man esi pamanījis iemācīt šo to no psihofizioloģijas.” Ko es iemācījos, atturēdamies sevi aizstāvēt autoritatīvā situācijā? Ja pret jums vērstā kritika nav manipulatīva, bet gan vērstā uz palīdzēšanu, tad tā ar laiku var pārtapt uzslavās vai, kā izrādījās manā gadījumā, — draudzībā uz visu mūžu.

Uzmundrinoša, ierosinoša kritika no citu cilvēku pusēs var palīdzēt uzlabot saprašanas gan vienlīdzīgās, gan autoritatīvās attiecībās. Ēdās jums tuvs cilvēks vai kāds, kuru jūs labprāt gribētu uzskatīt par tādu, varbūt nemaz necenšas jūs manipulēt savstarpējās attiecībās. Vienkārši viņam vai viņai varbūt ir raksturīgs pasīvais kontaktēšanās stils, kas neļauj apliecināties izpaust, kādas-pārmaiņas no jūsu puses būtu vēlamas šajās attiecībās. Un, kur nerodas izeja, kā atrisināt nesaskaņas, tur vienlīdzīgas attiecības nevar pastāvēt. Derētu arī apsvērt iespēju, vai jūsu pašu kādreizējā uzvedība, kas varbūt bijusi manipulatīva vai rādījusi, ka jūs uz kritiku reaģējat ar dusmām vai pat metatīcīs bēgt, nav kalpojusi par pamatu drauga vai partnera pasivitātei. Vismaz tā nekādi nav palīdzējusi izmainīt arī viņa vienlīdz postošo attiecību stilu. **MIGLOŠANAS, NOLIEDZOŠĀ APLIECINĀJUMA un NOLIEDZOŠĀ JAUTĀJUMA** praktizēšana var palīdzēt palielināt jums tuvo cilvēku skaitu, vienkārši dodot papildu iespējas pamudināt draugu vai partneri būt atklātam, atvērtam pret jums. Daudzkārt pielietojot šīs vārdiskās iemaņas, jūs iemanīsities arī palūkoties no malas uz partnera kritiku, kas vērstā tieši pret jūsu personu, un normāli to uztvert. Cita veida situācijās, liekot lietā, pirmkārt, šīs iemaņas, izzudīs jūsu automātiskā, nosacītā aizstāvēšanās un nervozitātes reakcija uz kritiku, kā arī paradums cirst pretī ar aptuveni šādiem klasiskiem izteiciem: „Ko tu ar to gribi teikt, ka es tev mūžīgi piesienos? Ja tu mazliet mainītu savu uzvedību un labotos (darītu to, ko es gribu), tad tu mani tik ļoti nesapragtinātu!“ Ja jūs uz sava partnera kritiku un ierosinājumu kaut ko izmainīt atbildat ar tik atklāti manipulatīvu un vainas apziņu iedvesošu tirādi, tad kāds brīnums, ka viņš vai viņa pāriet uz pasīvo stilu un atsakās iesaistīties ar jums tuvākās attiecībās?

¹ Šajā gadījumā specifisks termins biheiviorismā.

ZIEMEĻVALSTU INFORMĀCIJAS BIROJS — RĪGA

**SVEIC JŪS
ZIEMSVĒTKOS UN JAUNĀ GADĀ!**

